

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK PROGRAMI**

**TRABZON KEŞAN BEZİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ
ÜZERİNE GÜNCEL UYGULAMA ÖNERİLERİ**

SANATTA YETERLİK TEZİ

SÜMEYYE ZEHRA SARUHAN

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK PROGRAMI**

**TRABZON KEŞAN BEZİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ
ÜZERİNE GÜNCEL UYGULAMA ÖNERİLERİ**

SANATTA YETERLİK TEZİ

**SÜMEYYE ZEHRA SARUHAN
(181301001)**

**Danışman
(Prof. Dr. Aydın Uğurlu)**

İSTANBUL, 2023

30.01.2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Geleneksel Türk Sanatları sanatta yeterlik programı öğrencisi 181301001 numaralı **Sumeyye Zehra SARUHAN**ın hazırladığı “*Trabzon Keşan Bez Dokuması*” konulu Sanatta Yeterlik tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 30.01.2023 Pazartesi günü saat 10:00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Prof. Dr. Aydın UĞURLU	KABUL
2. Prof. Dr. M. Hüsrev SUBAŞI	KABUL
3. Prof. Dr. Hülya TEZCAN	KABUL
4. Prof. Dr. Sevim ARSLAN	KABUL
5. Dr. Öğr. Üyesi Nihal ARACI	KABUL
6. (İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sümeyye Zehra Saruhan

TRABZON KEŞAN BEZİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE GÜNCEL UYGULAMA ÖNERİLERİ

Sümeyye Zehra Saruhan

ÖZET

Birçok uygarlık Anadolu'nun stratejik konumu sebebiyle Anadolu topraklarında yaşamıştır. Tüm bu uygarlıklardan gelen inanış, anlayış, estetik yargılar birleşerek kültürümüzü oluşturmaktadır. Türk kültürünü oluşturan sanat değerlerimizin arasında dokumalarımız da yer almaktadır.

Dokuma sanatı, Türk toplumları arasında önemli bir yer edinmiştir. Göçebe hayat süren Oğuzların Türkmen ve Yörük boyları, göç ettikleri yerlerde yaşıyan diğer toplumlarla iletişim kurmuşlardır. Kendi karakteristik özelliklerini koruyarak karşılaştıkları toplumların kültür sanat anlayışından etkilenmişlerdir. Bu sayede Türkler kendilerini sürekli geliştiren toplum olmuştur.

Anadolu topraklarına göç eden Türkler dokuma sanatlarını Anadolu'nun zengin kültür ve sanat anlayışla birleştirerek geliştirmişlerdir. Dokuma sanatımız kültürlerarası etkileşimi sağlayan belge niteliğini taşıyan sanat eserlerimiz arasında yer almaktadır. Dokumalar, Türklerin zengin kültür anlayışını, inanış biçimlerini, ince sanat anlayışını gözler önüne seren sanat eserlerimizdir. Bu bağlamda dokuma sanatımız Türklerin ne kadar köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.

Dokumacılık, Anadolu'nun neredeyse tüm bölgelerinde yapılmaktadır. Her bölge kendi coğrafi özelliklerine, kültür anlayışına ve inanışına göre dokumalar yaparak sayısız dokumalar ortaya çıkmıştır. Doğu Karadeniz bölgesinde dokunan dokumalar yöre insanın ve bölgenin özelliklerini yansıtmaktadır. Bölgenin çeşitli illerinde mekikli dokumalar ön plana çıkmaktadır. Trabzon ilinde de *Trabzon Keşan* bezi mekikli dokumalar arasında yer almaktadır. Doğu topraklarından Anadolu topraklarına ticaret yolları üzerinden gelen ikat dokuma sanatı Anadolu'nun mekikli dokumalarında yerini bulmuştur. İkat dokuma sanatı Anadolu kumaşlarında

Gaziantep’te dokunan *Kutnu* bezinde ve Trabzon’da dokunan *Trabzon Keşan* bezinde görülmektedir. İkat dokuması, Anadolu dokumalarının karakteristik özellikleriyle birleşerek kendine yeni geleneksel dokumalar üzerinde yer bulmuştur.

“Trabzon Keşan Bezinin Sürdürülebilirliği Üzerine Güncel Uygulama Önerileri” başlıklı Sanatta Yeterlilik Eser Metni dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş kısmından meydana gelmektedir. Burada konunun amaç, kapsam ve yöntemi belirtilmiştir.

İkinci bölümde Trabzon ilinin tarihçesi, kültürel, toplumsal ve sosyolojik yapısı ele alınmıştır. Aynı bölümde bezin dokuma özellikleri tek tek incelenmiştir. Bezin desen yapısı, renk olgusu, dokumada kullanılan malzemeler, dokuma aşamaları anlatılmıştır.

Üçüncü bölüm tezin ana kısmını oluşturmaktadır. Araştırılan geleneksel Trabzon Keşan Bezi dokumasından yararlanarak yeni deneysel dokumalar yapılması planlanmıştır. Planlanan dokumaların ilk önce siyah-beyaz eskizleri daha sonra renkli eskizleri yapılmıştır. Bu eskizler doğrultusunda armürlü mekikli tezgâhta deneysel dokumalar dokunmuştur.

Dördüncü bölüm sonuç kısmından meydana gelmiştir. Trabzon Keşan Bezi üzerinden yola çıkılarak yapılan tüm araştırmalar sonucu Anadolu dokuma sanatının önemi, bu sanat değerlerimizin ulusal ve yerel yönetimlerce koruma altına alınması ve geleneksel dokumalarımızın ulusal kimlik özelliklerini koruyarak günümüz çağdaş sanatına ulaşılması gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelime: Anadolu, Dokuma, Bez, İkat, Keşan

CURRENT APPLICATION SUGGESTIONS ON THE SUSTAINABILITY OF TRABZON KESAN CLOTH

Sümeyye Zehra Saruhan

ABSTRACT

Many civilizations have lived in Anatolian lands due to the strategic location of Anatolia. Beliefs, understanding and aesthetic judgments from all these civilizations combine to form our culture. Among our art values that make up Turkish culture are also our weavings.

The art of weaving has gained an important place among Turkish societies. The Turkmen and Yoruk tribes of the nomadic Oghuzes have established contact with other societies living in the places where they migrated. They were influenced by the culture and art understanding of the societies they encountered while preserving their own characteristics. In this way, Turks have been a society that constantly improves themselves.

The Turks who migrated to Anatolian lands have developed their weaving arts by combining them with the rich culture and art understanding of Anatolia. Our weaving art is among our works of art that are documents that provide intercultural interaction. Weavings are works of art that reveal the rich cultural understanding, beliefs and fine art understanding of the Turks. In this context, our art of weaving shows how deep-rooted the Turks are.

Weaving is practiced in almost all regions of Anatolia. Countless weavings have emerged by weaving according to the geographical characteristics, cultural understanding and beliefs of each region. The weavings woven in the Eastern Black Sea region reflect the characteristics of the local people and the region. In various provinces of the region, shuttle weavings are at the forefront. In Trabzon province, Trabzon Keşan cloth is among the shuttle weavings. The art of ikat weaving, which came from the eastern lands to Anatolian lands through trade routes, found its place in

the shuttle weavings of Anatolia. Ikat weaving art is seen in Kutnu cloth woven in Gaziantep and TrabzonKeşan cloth woven in Trabzon. Ikat weaving has found its place on new traditional weavings by combining with the characteristic features of Anatolian weavings.

The Proficiency in Art Work Text titled "Current Application Suggestions on the Sustainability of Trabzon Keşan Cloth" consists of four parts. The first part consists of an introduction. Here, the purpose, scope and method of the subject are stated.

In the second chapter, the history, cultural, social and sociological structure of Trabzon province is discussed. In the same section, the weaving features of the cloth are examined one by one. The pattern structure of the cloth, color phenomenon, materials used in weaving, weaving stages are explained.

The third chapter constitutes the main part of the thesis. It is planned to make new experimental weavings by making use of the traditional Trabzon-Keşan Cloth weaving researched. First black and white sketches of the planned weavings were made and then colored sketches were made. In line with these sketches, experimental weavings were woven on the dobby shuttle loom.

The fourth chapter consists of the conclusion. As a result of all the researches made on Trabzon Keşan Cloth, the importance of Anatolian weaving art, the necessity of taking these art values under protection by national and local administrations and reaching today's contemporary art by preserving the national identity characteristics of our traditional weavings are emphasized.

Keywords: Anatolia, Weaving, Cloth, Ikat, Keşan

ÖNSÖZ

Yeme-içme gibi dokuma da insanların ihtiyaçları arasında yer almaktadır. İnsan başlangıçta çevre ve iklim koşullarından korunmak için kendine tekstil yüzeyi oluşturmuştur. Zamanla gelişen estetik algısı ve teknolojiyle birlikte dokumalar sanatsal değerlere ulaşmıştır.

Dokuma, insanın varoluşundan günümüze kadar dünyanın her yerinde yapılmıştır. Dokumacılığın Anadolu'ya Orta Asya'dan göç eden Türkler tarafından geldiği bilinmektedir. Göçebe hayat tarzıyla yaşayan Türkler Anadolu'ya getirdikleri dokumacılık sanatını bu topraklarda daha çok geliştirip yaşatmışlardır. Dokumalar, Türk insanının kültürü, inancı, yaşam biçimi hakkında önemli bilgiler veren eserler arasında yer almaktadır.

Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde dokumacılık yapılmaktadır. Bu dokumaların bazıları kirkitli bazıları mekikli dokumalardır. Dokunan her bir dokuma kendine ait karakteristik özellikler taşımaktadır. Bölgenin coğrafi özelliklerini ve bölge halkının yaşam biçimini dokumalar üzerinde görmek mümkündür. Anadolu'nun her bir bölgesinde yapılan dokumaların malzemesi, deseni ve tasarım özellikleri birbirinden farklıdır.

Karadeniz bölgesi milattan önceki dönemlerden günümüze kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bölge hem ticaret merkezileri üzerinde olması hem de çeşitli etnik kökenli insanları bir arada yaşamasından dolayı zengin kültür birikimine sahiptir. Dolayısıyla bölgede farklı sanat anlayışları gelişmiştir. Sepet örme, Bakırcılık, Taş işçiliği, Ahşap işçiliği, Yorgancılık, Bıçakçılık, Telkâri gibi geleneksel sanatların içinde yer alan dokuma sanatı da Karadeniz Bölgesinde yapılmaktadır.

Dokumacılık Karadeniz bölgesinin çeşitli illerinde görülmektedir. Ordu, Giresun, Tirebolu, Tonya, Akçaabat, Tokar, Kastamonu, Rize, Artvin, Bayburt gibi Trabzon'da da dokumacılık yapılmaktadır. Trabzon'da *Ketan*, *Peştamal* ve *Keşan*

bezleri dokunmaktadır. Bez dokumalar arasında ön plana çıkan *keşan bezi* olmuştur. Bu bezin en büyük özelliği ikat tekniğinin kullanılmasıdır.

Tezimizin amacı, Köklü bir geçmişe sahip olan Trabzon ilinde dokunan Trabzon Keşan bezi son zamanlarda sosyal hayatın ve ihtiyaçların değişmesiyle birlikte günümüzde çok az miktarda dokunmaktadır. Kültürümüzün bir parçası olan Keşan bezinin sürdürülebilirliği hedeflenmiştir.

Çalışmaya, Trabzon ilinin gelenek-görenekleri, kültürü, sanatı ve yaşam tarzı hakkında bilgiler araştırılarak başlanılmıştır. Daha sonra Trabzon Keşan Bezin'in tarihsel süreci, kullanım alanları, dokuma özellikleri, dokumada kullanılan malzemeler araştırılıp belirlenmiştir. Araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda geleneksel ikat tekniği kullanılarak farklı estetik bakış açısıyla deneysel dokumalar ortaya çıkmıştır.

Lisans ve lisansüstü eğitim hayatım boyunca sanatsal bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen, beni devamlı destekleyen ve cesaretlendiren danışman hocam Prof. Dr. Aydın UĞURLU'ya, deneyimleriyle bana yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Servet Senem UĞURLU'ya, maddi-manevi desteği ve bilgileriyle her daim yanımda olan Prof. Dr. M. Hüsrev SUBAŞI'na, varlıkları ile beni destekleyen arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Nihal ARACI'ya, Dr. Öğr. Üyesi S. Hilal ARPACIOĞLU'na, Arş. Gör. Betül SAYIN'a, Zeynep KILIÇ'a ve kuzenim Ömer YEŞİLIRMAK'a, tüm süreçlerimde yanımda olan aileme ve özellikle anneme teşekkürü bir borç bilirim.

Şubat, 2023

Sümeyye Zehra Saruhan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iiv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
FOTOĞRAF LİSTESİ	xi
ÇİZİM LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR	xvii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. TRABZON İLİ.....	4
1.1. TARİHÇE.....	6
1.2. KÜLTÜREL, TOPLUMSAL VE SOSYOLOJİK YAPISI.....	9
İKİNCİ BÖLÜM.....	11
2. TRABZON KEŞAN BEZ DOKUMASI.....	11
2.1. DOKUMA ÖZELLİKLERİ.....	13
2.2. HAMMADDE	19
2.3. KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER	22
2.4. RENK VE BOYARMADDE	28
2.5. TEKNİK	30
2.5.1. Çizgili Kumaş Tekniği.....	31
2.5.2. İkat Tekniği	34
2.6. DOKUMAYA HAZIRLIK İŞLEMLERİ.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
3. ESER TASARIM VE UYGULAMALARI.....	44
SONUÇ.....	159
KAYNAKÇA	162

FOTOĞRAF LİSTESİ

	Sayfa
Fotoğraf 1 : Trabzon Şehir Haritası	5
Fotoğraf 2 : Tarihi İpek Yolu Haritasında Trabzon	8
Fotoğraf 3 : Trabzon Keşan Bezi	12
Fotoğraf 4 : Çizgili Kumaş Örneği	33
Fotoğraf 5 : Çizgili Kumaş Örneği	33
Fotoğraf 6 : Ajanta Mağrası Duvar Resmi	35
Fotoğraf 7 : İkat Dokuma Örneği	36
Fotoğraf 8 : İkat Dokuma Örneği	36
Fotoğraf 9 : Çözümlü İpliklerinin Çözümlü Tahtasına Sarılması	41
Fotoğraf 10 : Gücü Taharı Aşaması	41
Fotoğraf 11 : Tarak Taharı Aşaması	42
Fotoğraf 12 : Gücü ve Tahar Bitimi	42
Fotoğraf 13 : Çözümlü İpliklerinin Kumaş Levendine Bağlanması	43
Fotoğraf 14 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	43
Fotoğraf 15 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı	44
Fotoğraf 16 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokumasının Tezgâhta Görünümü	49
Fotoğraf 17 : Çözümlülerin Düzeltilmiş Hali	49
Fotoğraf 18 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	50
Fotoğraf 19 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	51
Fotoğraf 20 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı	51
Fotoğraf 21 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	54
Fotoğraf 22 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı	54
Fotoğraf 23 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokumasının Tezgâhtaki Görünümü	57
Fotoğraf 24 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	57
Fotoğraf 25 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	58
Fotoğraf 26 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı	58
Fotoğraf 27 : Çözümlü Bağlamalı Kaydırmalı İkat Dokuması	61
Fotoğraf 28 : Çözümlü Bağlamalı Kaydırmalı İkat Dokuma Ayrıntısı	61
Fotoğraf 29 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuması	64
Fotoğraf 30 : Çözümlü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı	64
Fotoğraf 31 : Çözümlü Boyamalı Deneyisel İkat Dokuması	67
Fotoğraf 32 : Çözümlü Boyamalı Deneyisel İkat Dokuma Ayrıntısı	67
Fotoğraf 33 : Çözümlü Boyama Aşaması	70
Fotoğraf 34 : Gücü Taharı	70

Fotoğraf 35	: Çözümlerin Görünümü	71
Fotoğraf 36	: Çözgü Boyamalı Deneysel İkat Dokuma Aşaması	71
Fotoğraf 37	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	72
Fotoğraf 38	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	72
Fotoğraf 39	: Çözgü Bağlama Aşaması	75
Fotoğraf 40	: Çözümlerin Kumaş Levendine Bağlanması	75
Fotoğraf 41	: Çözümleri Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi	76
Fotoğraf 42	: Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının Dokuma Aşaması	76
Fotoğraf 43	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	77
Fotoğraf 44	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	77
Fotoğraf 45	: Çözgü Bağlama	80
Fotoğraf 46	: Gücü ve Tarak Taharı	80
Fotoğraf 47	: Çözgü Boyamalı Deneysel İkat Dokuma Aşaması	81
Fotoğraf 48	: Çözgü Boyamalı Deneysel İkat Dokuması	82
Fotoğraf 49	: Çözgü Boyamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	82
Fotoğraf 50	: Çözgü Boyama	85
Fotoğraf 51	: Gücü Taharı	85
Fotoğraf 52	: Çözümlerin Kumaş Levendine Bağlanması	86
Fotoğraf 53	: Çözgü Boyamalı Deneysel İkat Dokuma Aşaması	86
Fotoğraf 54	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	87
Fotoğraf 55	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	87
Fotoğraf 56	: Gücü ve Tahar Aşamaların Bitimi	90
Fotoğraf 57	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması	90
Fotoğraf 58	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	91
Fotoğraf 59	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	91
Fotoğraf 60	: Çözgü Boyama	94
Fotoğraf 61	: Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi	94
Fotoğraf 62	: Çözümlerin Kumaş Levendine Bağlanması	95
Fotoğraf 63	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması	95
Fotoğraf 64	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	96
Fotoğraf 65	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	96
Fotoğraf 66	: Çözümlerin Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi	99
Fotoğraf 67	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması	99
Fotoğraf 68	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	100
Fotoğraf 69	: Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	100
Fotoğraf 70	: Çözgü Boyama Aşaması	103
Fotoğraf 71	: Çözümlerin Mor Renge Boyanmış Hali	103
Fotoğraf 72	: Boyama Aşamasının Bitmiş Hali	104
Fotoğraf 73	: Gücü Tahar Aşaması	104
Fotoğraf 74	: Tarak Taharı Aşaması	105
Fotoğraf 75	: Tarak Taharı Bitim Aşaması	105

Fotoğraf 76	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması	106
Fotoğraf 77	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	107
Fotoğraf 78	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	107
Fotoğraf 79	: Çözülerin Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi	110
Fotoğraf 80	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması	110
Fotoğraf 81	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması	111
Fotoğraf 82	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	111
Fotoğraf 83	: Çözü Taharı	114
Fotoğraf 84	: Tarak Taharı	114
Fotoğraf 85	: Deneysel İkat Dokuması	115
Fotoğraf 86	: Çözü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	115
Fotoğraf 87	: Zig – Zag Motifin Tezgahtaki Çözülere Şablonla Uygulanması	118
Fotoğraf 88	: Altın Varak Uygulaması	118
Fotoğraf 89	: Dokuma Aşaması	119
Fotoğraf 90	: Deneysel İkat Dokuması	120
Fotoğraf 91	: Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	120
Fotoğraf 92	: Dikdörtgen Motifinin Çözülere Geçirilmesi	123
Fotoğraf 93	: Altın Varak Uygulaması	123
Fotoğraf 94	: Dokuma Aşaması	124
Fotoğraf 95	: Deneysel İkat Dokuması	125
Fotoğraf 96	: Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	125
Fotoğraf 97	: Dokuma Aşaması	128
Fotoğraf 98	: Deneysel İkat Dokuması	129
Fotoğraf 99	: Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	129
Fotoğraf 100	: Dokuma Aşaması	132
Fotoğraf 101	: Deneysel İkat Dokuması	133
Fotoğraf 102	: Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	133
Fotoğraf 103	: Altın Varak Uygulaması	136
Fotoğraf 104	: Kaydırma İşleminin Yapılması	136
Fotoğraf 105	: Deneysel İkat Dokuması	136
Fotoğraf 106	: Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı	137
Fotoğraf 107	: Atkı ve Çözü Boyamalı İkat'ın Görünümü	140
Fotoğraf 108	: Deneysel İkat Dokuması	141
Fotoğraf 109	: Deneysel İkat Dokuması Ayrıntısı	141
Fotoğraf 110	: Deneysel İkat Dokuması	144
Fotoğraf 111	: Deneysel İkat Dokuması Ayrıntısı	144
Fotoğraf 112	: Dokuma Aşaması	147
Fotoğraf 113	: Deneysel İkat Dokuması	148
Fotoğraf 114	: Deneysel İkat Dokuması Ayrıntısı	147
Fotoğraf 115	: Deneysel İkat Dokuması	151
Fotoğraf 116	: Deneysel İkat Dokuması Ayrıntısı	151

Fotoğraf 117 : Altın Varak Uygulaması	154
Fotoğraf 118 : Dokuma Aşaması	154
Fotoğraf 119 : Deneysel İkat Dokuması	155
Fotoğraf 120 : Deneysel İkat Dokuması Ayrıntısı	155
Fotoğraf 121 : Motifin Çözüğü Üzerine Çizilmesi	158
Fotoğraf 122 : Dokuma Aşaması	158

ÇİZİM LİSTESİ

	Sayfa
Çizim 1 : Dokuma Örgüsü	13
Çizim 2 : Bezayağı Dokuma Örgüsünün Resimsel Gösterimi	15
Çizim 3 : Bezayağı Dokuma Örgüsünün Kareli Kağıtta Matematiksel Gösterimi	15
Çizim 4 : Çözü ve Atkı İplik Durumlarının Kareli Kağıtta Gösterimi	16
Çizim 5 : Dimi Dokuma Örgüsünün Resimsel Gösterimi	17
Çizim 6 : “S ve Z” Yollu Dimi Örgüleri	17
Çizim 7 : “S” Yollu Dimi Dokuma Örgüsünün Kareli Kağıtta Mat. Gösterimi	17
Çizim 8 : “Z” Yollu Dimi Dokuma Örgüsünün Kareli Kağıtta Mat. Gösterimi	17
Çizim 9 : Atlas Dokuma Örgüsünün Resimsel Gösterimi	18
Çizim 10 : “S” Yollu Atlas Dokuma Örgüsünün Kareli Kağıtta Mat. Gösterimi	18
Çizim 11 : “Z” Yollu Atlas Dokuma Örgüsünün Kareli Kağıtta Mat. Gösterimi	18
Çizim 12 : Gücü Çerçevesi Yatay Dokuma Tezgâhı	22
Çizim 13 : Çözü Dolabı	23
Çizim 14 : Çözü Çerçevesi	23
Çizim 15 : Tarak	23
Çizim 16 : Mekik	24
Çizim 17 : Çerçeve	24
Çizim 18 : Gücü Teli	24
Çizim 19 : Kirman	25
Çizim 20 : İğ ve Kirman Çeşitleri	25
Çizim 21 : Pedallı Çıkırık	25
Çizim 22 : Kirmanla İplik Bükümü	25
Çizim 23 : Çağlık /Çağlık	26
Çizim 24 : Gücü Tığı	26
Çizim 25 : Tarak Tığı	26
Çizim 26 : Elemne	27
Çizim 27 : İkat Tekniğinde Çözü İpliklerinin Bağlanması	37
Çizim 28 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	48
Çizim 29 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi	48
Çizim 30 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	53
Çizim 31 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi	53
Çizim 32 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	56
Çizim 33 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi	56
Çizim 34 : Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	60

Çizim 35	: Çözümlü Bağlamalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi	60
Çizim 36	: Çözümlü Bağlamalı Kaydırmalı İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	63
Çizim 37	: Çözümlü Bağlamalı Kaydırmalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi	63
Çizim 38	: Çözümlü Bağlamalı İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	66
Çizim 39	: Çözümlü Bağlamalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi	66
Çizim 40	: Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	69
Çizim 41	: Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	69
Çizim 42	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	74
Çizim 43	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	74
Çizim 44	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	77
Çizim 45	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	77
Çizim 46	: Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	84
Çizim 47	: Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	84
Çizim 48	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	89
Çizim 49	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	89
Çizim 50	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	93
Çizim 51	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	93
Çizim 52	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	98
Çizim 53	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	98
Çizim 54	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	102
Çizim 55	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	102
Çizim 56	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	109
Çizim 57	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	109
Çizim 58	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	113
Çizim 59	: Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	113
Çizim 60	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	117
Çizim 61	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	117
Çizim 62	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	122
Çizim 63	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	122
Çizim 64	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	127
Çizim 65	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	127
Çizim 66	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	131
Çizim 67	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	131
Çizim 68	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	135
Çizim 69	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	135
Çizim 70	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	139
Çizim 71	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	139
Çizim 72	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	143
Çizim 73	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	143
Çizim 74	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	146
Çizim 75	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	146

Çizim 76	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	150
Çizim 77	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	150
Çizim 78	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	153
Çizim 79	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	153
Çizim 80	: Deneysel İkat Dokumasının Siyah-Beyaz Eskizi	157
Çizim 81	: Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi	157

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
	izim
ev.	Çeviren
ed.	Editör
s.	Sayfa
sa.	Sayı
t.y.	Basım tarihi yok
y.y.	Basım yeri yok
yay.	Yayınlar

GİRİŞ

İki iplikten meydana gelen dokumanın arkeolojik bulgular sonucunda elde edilen bilgilere göre milattan önceki çağlarda da yapıldığı ortaya çıkmıştır. Dünyanın çeşitli yerlerinde insanın yaşadığı her kara parçasında birbirinden bağımsız şekilde farklı malzeme ve teknikler kullanılarak dokumacılık yapılmıştır. Toplumlar kendi yaşadıkları çevre koşullarının getirdiği ihtiyaçlara göre kendilerine ait dokumalar yapmıştır.

İnsan hayatının vazgeçilmez unsurları arasında yer alan giyinme, örtünme ve rahatı arama bir ihtiyaçtır. Başlangıçta avcılık ve toplayıcılık yapan insanlar örtünme gereksinimini gidermek, doğa koşullarından ve uygunsuz hava şartlarından (rüzgâr, güneş, soğuk) korumak için avladıkları hayvanların postlarından yararlanmışlardır. Zaman içerisinde bu gereksinimlerini dokuma yaparak karşılamışlardır. Yaptıkları dokumalarda önce bitki liflerini daha sonra evcilleştirdikleri hayvanların yünlerini malzeme olarak kullanmışlardır.

Dokumalar, insanoğlunun varoluşundan günümüze kadar varlığını sürdürmeye ve önemini korumaya devam etmektedir. Tarihsel süreç içerisinde insanların gereksinimleri doğrultusunda gelişen dokumacılık estetik kaygılar taşıyarak mekânları süslemek amaçlı yer yaygıları ve duvar süsleri olarak da yapılmışlardır. Buna paralel olarak statü ve moda gibi kavramlarla bu çabaları daha da çeşitlenmiştir. Teknik alanda dokuma genellikle iki iplik ya da benzeri malzemenin birbirini dik açıyla düzenli kenetlenmesi sonucu ortaya çıkan dokusal yüzeydir¹.

Her zaman diliminde dokumalar toplumların ifade aracı olmuştur. Bu bakımdan dokumalar toplumların kimliklerinin belirlenmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. Mekikli veya kirkitli dokumalar incelenmek için ele alındığında araştırmacıya sayısız bilgi sunabilmektedir. Kullanılan malzeme, renk, motif, desen, kompozisyon yöre hakkında bilgi edinmemiz sağlamaktadır

¹ UĞURLU Aydın, “Dokuma”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, c. 1, s. 469.

Anadolu toprakları hem coğrafi özellikleri bakımından hem de çeşitli kültür-inanış sitemlerini barındırdığından birçok uygarlık bu topraklarda varlıklarını sürdürmek istemiştir. Dünyanın farklı yerlerinden Anadolu'ya gelen uygarlıklar kendi yaşam biçimlerini, kültür ve sanat anlayışlarını, karakteristik özelliklerini bu topraklara aktararak Anadolu topraklarını daha da zenginleştirmişlerdir.

Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya geldiklerinde çok farklı kültür ve yaşam biçimleriyle karşılaşmıştır. Bu farklılıkları reddetmeyip kendi kültür- sanat etkileşimi içerisinde harmanlayan Türk toplumları kendi kimliklerinin gelişimini daima sürdürmüştür. Anadolu topraklarında yaşamaya başlayan Türkler kendilerini her yönden geliştirdikleri gibi sanatlarını da geliştirmiştir. Türk kültürü, sanatı ve inanışının bir yansıması olan dokumalar, Türk toplumlarının yapıtaşları arasında yer almaktadır. Dokumalar Anadolu'nun zengin kültürüyle birleşerek yeni özellikler kazanmıştır.

Tez başlığımız olan “Trabzon Keşan Bezinin Sürdürülebilirliği Üzerine Güncel Uygulama Önerileri”, Trabzon ve civarında dokunan Karadenizli hanımların yüzyıllardır hem dokudukları hem de kullandıkları pamuklu bir kumaş türüdür. Geleneksel bez dokumaları içerisinde yer alan Keşan bezi, ikat ve çizgili kumaş teknikleri kullanılarak süslenmiş ve dokunmuştur.

Sadece Trabzon'a ait bir kumaş türü gibi görünse de Keşan Bezi, zamanla tüm Karadeniz bölgesinin sembolü haline gelmiştir. Yöresel bez dokumalarımız arasında yer alan Keşan Bezi, kendine has karakteristik özellikleri taşıyan kültür miraslarımızdandır. Keşan bezi sadece örtünme amaçlı değil, zaman içerisinde sosyal hayatın her alanında yer alan bir simge haline gelmiştir. Bez, Karadeniz yöresinde geleneksel kültür bağlamında genç kızlara çeyiz olarak verilmektedir. Bu dokumalar genç kızlara annelerinden ve ninelerinden kendilerine kalan bir mirastır.

Trabzon Keşan Bez Dokuması adlı tezimizin amacı; Keşan Bezi Trabzon yöresine ait özel bir dokuma çeşididir. Yörede önülecek, peştemal, başörtüsü olarak kullanıldığı gibi başka çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Trabzon Keşan bezinde düz dokuma tekniği yanında ikat tekniğinin de kullanılması dikkat çekicidir. Bu konuyu seçme amacımız, bu konu araştırmacılar tarafından incelenmemiş olmasının yanı sıra,

söz konusu bezin kültürel değerine sahip çıkmak, sürdürülebilirliğini sağlamak ve gelecek nesillere bu bezi tanıtmaktır. Millî servetimizin ve uygarlığımızın yapıtaşlarından olan dokuma sanatımız geleneksel hafızanın korunmasında, gelecek nesillere aktarımında ve kültür-sanat tarihimizin muhafazasında son derece önem arz etmektedir. Bu çalışma ile kuşaklara ve dokuma alanında araştırma yapacak olanlara yol göstermesini hedeflemektedir.

Trabzon Keşan bez dokumasının teknik özelliklerini belirlenmesini dokumada kullanılan araç gereçleri, dokumaların renk, motif, desen ve kompozisyonu özelliklerini, dokumayı yapan kişilerin niteliklerini, Keşan bezi dokumasının günümüzdeki durumunu, tanıtımı için yapılması gerekenlerin incelemesini, günümüz gereksinimlerini karşılayacak yeni tasarımlar yapmak ve bozulmadan gelecek kuşaklara aktarımının sağlanmasıdır.

Bu araştırmada Trabzon ve çevresinde geçmişten günümüze sürdürülerek gelen geleneksel dokumalardan keşan bezi incelenecektir. Çalışma iki aşamalı olarak planlanmıştır. Tez teorik kısmından ve Keşan bezi uygulamalarından oluşmuştur. Ele alınan bilimsel ve görsel materyaller, kitap, dergi kaynaklara yer verilmiştir. Trabzon Keşan bezi örnekleri üzerinden teknik analiz ve incelemelerin yapılmıştır. Detaylı bir şekilde incelenen bez günümüz gereksinimlerine uygun bir şekilde yeniden dokunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TRABZON İLİ

Anadolu toprakları çağlar boyunca farklı kültür topluluklarına vatan olmuştur. Bu topraklarda yaşayan toplumlar vatan olarak benimsedikleri topraklara kendi karakteristik özelliklerine uygun olan adlar vererek kimliklerini kayıt altına alınmasını sağlamışlardır. Böylelikle yüzyıllar boyunca devletlerinin isimleri nesilden nesille bilinir hale getirmişlerdir.

Şehre verilen ismin etimolojisine bakıldığında yerli ve yabancı kaynaklarda birçok anlam bulunmaktadır. Kaynakları incelediğimizde Trabzon isminin Antik çağlardan günümüze kadar kullanıldığını görmekteyiz.

Trabzon isminin bir efsaneye göre ilk önce Tuğrabozaan olduğunu daha sonra Trabzon'a dönüştüğü anlatılmaktadır². Evliya ÇELEBİ, Seyahatnamesi'nde Trabzon'a Tarabefzûn, avâm ise Trabuzan dediğini bildirmiştir³. Bir başka yerli kaynakta Dede Korkut Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde Trabzon ismi "Tırabuzan" olarak yazılmıştır⁴.

Kaynaklara göre Trabzon kalesinin dört köşeli olmasından dolayı Grekçe masa anlamına gelen "Trabezan" adı şehre verilmiştir⁵. Etimolojisini incelediğimiz Trabzon isminden sonra şehrin coğrafi özellikleri hakkında bilgi verebiliriz. Trabzon şehri, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alır. Denize kıyısı olan illerimiz arasındadır. Karadeniz kıyılarında her zaman önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Doğu Karadeniz'in önemli bir liman şehri olan Trabzon Şehri Değirmendere Vadisi üzerinde kurulmuştur (bkz. F. 1).

Dağların denize paralel olarak uzanması iklim ve bitki örtüsünü etkilemiştir. İlde Karadeniz iklimi görülmektedir. Kentte yaz aylarında serin kış aylarında ise

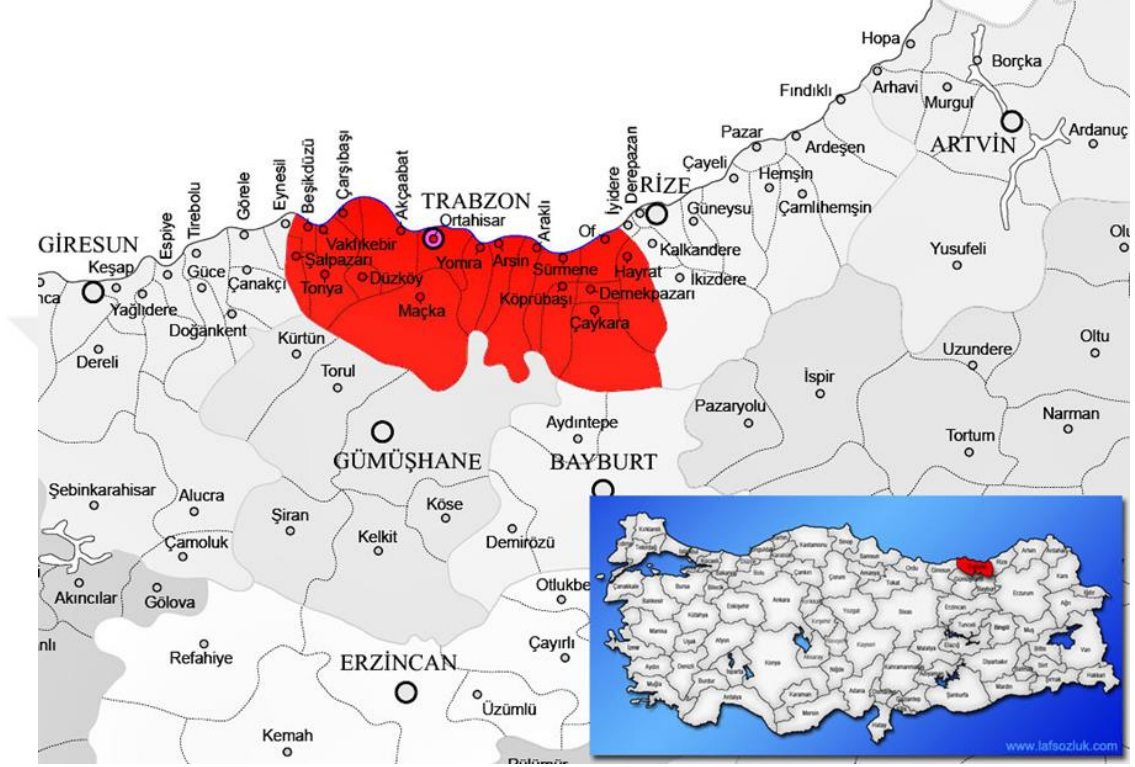
² ÖNDER Mehmet, "Anadolu Şehir adları Üzerine Efsanelerin Oluşumu", *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1984, s. 72.

³ DAĞLI Yücel, "Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Trabzon", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri* (6-8 Kasım 1998), Trabzon Belediyesi Yay., Trabzon 1999, s.259.

⁴ ERGİN Muharrem, *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2004, s.185.

⁵ ÖKSÜZ Melek, *1746 – 1789 Tarihleri Arasında Trabzon'da Sosyal ve Ekonomik Hayat*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2004, s. 15.

ılıman bir hava hâkimdir. Genel olarak bölgenin iklimi ılımandır. Yağışların bol ve düzenli olması çeşitli ve gür bitki örtüsünün meydana gelmesine neden olmuştur. Bitki örtüsünün çeşidi ormanlıktır.

F. 1. Trabzon Şehir Haritası

https://2.bp.blogspot.com/sGndoFDrArs/WOu2ryaoFrI/AAAAAAAAks0/V5eqIjXukoTxog4WZmVZ3uZ_VfZ9aXOACLcB/s1600/trabzon_ili_ilceleri.jpg 12 Şubat 2022

1.1. TARİHÇE

Anadolu, insanlık tarihinin en eski yaşam merkezlerinden biridir. Farklı kültürlere ev sahipliği yaparak uygarlıkların merkezi haline gelmiştir. Zengin bir kültür birikimine sahip olan Anadolu’da birçok yerleşim alanı kurulmuştur. Trabzon da zengin birikime katkı sağlayan Anadolu toprakları arasında yer almaktadır.

Trabzon tarihini inceleyecek olursak, yapılan araştırmalarda tarih öncesi çağlar boyunca bölgede çok fazla arkeolojik çalışmalar yapılmadığından net bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Fakat Şakir ŞEVKET Trabzon ilinin kuruluşunun İstanbul ve Roma’dan daha eski tarihli olduğunu düşünmektedir⁶.

Şehrin antik dönem tarihine baktığımızda şehirde Yunan kolonilerinden önce bu topraklarda Amazonların yaşadıkları söylenmektedir. Halikarnas Balıkcısı’nın Anadolu Efsaneleri kitabında Karadeniz’in güney sahillerinde Amazonların ve nehir tanrısının kızı olan Nymph’in burada yaşadıkları yazmaktadır⁷.

“Anadolu’nun kuzeydoğusunda geziye çıkıyoruz. O yerlerde Anadolu’nun efsanevi halkından yurttaşlarından Amazonlar oturuyorlardı. Thermodon Irmağının Karadeniz’e döküldüğü noktada vaktiyle yükselmiş olan Themiskyra kenti onların başkenti olarak bildirilir. Thermodon ya Fatsa’da ya da Ordu’da Karadeniz’e akan ırmak veya derelerin biriydi. Themiskyra da bu takdirde bugünkü Fatsa ve Ordu kentlerinin bulunduğu yerde ya da onların yakınındaydı. Başlangıçta oraları Hitit İmparatorluğu’nun göbeği iken sonraları Hellenik, Hellenistik ve Roma çağında Pontos olarak adlandırılırdı.”

Tarih boyunca bu topraklar farklı kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Türkler, Persler, Romalılar, Miletliler, Bizanslılar, Komnenoslar şehre egemen olan milletler arasında yer alır. Anadolu’nun tarih öncesi devirleri hakkında yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

M.Ö. 7. yüzyılda Doğu Karadeniz bölgesinde varlığını kanıtlamış ilk millet Miletoslu denizcilerdir. Miletoslu denizciler bölgede koloni kentleri oluşturarak yaşamışlardır. Daha sonra yöreye Kimmerliler ve İskitler hâkim olmuştur. İskitlerden

⁶ ŞAKİR Şevket, Trabzon Tarihi, Atlas Yay., Ankara 2001, s. 47.

⁷ KABAAĞAÇLI Cevat Şakir, Halikarnas Balıkcısı- Anadolu Efsaneleri, Bilgi Yay., İstanbul 2017, s. 21.

sonra tüm Anadolu’da egemen olan Persler, Karadeniz kıyı kentlerini yönetimi altına almıştır⁸.

M.Ö. 334 yılında İskender’in doğu seferi ile Trabzon’u Perslerden alınarak Makedonya egemenliğine girmiştir. Perslerden sonra bölgeye Makedonya kralı İskender sahip olmuştur⁹. Makedonya kralı İskender’in ölümünden sonra bölgede Makedonyalıların hâkimiyeti zayıflamıştır. Bu otorite boşluğu bölgede Pontus Devletinin kurulmasına neden olmuştur.

Anadolu’ya hâkim olan bir başka devlet ise Romalılarıdır. Pontus Devleti zaman içerisinde güçlenerek Romalıları rakip haline geldi. Bu durum iki devlet arasında mücadelelere sebep oldu. Pontus Devleti’nin Romalıları yaptıkları uzun süreli savaşlar devletin güç kaybına neden oldu ve zaman içerisinde Romalıları Pontus Devletini yıktı¹⁰. Böylelikle Trabzon’da Roma İmparatorluğu dönemi başlamıştır. Trabzon 395 yılında Bizans’ın hâkimiyeti altına girdikten sonra Pontus eyaletinin merkezi olmuştur¹¹. Bizans Devleti’ni ele geçirmek amacıyla düzenlenen IV. Haçlı Seferleri sırasında 1204 yılında Aleksişos ve David Komneos şehri olarak Trabzon Rum İmparatorluğu’nu kurmuşlardır¹².

Uzun yıllar boyunca Bizans İmparatorluğu hâkimiyeti altında kalan Trabzon bulunduğu coğrafi konumu ve önemli ticaret yollarına sahip olması nedeniyle birçok devletin ilgi odağı olmuştur. Anadolu’da hâkimiyet kuran Türk boyları 1071 yılına kadar Trabzon’a birçok kez sefer düzenlemişler fakat alamamışlardır.

Selçuklu Devleti Malazgirt Savaşı sonrasında Bizans ordusunun zayıflamasından sonra 1072’de Trabzon’u ele geçirmiştir¹³. Daha sonra Trabzon’u tekrar Bizanslar olarak Trabzon İmparatorluğu’nu kurmuşlardır. Trabzon Rum Devleti Fatih Sultan Mehmet Han’ın fethine kadar Bizanslıların olmuştur. Fatih Sultan Mehmet Trabzon’un stratejik konumunun önemini çok iyi bilmekteydi. Hem yöreden

⁸ KARPUZ Haşim, *Trabzon*, Mas Matbaacılık, Ankara 1990, s. 5.

⁹ ACUN Fatma, “Tarih Boyunca Pontus”, Millî Mücadele de Giresun Sempozyumu (6-7 Mart 1999), İstanbul 1999, s. 22-24.

¹⁰ ACUN Fatma, a.g.m., s. 23.

¹¹ ALBAYRAK Hüseyin, *Trabzon Kültür Tarihine Bir Bakış*, Yaylacık Matbaası, Trabzon 1989, s. 7.

¹² KEÇİŞ Murat, *Trabzon Rum İmparatorluğunun Kuruluşunda Çevreyle Olan İlişkileri, The Empire Of Trebizond Relatinoships With Its Vicinitiy in The Foundation Period*, Ankara 2014, s. 144.

¹³ KARADENİZLİ Kemal, *Trabzon Tarihi*, Ankara 1954, s. 46.

geçen ticaret yollarına sahip olabilmek hem de Karadeniz’e ve Balkanlara açılabilmek için burayı almak istemekteydi.

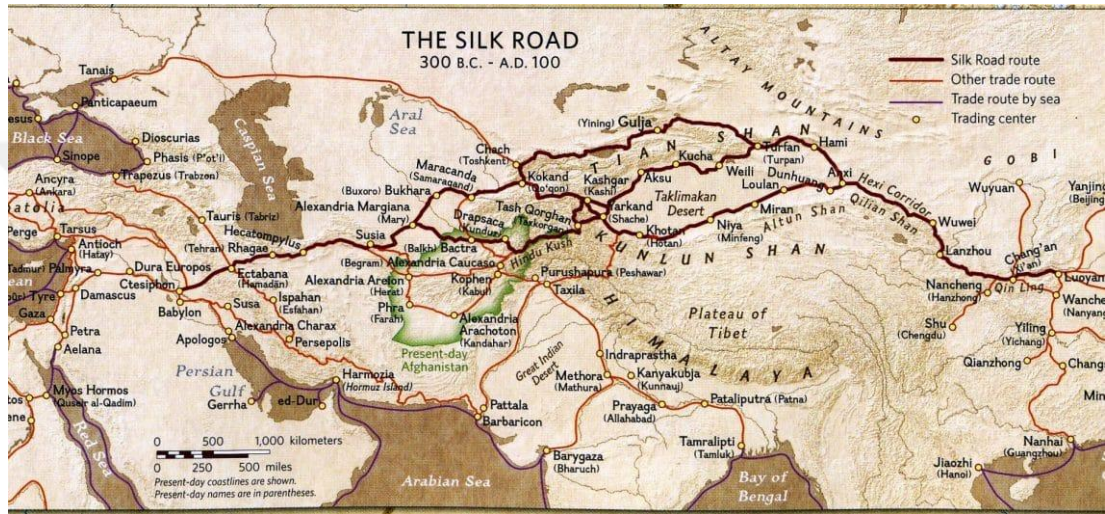
15 Ağustos 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet şehri hem karadan hem denizden kuşatarak fethetmiştir¹⁴. Osmanlı Devleti’nin fethinden sonra Trabzon birçok şehzade ve padişaha ev sahipliği yapan bir şehir olmuştur.

¹⁴ YILMAZ Murat, “Trabzon’un Fethi ve Fethinin Tarihi Meselesi”, *Mavisel Dergisi*, İstanbul 2007, sa. 2, s. 48.

1.2. KÜLTÜREL, TOPLUMSAL VE SOSYOLOJİK YAPISI

Şehir coğrafi konumun verdiği ayrıcalıkla ticaret yollarının üzerinde olmasından dolayı birçok devlet tarafından hâkimiyet altına alınmak istenmiştir. Anadolu'nun en eski ticaret yolu ve liman kentlerinden birisidir. Özellikle tarihi ipek yolunun buradan geçmesi şehri önemli bir ticaret merkezi haline getirmiştir (bkz. F. 2).

F. 2. Tarihi İpek Yolu Haritasında Trabzon

https://www.google.com/search?q=the+ancient+silk+road+map&tbm=isch&ved=2ahUKEwic2YOHqqf0AhVMh_0HHS6EDp0Q2-cCegQIABAA&oeq=the+an+silk+road+map&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgYIABAHEB4yCAGAEAgQBxAcMggIABAIEAcQHjIICAACBAHEB46BAGAEbM6BggAEAgQHIDPF1iOH2DML2gAcAB4AIBgAGIAfoCkgEDMC4zmAEaAeABqgELZ3dzLXdpel1pbWfAAQE&scient=img&ei=7B2ZYzYzOsyO9u8Proi66Ak&bih=600&biw=1349&hl=tr 25 Şubat 2022

Ticaret yolları üzerinde olan Trabzon günümüzde olduğu gibi Zigana geçidini geçtikten sonra Gümüşhane, Bayburt ve Aşkale ardından Erzurum ile birleşen bir güzergâh meydana gelir¹⁵.

Ayrıca şehir Kafkaslardan gelen tarihi ticaret yollarının üzerinde yer alır. Ticaret ilişkileri bakımından Doğu ve Batı arasında iletişimi sağlayan yollar bu coğrafi arazinin üzerinden geçmektedir. Bu ticaret yollarının birleştiği noktada bulunan Trabzon dolayısıyla hem milletler arası ticaret gelişimi hem de kültürel gelişimde büyük rol oynamaktadır. Adeta doğu ile batı arasında bağ kuran bir köprü şeklinde önemini korumaktadır.

¹⁵ TURAN Şerafettin, *Türkiye İtalya İlişkileri I, Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yay. İstanbul 1990, s. 149.

Farklı milletlerin egemenliği altında olan bu şehir kültür mozaïği haline gelmiştir. Bölgede Lazlar, Araplar, Venedikliler ve Cenovalılar gibi farklı etnik kökenli milletler bir arada yaşamaktadır. Bu kadar çeşitli milletlerin bölgede yaşaması farklı dini inançların olduğunu da göstermektedir. Kişiler birbirlerinin kültürlerinden dini inanışlarından etkilenererek yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Evliya Trabzon halkı için; “Temiz giyimli okumuş kişilerdir. Halkın içinde nice şairler ile Şiir yazan nice insanlar vardır. Trabzon’un çarşıları çok zengindir.” demiştir¹⁶. Theophike Deyrole’de 1869 Trabzon’dan Erzurum’a kitabında şehir izlenimlerini şöyle nakleder: “Bitpazarı denen çarşı Anadolu’nun çeşitli soydan tüccarlarını bir araya toplar ve karakter ayrılıklarını canlı olarak gözler önüne koyar”.

Halkın geçim kaynakları arasında ticaret, tarım, hayvancılık, el sanatları (bakırcılık, sepetçilik, dokumacılık, kuyumculuk, çömlekçilik) yer almaktadır. Kıyı kesimde yaşayan şehir halkında kentsel değerler daha belirgindir. İç kesimlerde yaşayan halkta ise geleneksel kültür öne plana çıkmaktadır. Halkın yaşam biçiminde geleneksel değerler toplumsal ilişkilerde günlük yaşamda belirleyiciliğini korumaktadır.

Trabzon ticaret yollarının üzerinde olması kenti sanat ve zanaat alanlarında da geliştirmiştir. Bölgede dokumacılık gelişmiştir. İl dokumacılığına ait en eski belgeler Osmanlı döneminden kalmadır. Belgelerde özellikle kenevir ve ipekli dokumalar göze çarpmaktadır. Bu ürünleri incelediğimizde çeşit çeşit geleneksel yöntemlerle dokunmuş kumaş örneklerini görmekteyiz. Trabzon sicilleri incelendiğinde yörede dokunmuş 87 çeşit kumaş tespit edilmiştir. Bunlar arasında çit, dimi, alaca, çuha, şal, bürümcük, canfes, çarşaf, kadife, gezi, basma, havlu, kutnu, abâni, peşkir, meciydiye, kıbriskâri, melez, aba, sevayi, keten, tamga, atlas, kıvırtma, amelekan, ingiliz harcı, kemha, amerikan bezi, istepor bezi, satranç, peştamal, kırmızı, fanila, çiçekli, madampol kumaşlarıdır¹⁷.

¹⁶ DAĞLI Yücel- KAHRAMAN Seyit Ali, *Evliya Çelebi- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolul-Trabzon-Erzurum-Azerbayzan-Kafkasya-Kırım-Girit*, 2., İstanbul 2014, c. 1, s. 65.

¹⁷ YÜCEAYA Hüsnü, “Trabzon Şeriy’ye Sicillerindeki Dokuma Ürünleri”, *Turkish Studies History*, Ankara 2018, s. 313.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TRABZON KEŞAN BEZ DOKUMASI

Anadolu'nun neredeyse her bölgesinde dokumacılık yapılmıştır. Bazı bölgelerde kirkitli dokumalar bazı bölgelerde ise mekikli dokumalar ön plana çıkmıştır. Karadeniz bölgesinde genellikle kumaş dokumacılığı yapılmaktadır. Dokumacılıkta köklü bir geçmişe sahip olan Trabzon'da antik dönemden beri kenevir üretimi yapılmaktadır. Bölge ticaret yolları üzerinde olmasından dolayı yünlü ve ipekli kumaşlar, keten ürünler buradan ihraçtı olurdu¹⁸. Bu kumaş dokumalarının arasında Trabzon Keşan bezi dikkat çekmektedir.

Bölgede dokunan kumaşlar arasında yer alan ve bütün Karadeniz'de kullanılan Keşan bezi, Trabzon ve civarında dokunan Karadenizli kadınların yüzyıllardır hem dokudukları hem de kullandıkları pamuklu bir kumaş türüdür. Bez ayağı örgü türü ile mekikli el tezgâhlarında dokunmaktadır. Geçmiş yıllarda ipek veya keten iplikler kullanılırken günümüzde pamuk iplikler kullanılmaktadır. Geleneksel bez dokumaları içerisinde yer alan Keşan bezi, ikat ve çizgili kumaş teknikleri kullanılarak dokunmuştur.

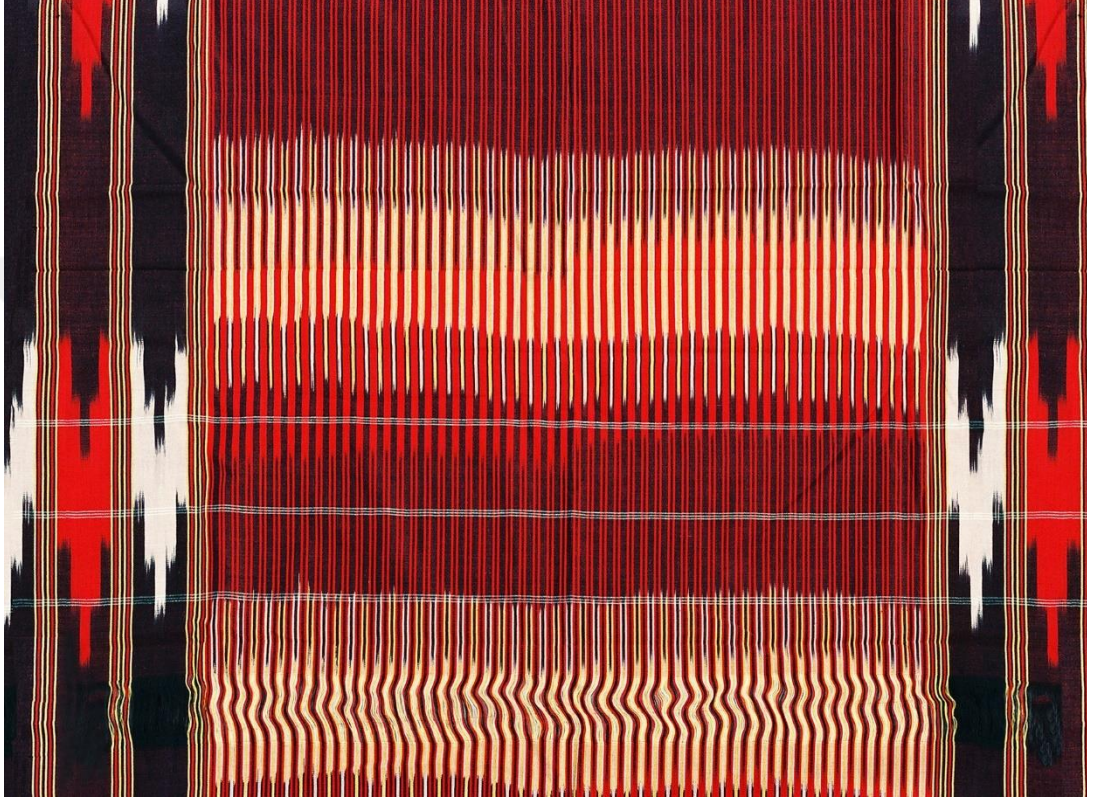
Çözgü ipliklerinin boyanmasında kullanılan ikat yöntemi ile Keşan bezi birçok geleneksel dokuma bezinden ayrılmaktadır. Bezlerinin farklı renkleri olmakla birlikte daha çok siyah, bordo ve sarı renklerin hâkim olduğu görülmektedir (bkz. F. 3). Bez Vakfıkebir, Beşikdüzü çevresinde yoğun olarak Çarşıbaşı köylerinde dokunur.

Keşan'ın etimolojisi Kubbealtı Lugatında (Fars. *keşiden* “çekmek”ten *keşan*) Çeken, çeke çeke zorla götüren anlamına gelmektedir¹⁹. Kumaşın ismi olan Keşan adının nereden geldiğine dair birkaç öngörü vardır. “Keşan” veya “çeşan” kelimesi Farsça bir kelime olup iki anlam taşımaktadır.

¹⁸ AYDIN Nazmiye, “Trabzon'da Yok olan Dokuma Sanatı: Keten”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, sa. 26, s. 579.

¹⁹ AYVERDİ İlhan, *Asırlar Boyu Târihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, MAS Matbaacılık A.Ş., İstanbul 2008, s. 1683.

Trabzon ticaret merkezi üzerinde olmasından dolayı İran'ın Keşan (Kashan) bölgesinden getirilen ipekli kumaşlara “Keşani” denirdi. Kumaş üzerinde bulunan kaydırmalı ikat tekniğindeki çekme işleminden dolayı kumaşa Keşan ismi verilmiş olabileceği düşünülmektedir.

F. 3. Trabzon Keşan Bezi
(Fotoğraf: Mustafa Reşat SÜMERKAN)

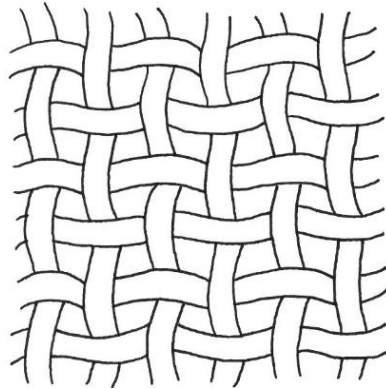
2.1. DOKUMA ÖZELLİKLERİ

Tarih öncesi çağlardan beri insanlar bedenlerini çeşitli etkenlere karşı korumak için kapatmak, örtmek istemiştir. Vücutlarını ilk önce avladıkları hayvanların postlarıyla örtmeye ve korumaya başlayan insan, zaman içerisinde topladıkları bitkilerden elde ettiği lifleri kullanarak dokuma örgüsünü keşfetti. Yaşamları boyunca geliştirdikleri yetenekleri doğrultusunda kendi bedenlerine uygun bez parçaları dokumaya başlamıştır.

Geçmişte sadece bir ihtiyaç olgusu olarak görülen örtünme ihtiyacı zamanla yerini statü belirleme, kimlik oluşturma gibi kavramlara bırakmıştır. Dolayısıyla dokuma ilk toplumlardan günümüz toplumuna kadar önemi korumuş bütün insanlığın elzem ihtiyaç kaynağı olmuştur.

Bir dokusal yüzey oluşturabilmek için ipliğe ihtiyaç duyulmaktadır. İplik elde edebilmek için hayvanlardan veya bitkilerden elde edilen elyaflar eğrilir, ince, uzun bir hale getirilerek iplik oluşturulur. Eğrilmiş ipliğin dayanıklılığını artırmak için tek veya iki ipliği bir araya getirilir. Kirman yardımıyla iplikler soldan sağa veya sağdan sola doğru bükülerek sağlamlaştırılır.

Elyafların eğrilmesi ve bükülmesiyle meydana gelen iplik, dokumanın temel malzemesidir. En küçük parça bir bezin dokunabilmesi için iki iplik gereklidir. Bu iki iplik birbirini dikey ve yatay düzlemde doksan derece dik açıyla keser. Dikey düzlemde duran ipliğe çözgü ipliği denirken yatay düzlemde duran ipliğe atkı ipliği denmektedir. Atkı iplikleri çözgü ipliklerinin bir altından bir üstünden geçerek dokumayı oluşturur (bkz. Ç. 1).

Ç. 1. Dokuma Örgüsü
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Dokumalar *Kirkitli* ve *Mekikli* dokumalar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Kirkitli dokumalar grubunda yer yaygıları (halı ve kilim) mekikli dokumalarda ise kumaşlar dokunmaktadır.

Kirkitli Dokumalar: Halı ve kilim dokumaları yapılırken kirkit aletinin dokuma esnasında kullanıldığı için bu dokumalara kirkitli dokumalar denmiştir. Kirkit ahşaptan, metalden veya hayvan kemiğinden yapılan dişleri olan tarak görünümündeki alete verilen isimdir. Kirkitin dokuma esnasında kullanılma amacı ise çözgü ipliklerinin arasından geçen atkı ipliğini sıkıştırmaktır. Kirkitli dokumalar kendi içinde ikiye ayrılır. Bunlar havlı (Halı, kadife, özel dokumalar), havsız (kilim) dokumalardır.

Kirkitli dokumaların; Orta Asya'dan günümüze kadar gelen Türk kültürünün karakteristik özelliklerini içinde barındığı²⁰, ifade edilmiştir. Bu cümle ile anlatılmak istenen Türk kültürünü tanımak isteyenler için kirkitli dokumalar bizim için sonsuz bir kaynak ve baş yapıt değerinde olmaktadır.

Mekikli Dokumalar: İsmi mekik aletinden almıştır. Bu tür dokumaların ismi mekik aleti kullanıldığı için mekikli dokumalar denmiştir. Dokusal yüzeyin oluşturulması için atkı ipliği mekik denilen alete sarılır. Ağızlık açılarak mekik aleti çözgü iplikleri arasından geçirilir. Böylece dokuma yüzeyi oluşturulur.

Mekikli dokuma tezgâhlarının kamçılı, kamçısız, çukur, düz tezgâh gibi çeşitleri bulunmaktadır. Yöre halkının tercihinine göre herhangi bir çeşidi dokumada kullanılmaktadır. Anadolu'da mekikli dokuma tezgâhları genellikle çeşitli ağaçlardan yapılmaktadır. Bu tezgâhlar *kumaş levendi*, *çözgü levendi*, *pedal*, *tarak* ve *çerçevelerden* oluşmaktadır.

Mekikli dokumalarda dokunan Anadolu bezleri; Trabzon Keşan bezi, Rize bezi, Aba, Buldan bezi, Kutnu, İkat, Şile bezi, Ehram, Bürümcük, Tülbent, Çuha, Şayak, Tülü, Keten vs. gibi kumaş çeşitleri mekikli dokumalar arasına girmektedir.

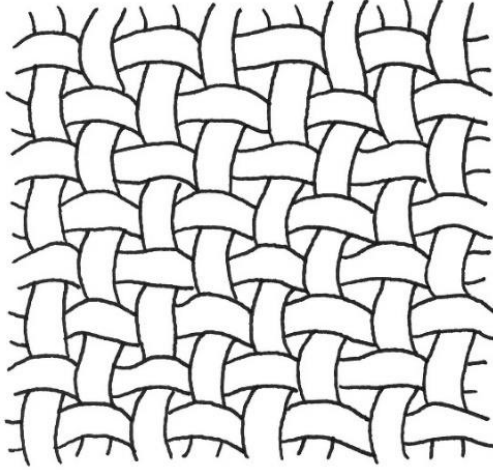
Anadolu mekikli dokumalarında yer alan düz dokumalarda 3 çeşit örgü türü kullanılır. Bu örgü türleri *bezayağı*, *dimi*, *atlas (saten)* örgü türleridir. Diğer örgü

²⁰ UĞURLU Aydın- UĞURLU Servet Senem, “Anadolu Kirkitli Halk Dokumalarında Felsefi Yorumları Açık Bazı Motifler”, *II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*, Mayıs 2017, s. 1469.

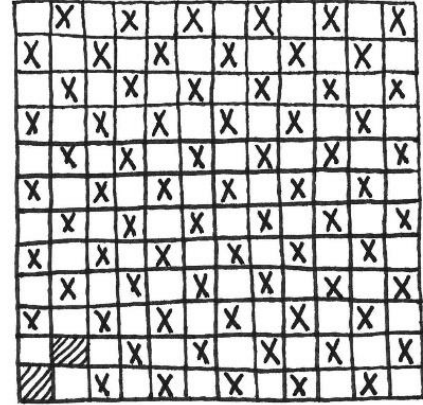
türleri ise bu üç örgü türünden türetilerek yapılmıştır. Anadolu dokumalarında genellikle bezayağı dokuma örgüsü görülmektedir.

Bezayağı Dokuma Örgüsü: Örgü çeşitleri arasında en çok kullanılan örgü çeşididir. Bu örgünün temel örgü türlerinin arasında yer alan en basit örgüdür. Bezayağı örgüsünün en büyük özelliği diğer örgü çeşitleri arasında en sağlam olmasıdır. Örgüyü meydana getirebilmek için iki çözgü iki atkı ipliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Çözgü iplikleri arasından atkı ipliği bir alttan bir üstten geçirilerek örgü oluşturulur. Bezayağı örgüsüyle dokunan bir kumaşın her iki yüzü de aynı görünümündedir. Bu örgü basit bir rapor sistemine sahiptir (bkz. Ç. 2-3-4). Mekikli tezgâhlarda dokunabilmesi için en az iki çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır. Dokuma yüzeyinde oluşan görünümde çözgü ipliği ile atkı ipliğinin sıklıkları birbirine eşittir. Atkı ve çözgü iplikleri arasında bağlantının sık olmasından dolayı bezin mukavemeti sağlamdır.

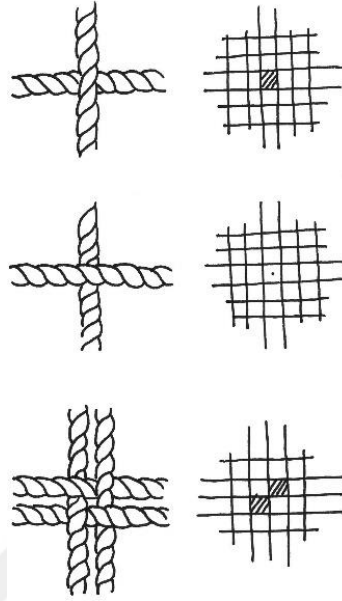
Rips örgüsü (çözgü ripsi, atkı ripsi, desenli ripsler), *Panama* örgüsü (düz panama, karışık panama, desenli panama) bezayağı örgüsünden türetilen örgü çeşitleri arasında bulunmaktadır.

Ç. 2. Bezayağı Dokuma Örgüsünün Resimsel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Ç. 3. Bezayağı Dokuma Örgüsünün Kareli Kağıtta Matematiksel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

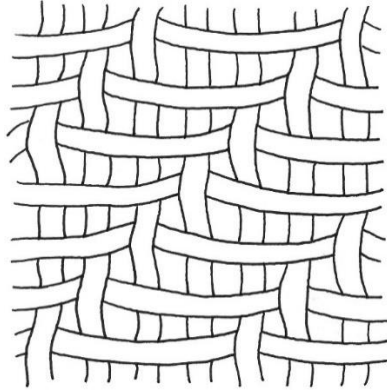
Ç. 4. Çözü ve Atkı İplik Durumlarının Kareli Kâğıtta Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Dimi Dokuma Örgüsü: Çözü ve atkı ipliklerinin tekli, ikili veya üçlü atlamalarıyla oluşturulan örgü çeşididir. Dimi örgüsünün en küçük raporu en az üç atkı ipliğinden ve üç çözü ipliğinden meydana gelmektedir.

Dimi örgüsü dokuma yüzeyinde verev yapıda diyagonal bir görünüm oluşturur. Bu diyagonal efektler S veya Z yönlerinde dokusal yüzeyde meydana gelir. Soldan sağa doğru oluşan diyagonal dimi örgü çeşidine “Z” yollu dimi örgüsü, sağdan sola doğru oluşan diyagonal dimi örgüsüne ise “S” yollu dimi örgüsü denir (bkz. Ç. 5-6-7-8).

Dokuma yüzeyinin bir tarafı da “S” yollu dimi örgüsü oluşmuş ise diğer tarafında “Z” yollu dimi örgüsü oluşmuştur. Dolayısıyla kumaşın her iki yüzü birbirinin zıttı olarak dokunmuş olur. Bu oluşum bağlamında bir yüzde atkı iplikleri çoğunluktaysa diğer yüzde çözü iplikleri çoğunlukta. Dokumanın ön ve arka yüzü birbirinden farklı görünümündedir.

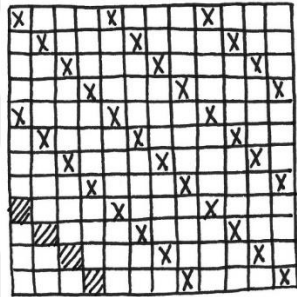
Dimi dokuma örgüsü bezayağı dokuma örgüsüne göre daha dökümlü ve daha esnektir. Çözü ve atkı ipliklerinin birbirleriyle bağlantıları daha azdır. Mekikli tezgâhlarda dimi örgüsünü oluşturabilmek için en az üç çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır.

Ç. 5. Dimi Dokuma Örgüsünün Resimsel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

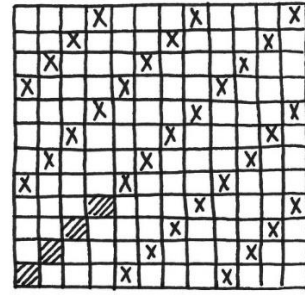

Ç. 6. "S ve Z" Yollu Dimi Örgüleri
(Çizim: Senem UĞURLU)

$D \frac{1}{3} S$

Ç. 7. "S" Yollu Dimi Dokuma Örgüsünün Kareli Kâğıtta Matematiksel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

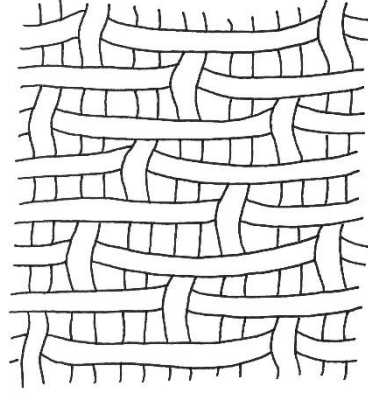

$D \frac{1}{3} Z$

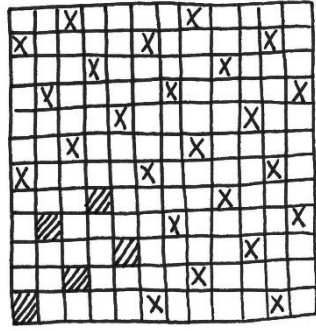
Ç. 8. "Z" Yollu Dimi Dokuma Örgüsünün Kareli Kâğıtta Matematiksel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Atlas (Saten) Dokuma Örgüsü: Bu dokuma türü kullanılarak dokunan kumaşlar bezayağı ve dimi örgüleri kullanılarak dokunan kumaşlara göre daha esnek, daha dökümlü ve daha parlaktır. Daha esnek bir yapıya sahip olmasının nedeni ise atlas dokuma örgülerinin atkı iplikleri ile çözgü ipliklerinin birbirleriyle çok az sayıda bağlantı kurmasıdır. En küçük atlas örgüsü beşli satendir. Mekikli tezgâhta bu örgü dokunabilmesi için en az 5 çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır.

Atlas dokuma örgüsü narin bir yapıya sahip olmasından dolayı dayanıklılığı en az olan kumaşları meydana getirir. Dokumanın ön yüzeyinde çözgü iplikleri arka yüzeyinde ise atkı iplikleri daha çok gözükmemektedir. Dimi örgüleri gibi atlas örgülerinin de her iki dokuma yüzeyi birbirlerinden farklı görünümündedir. *Atkı* yüzlü atlas ve *çözgü* yüzlü atlas olarak sınıflandırılırlar (bkz. Ç. 9-10-11).

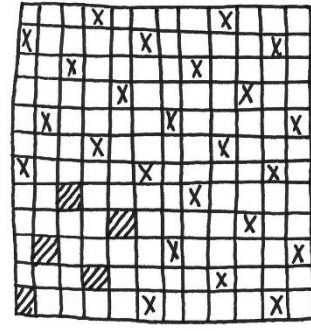

Ç. 9. Atlas Dokuma Örgüsünün Resimsel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

$$A \frac{1}{4} S^3$$

Ç. 10. “S” Yollu Atlas Dokuma Örgüsünün Kareli
Kâğıtta Matematiksel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

$$A \frac{1}{4} Z^2$$

Ç. 11. “Z” Yollu Atlas Dokuma Örgüsünün
Kareli Kâğıtta Matematiksel Gösterimi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Özel Dokumalar: Kirkitli ve Mekikli dokumalar haricinde farklı dokuma türlerinden oluşturulmuş dokuma türleri de bulunmaktadır. Bunlar çarpana, havlu, ve kadife dokumalar özel dokumalar arasında yer almaktadırlar.

2.2. HAMMADDE

Bir dokusal yüzey oluşturabilmek için hammadde ve onu dokuyabilmek için gerekli malzemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Dokumacılığın ilk zamanlarında insanlar hammaddeyi çevresinde bulduğu bitki liflerinden elde etmekteydiler. Daha sonraları hayvanların postlarındaki kılları bükerek meydana getirdikleri iplikleri dokumalarında kullanmaya başlamışlardır. Dokumada kullanılan hammaddeler başlıca bitkisel, hayvansal ve madensel kökenli yapılardan meydana gelmektedir.

Hammadde temin edildikten sonra herhangi bir dokumayı yapabilmek için başlıca tezgâh, mekik ve dokuma esnasında kullanılacak yan malzemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Anadolu insanı yaşadığı bölgenin coğrafi özelliklerine göre orada yetişen bitki ve hayvan türlerine göre dokumalarında hammadde olarak yün, keçi kılı, pamuk, ipek, keten kullanmıştır.

Yün: En eski hayvansal hammadde arasında yün bulunmaktadır. Hayvansal hammadde arasına giren yün dokusal yüzey oluşturmada en çok kullanılan malzeme arasında bulunmaktadır. Anadolu'da da hem mekikli hem de kirkitli dokumalarda yün sıkça kullanılmıştır. Yün ehlileştirilen koyun, keçi, lama ve deve gibi hayvanlarının vücutlarında bulunan tüylerden elde edilen bir lifdir.

Yün diğer hammaddelere göre daha çok tercih edilmektedir. Kopmaya karşı yüksek dirençli ve nem çekme özelliğinin olması, kolay boya tutması, esnek yapıya sahip olması, ısı tutması, kolay bulunması gibi özellikler yünün dokumalarda sıklıkla hammadde olarak kullanılmasına sebep olmuştur²¹.

Hayvanın türüne göre yün beyaz, krem, kahverengi ve siyah renklerde olmaktadır. Yünün kalitesi, parlaklığı hayvanın yetiştirildiği coğrafi konumun özelliklerine göre değişmektedir.

²¹ EROL ÇALIŞKAN Şerife Seher, KABAK Turgay, Hayvancılık Etrafında Gelişen Silifke Yöresi Dokuma Kültürü, Gece Akademi, Ankara 2019, s. 41.

Keçi Kılı: Hayvansal hammadde arasında bulunmaktadır. Dokumalarda yüne göre daha az tercih edilmektedir. Kıl Anadolu’da yetiştirilen *Tiftik* keçisi ve *Dağ* keçisinden elde edilir. Hayvanın kılları siyah, kahverengi, gri renkte olduğu için dokuma iplikleri de bu renklerde olmaktadır.

Keçi kılı kıl kökenlidir, yüne göre daha kalın ve daha dayanıklıdır. Keçi kıllarının bükümü zor olduğu için, kaba dokumalarda kullanılan az kıvrımlı liflerdir²².

Keten: Bitkisel hammaddeler arasında yer almaktadır. Keten lifi bitkinin saplarından meydana getirilir. Keten lifi ince-uzun, parlak bir yapıya sahiptir. Ketenin rengi ise sarımtırak beyaz veya hafif mavimsi bir renktedir. Keten pamuktan daha parlak ve daha sağlam bir hammaddedir. Sağlam bir yapıya sahip olduğu için Anadolu dokumalarında keten lifi çözgü ipi olarak sıkça kullanılmıştır.

Keten dünyada en çok Rusya, Polonya, Fransa, Belçika’da ülkemizde ise keten Kocaeli, Zonguldak, Sinop’ta yetiştirilmektedir²³.

Bitkiden lif elde edebilmek için keten bitkisi sırasıyla çürütme, dövme ve eğirme aşamalarından geçer. Bu işlemler sonucunda bitkiden iplik oluşturulmuş olunur. Keten ipliğinden dokunan dokumalar parlak görünümlü olurlar.

Pamuk: Tarihte kullanılan en eski bitkisel hammaddeler arasında pamuk yer almaktadır. Hindistan kökenli bitki olan pamuk Anadolu’da I. Yüzyıldan itibaren kullanılmıştır.

Pamuk bitkinin tohumundan elde edilir. Pamuk lifi yün lifine göre daha az esnek olmasına karşın daha dayanıklı bir lifdir. Dokumalarda hem atkı hem çözgü ipliklerinde pamuk ipliği sıklıkla kullanılmaktadır. İplik bitkinin cinsine göre farklılıklar göstermektedir. İpliğin inceliği, yumuşaklığı, esnekliği, renginin beyazlığı bitkinin türüne göre değişmektedir.

²² UĞURLU Servet Senem, “Geleneksel Tekstil Teknikleriyle Yeni Sanatsal Çalışmalar”, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2018, s. 19.

²³ BAŞER İnci, Elyaf Bilgisi, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul 1992, s. 48.

İpek: Bu hammaddenin anavatanı Çin ve Japonya ülkeleri olarak bilinmektedir. İpek hayvansal kökenli bir elyaf türüdür. İpek, ipek böceğinin salgısından elde edilen bir iplik çeşididir. İpek ipliği diğer ipliklere göre elastikiyeti fazladır, parlaktır, ince yapıdadır²⁴. İpek ipliğinin rengi beyaz ve krem renklerde olmaktadır.

İpek Anadolu'da ilk Bizans Devleti zamanda görülmüştür. Osmanlı Devleti zamanında dokumalarda sıkça kullanılmıştır. Trabzon ilinde dokunan dokumaların hammaddesi yörede yetiştirilen bitki ve hayvanlardan elde edilen ipliklerden meydana gelmektedir. Bölgenin dokumalarına kullanılan hammaddeler incelendiğinde genellikle keten, pamuk ve ipek iplikleri karşımıza çıkmaktadır.

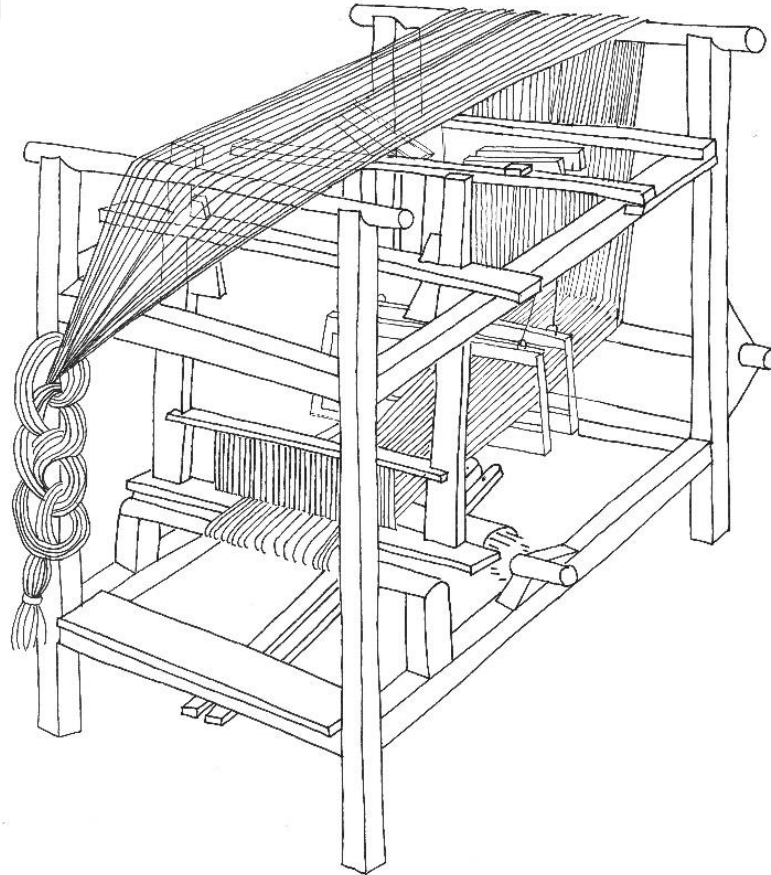
Trabzon Keşan bezi dokumasında başlangıçta ipek ipliği kullanılmasına rağmen günümüzde pamuk ipliği veya floş (yapay ipek) kullanılmaktadır.

²⁴ TEZCAN Hülya, ATASOY Nurhan, DENNY Walter B., MACKİE Louise W., İpek Osmanlı Dokuma Sanatı, TEB İletişim ve Yay., İstanbul 2001, s. 191.

2.3. KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER

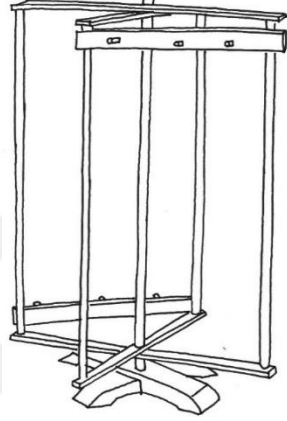
Dokuma işleminin yapılabilmesi için bir takım araç gereçler ihtiyaç duyulmaktadır. Trabzon Keşan Bezi dokumacılığında kullanılan araç-gereçler diğer Anadolu dokumalarında da kullanılmaktadır. Bu malzemelerin arasında en önemlisi tezgâhtır. Çözü Dolabı, Çağlık, Elemne, Mekik gibi araç-gereçler dokuma hazırlık aşamasında veya dokuma aşamasında kullanılmaktadır.

Tezgâh: Yer tezgâhları, dik tezgâhlar, çukur tezgâhlar, kamçılı tezgâhlar, örnek dokuma tezgâhları, jakarlı el dokuma tezgâhları gibi tezgâhlar mekikli el dokuma tezgâhları arasında yer almaktadır. Anadolu'da kullanılan geleneksel kumaş dokuma tezgâhları genellikle iki gücü çerçeveli mekikli ahşap tezgâhlardır (bkz. Ç. 12). Trabzon ve çevresinde keşan bezi dokuyan atölyelerde genellikle ahşap malzemeden yapılmış kamçılı tezgâh kullanılmaktadır. Bu tezgâhların kumaş levendi ön tarafta çözgü levendi ise arka tarafta bulunmaktadır. Tezgâh iki gücü çerçevesi, iki pedal, mekik ve tefeden meydana gelmektedir.

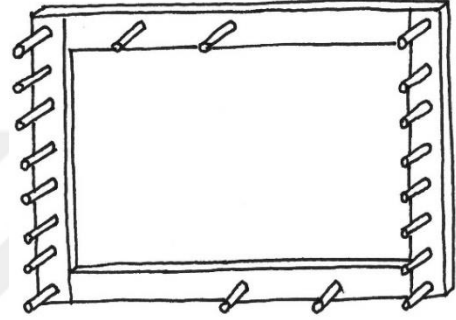

Ç. 12. Gücü Çerçeveli Yatay Dokuma Tezgâhı
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Çözü Dolabı veya Tahtası: Dokumada kullanılacak çözgü ipliklerinin boy uzunluğunu ayarlayabilmek için kullanılan alete çözgü dolabı veya tahtası denmektedir. Çözgü iplikleri çözgü dolabının etrafına sarılarak uzunlukları ayarlanır. (bkz. Ç. 13-14).

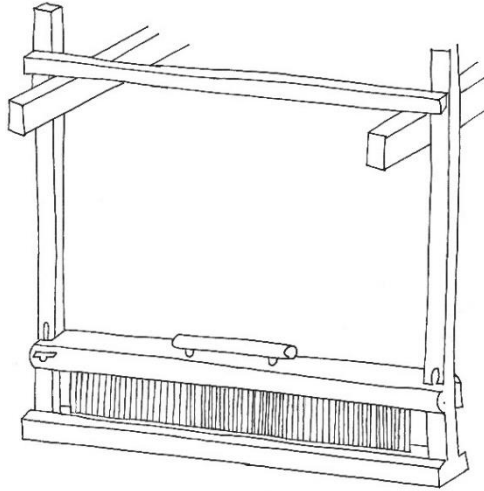

Ç. 13. Çözgü Dolabı
(Çizim: Aydın UĞURLU)

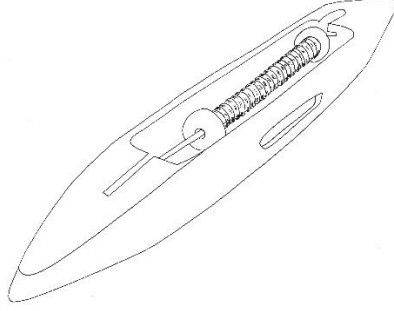
Ç. 14. Çözgü Çerçevesi
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Tarak / Tefe: Gücü tellerindeki çözgü iplikleri tarak dişleri arasından tek tek sırasıyla geçirilir. Dokumada atkı ipliğinin sıkıştırılmasında kullanılan tarak ve benzeri alete tarak / tefe denir (bkz. Ç. 15).

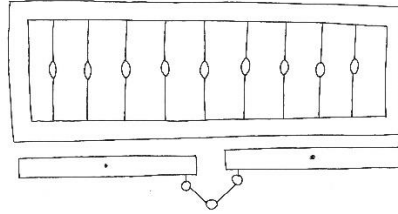
Ç. 15. Tarak /Tefe
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Mekik: Atkı ipliğinin sarıldığı alete mekik denir. Mekik atkı ipliğinin çözgü iplikleri arasından açılan ağızlıktan rahatça geçmesine sağlayan alettir (bkz. Ç. 16).

Ç. 16. Mekik
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Çerçeve: Geleneksel tezgahlarda iki adet çerçeve kullanılmaktadır. Genellikle dikdörtgen formdadır. Çerçevelerin üzerinde gücü telleri bulunmaktadır. Bu çerçeveler pedal yardımıyla yukarıya doğru kaldırılır. Bir çerçeve yukarı kalkarken diğeri sabit durmaktadır (bkz. Ç. 17).

Ç. 17. Çerçeve
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Gücü Teli: İnce uzun yapıda olan telin ortasında yuvarlak bir delik bulunmaktadır. Bu deliklerden çözgü iplikleri kumaş raporuna göre geçirilir (bkz. Ç. 18).

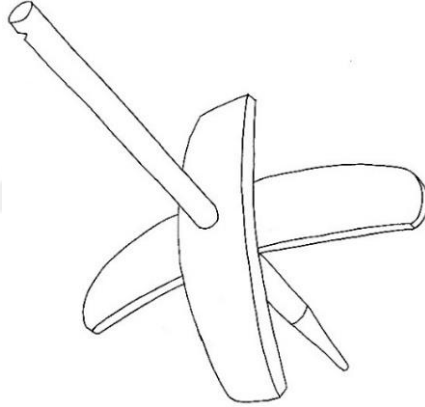
Ç. 18. Gücü Teli
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Çözü Levendi: Dokumaya hazırlık aşamasında çözgü iplikleri kumaş dokuma tezgâhının arka kısmında bulunan silindirik bir yapıya sarılır. Bu kısma çözgü levendi denmektedir.

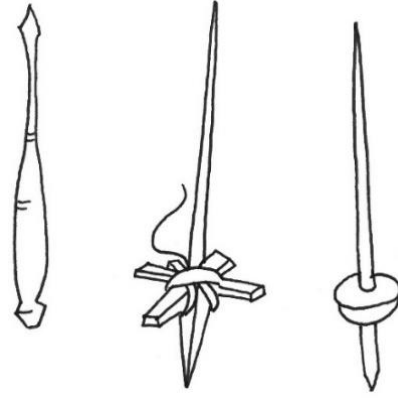
Kumaş Levendi: Dokunan çözgü ipliklerinden oluşan kumaş, dokuma eylemi boyunca dokuma tezgâhının ön kısmında bulunan silindirik yapıya sarılır. Bu kısma kumaş levendi denmektedir.

Pedal: Dokuma tezgâhının ön kısmında bulunur ve çerçeveleri hareket ettirmek için kullanılır.

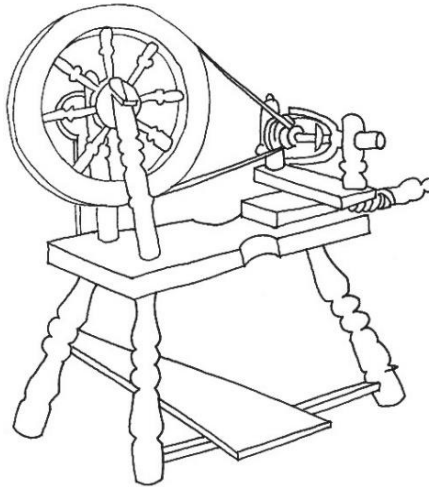
İğ ve Kirman: İplik büküm aletidir. Tiftik halinde olan lifleri düz ve uzun hale getirebilmek için kullanılır. Lifler iplik haline getirilirken “Z” bükümlü veya “S” bükümlü olarak meydana gelir (bkz. Ç. 19-20-21-22).

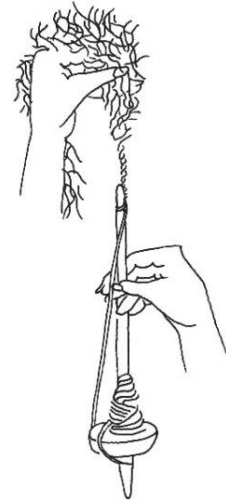
Ç. 19. Kirman
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 20. İğ ve Kirman Çeşitleri
(Çizim: Aydın UĞURLU)

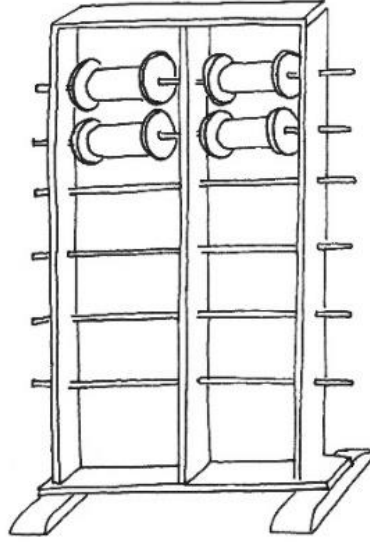

Ç. 21. Pedallı Çıkrık
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Ç. 22. Kirmanla İplik Bükümü
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Cağlık: Dokumada kullanılacak renkli iplik bobinlerinin dokuma raporuna göre üzerine yerleştirilen ahşap sistemli yapıya verilen isimdir. Bu alete çağ dolabı, çağlık, çağ tahtası gibi isimler de verilmektedir. (bkz. Ç. 23).

Ç. 23. Cağlık /Çağlık
(Çizim: Aydın UĞURLU)

Gücü Tığı / Çengeli: Gücü tellerinin ortasından bulunan delikten çözgü ipliklerinin rahatça geçirilmesi için kullanılan alettir. Çözgü ipliklerini kolaylıkla alabilmek için tığ ince ve uzun yapıdadır (bkz. Ç. 24).

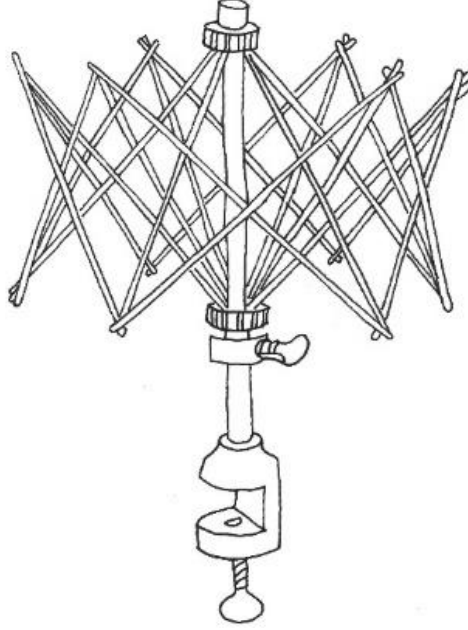
Ç. 24. Gücü Tığı
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Tarak Tığı / Çengeli: Gücü tellerinde bulunan çözgü ipliklerinin tarak dişleri arasından rahatça geçirilmesi için kullanılan alettir. Gücü tığına göre biraz daha kısa ve geniş yapıdadır (bkz. Ç. 25).

Ç. 25. Tarak Tığı
(Çizim Sümeyye SARUHAN)

Elemne: Çile halinde olan ipliklerin yumak haline getirilmesini sağlayan ahşap yapılı alettir. Çile halindeki iplikler elemne'nin etrafına sarılarak yumak haline getirilir (bkz. Ç. 26).

Ç. 26. Elemne
(Çizim: Aydın UĞURLU)

2.4. RENK VE BOYARMADDE

Arkeolojik kazılar sonucu bulunan dokuma örnekleri incelendiğinde ilk dokumaların renksiz daha sonraki dokumaların renkli olduğu anlaşılmaktadır. Çinliler M.Ö. 3000’li yıllarda doğal boyama ile tekstil yüzeylerini boyamışlardır. Aynı dönemlere denk gelen Mısır arkeolojik kazılarında indigo ve mordanlanmış kumaşlar çıkmıştır²⁵.

Anadolu dokuma sanatının süsleme unsurları arasında renkler önemli bir yer tutmaktadır. Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen Türkler doğal boyacılıkla ilgili bilgilerini Anadolu topraklarına getirmişlerdir. Göçebeler çevrelerinde gördüğü bitki ve hayvanları çok iyi tanıyarak onlardan boyar madde elde etmeyi başarmışlardır.

Doğal boyarmadde elde etmek için Anadolu topraklarında yetişen çeşitli bitkilerin köklerinden, yapraklarından ve meyvelerinden yararlanılmıştır. Zengin Anadolu toprakları doğal boya elde etmek için oldukça elverişlidir. Doğal boya elde etmek için Anadolu’da yetişen 9.000 bitki türü bulunmaktadır. Tüm Avrupa ülkelerinde ise 11.000 bitki türü vardır²⁶. Anadolu’da doğal boyacılık daha çok ilerleyerek adını duyurmayı başarmıştır. Öyle ki 1700’lü yıllarda dünya kök boya ihtiyacının üçte ikisini karşılamaktaydı²⁷.

İlk zamanlar renklendirmede hayvan veya bitkilerden elde edilen doğal boyalar kullanılarak iplik ve kumaş yüzeyleri boyanmıştır. Böylelikle dokunan tekstil yüzeyleri çeşitli renklerle renklendirilerek desenler oluşturulmuş, kumaşlar süslenmiştir.

Boyarmaddeler iki kısma ayrılmaktadır. Bunlar doğal boyalar ve kimyasal boyalardır. Doğal boyalarda kendi içinde bitkisel boyarmadde ve hayvansal boyarmadde olarak iki grubu ayrılır.

²⁵ ŞANLI Hürrem Sinem, ARLI Mustafa, “Bazı Boya Teknikleriyle İpekli Tekstil Ürünlerinin Boyanması ve Elde Edilen Renklerin Belirlenmesi”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara 2007, sa. 21, s. 56.

²⁶ TEKER Menekşe Suzan, “Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı-Kilim ve Kumaş Desenleri Anasanat Dallarında Eğitim Amaçlı Doğal Boya Laboratuvarı Kurmanın Gerekliliği”, *Arış Dergisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2011, sa. 5, s. 112.

²⁷ ARLI Mustafa, KAYABAŞI Nuran, ILGAZ Feryal, “El Dokuması Halıcılıkta Bitkisel Boya Kullanımının Önemi”, *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, Tekstil Mühendisleri Odası Yay., 1993, sa. 38, s. 91.

Anadolu insanı ipliklerini genellikle doğadan elde ettikleri doğal boyar maddeler ile renklendirirlerdi. Kendi ihtiyaçları doğrultusunda boyama işlemini bahçelerinde kazanlarında yaparken zaman içerisinde köylerde kurulan atölyelerde yapmaya başlamışlardır. Boya yapan köy, kasaba ve şehirlerin (boyalık) adı verilen otlakları bulunmaktaydı²⁸. Bursa, Edirne, İstanbul, Tokat, Kayseri, Konya, Malatya gibi şehirler doğal boya yapımının merkezi arasındaydı. 19. yy.'da kimyasal boyaların bulunmasıyla doğal boyacılık zamanla önemini kaybetmiştir.

Doğal boya elde etmek için kullanılan bazı bitkiler şunlardır: Asma yaprağı (*Vitis vinifera* L.), aspir (*Carthamus tinctorius* L.), bodur mürver (*Sambucus nigra* L.), zerdeçal, yabani gül ağacı kabuğu, ayva yaprağı, meyan kökü, şeftali yaprağı, çınar ağacı yaprağı kabuğu, nar kabuğu, saman, haşhaş çiçeği, sığır kuyruğu (*Verbascum mucronatum*), kestane yaprağı, armut yaprağı, yarpuz (*Mentha longifolia* L.) ebegümece çiçeği, ıspanak yaprağı, cehrî, kâd, hindî, sumak, palamut, bakkam, kıızılkök, (garance), safran, siyah mazi, kırmızı, ceviz (*Juglans regia* L.), soğan (*Allium cepa* L.)²⁹.

Boyanacak olan malzemenin doğal boyayı daha iyi emmesi ve daha iyi tutması için boyama aşamasında yardımcı maddeler kullanılmaktadır. Bu yardımcı maddelerin kullanılmasına *mordanlama* denir. Mordanlamada kullanılan maddeler şunlardır: Şap, tuz, sirke, göz taşı, demir oksit. Bu maddeler boyanacak olan malzemeye doğal boyanın yapışmasını sağlamaktadır.

Karadeniz bölgesinde de dokumalarda iplikler doğal boya kullanılarak boyanmaktaydı. Trabzon Keşan bezi için kullanılacak çözgü iplikleri istenilen renklere göre doğal boyalar ile boyanarak dokunulur. Geleneksel Trabzon Keşan bezinde kırmızı, kahverengi, krem rengi ve beyaz renkleri kullanılmıştır.

²⁸ ÖNDER Mehmet, "Konuşan Türk Halıları", *Türk Kültürü Dergisi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1965, sa. 29, s. 340.

²⁹ ENEZ Nevin, Doğal Boyamacılık, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul 1987, s. 30-35.

2.5. TEKNİK

İki iplik kullanımıyla dokumayı keşfeden insanoğlu geleneksel yöntemler kullanılarak dokuyucu dokuduğu kumaşları başlangıçta kendi ihtiyaçları doğrultusunda sade, düz ve tek renkli işlevsel olarak dokumuştur. Geliştirdikleri estetik algılarını işin içine katarak dokumaları zaman içerisinde renklendirerek süslemiş ve zenginleştirmiştir.

Daha sonraları farklı renkleri bir arada kullanmaya başladıkları gibi farklı malzemeleri ve farklı dokuma örgülerini bir arada kullanarak sanatsal dokumalar yapmaya başlamışlardır.

Dokuma temeline dayalı olarak malzeme çeşidi, alet, doku, sıklık öğeleri yanında nokta, çizgi, desen ve renk gibi kavramlar bir arada kullanılmıştır. Çizgili, desenli ve noktalı süsleme biçimleri oluşturulmuştur³⁰.

Duygu ve düşüncelerini bir şekilde anlatmak insanlığın gereksinimleri arasında yer almaktadır. Doğumundan ölümüne kadar insan duygu ve düşüncelerini anlatabilmek için farklı teknikler kullanmıştır. Kimileri yazarak kimileri de çizerek anlatmaya çalışmıştır. Dokusal yüzey oluşturmaya başlayan insan zaman içinde dokumalarına duygu ve düşüncelerini aktarmaya başlamıştır.

Tarih boyunca insan çeşitli yüzeyleri estetik değerlerini kullanarak süslemiştir. Yaşadığı çevrede gördüğü hayvanları, bitkileri veya cisimleri kendi algısına göre tasarlayarak ya yaşadığı mağara duvarlarına ya vücuduna çizerek anlatmak istemiştir. İnsanın çevresiyle ilişkisi geliştikçe bu imgeler, figürler, semboller, renkler devamlı değişime uğrayarak zengin bir kültür birikimi oluşturmuştur.

Dokusal yüzey oluşturmak, insanın kültür yolunda başlattığı ilk teknik uğraşlardan biridir³¹. Çeşitli tekstil yüzeyleri yapabilmek için örgü çeşitleri (bez ayağı, dimi, atlas), sık, gevşek, ince, kalın, ilmeli, düğümlü, mat, parlak, çizgili (yollu, çubuklu), noktalı, renkli teknikler bazen tek bazen bir arada kullanılmışlardır.

³⁰ UĞURLU Aydın, "Dokusal Yüzeylerde Motif ve Desen Biçimleri", *Sanat Çevresi*, s. 88, sa. 38.

³¹ UĞURLU Aydın, "Dokusal Değerler II", *Sanat Çevresi*, s.47, sa. 24.

2.5.1. Çizgili Kumaş Tekniği

Sanat literatürlerinde çizgi; Bir yüzey ögesi olarak uzunluğuna oranla kalınlığı çok az olan bir şerit anlamını taşır. Çizgi ard arda gelen noktaların birleşmesiyle oluşan yatay veya dikey izdir. Bütün desen, motif ve tasarımların temelinde çizgi unsuru bulunmaktadır.

Çizgiyi kullanarak sonsuz düzeyde yeni tasarımlar yapılması mümkündür. Türk Dil Kurumu çizgiyi çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz, çizgi, hat ve bir noktanın yürütülmesiyle oluşan biçim diye tanımlamıştır³².

Çizgi bir nokta hareketiyle oluşmaya başlar. Noktaların bir araya gelmesiyle çizgi çizgilerin bir araya gelmesiyle biçimler meydana gelir. Çizgi hem hareketi hem de biçimi oluşturur. Aydın Uğurlu, “Dokusal Yüzeylerde Motif Desen Biçimleri” adlı makalesinde çizginin bilim dilindeki tanımlara yer vererek dokusal yüzeylerde nasıl meydana geldiğini anlatmıştır. Söz edilen makalede çizgi noktanın hareketi ile oluşan biçim veya iki düzlemin kesişmesiyle oluşan sınırdır ve doğru, eğri, kırık, yatay, dikey, eğik, ince, kalın, devamlı, kesikli, karışık, aralıklı, paralel yahut kesişen gibi çeşitli özelliklere sahip çizgiler bir yandan matematik yasalarında kullanılırken bir yandan da sanat eserlerinde anlatım dili olmuştur³³.

İnsan yazıyı bir anlatım dili olarak kullanmaya başlamadan önce kendini ifade edebilmek için gereksinim olarak çizgileri kullanmaya başlamıştır. Estetik kaygısı düşünülmeden duygu ve düşüncelerini aktarımını sağlamak için çizgiyi iletişim aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Tarih öncesi mağara duvarlarına çizilen figürler, formlar ve biçimler bunu bizlere anlatan en iyi örnekler arasında yer almaktadır. Tüm bu figürlerin, formların ve biçimlerin temelinde çizgi yatmaktadır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu “Çizgi desenin temeli, bel kemiğidir. Çizgi yazı ile bizim bulduğumuz bir biçimdir. Sanatçının resimde çatıyı kurmak için kullandığı ilk ve tek özlü elemandır³⁴”. demiştir.

³² AKALIN Şükrü Halûk , *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2011, sa.553.

³³ UĞURLU Aydın, “Dokusal Yüzeylerde Motif Desen Biçimleri”, Sanat Çevresi, sa. 88, s. 38.

³⁴ EYUBOĞLU Bedri Rahmi, *Resme Başlarken*, Cem Yay., İstanbul 1997, 162.

Noktaların birleşiminden çizgiler, çizgilerin bileşiminden desenler meydana gelir. Desen çizgi sayesinde gelişir anlam bulur ve kendini ifade eder. Sanatta çizgi kendini ifade etmek için kullanılan güçlü tekniklerden biridir. Sanatçı tasarladığı biçimleri, formları, şekilleri istediği yüzeye çizgisel olarak aktararak kompozisyonu oluşturabilir. Sanatçı çizgiler ile tasarladığı kompozisyonda istediği etkiyi oluşturabilme gücüne sahiptir. Anlatmak istediği her ne ise çizgiyle ifade edebilir. Birçok sanat dalının temelini çizgi oluşturur. Çizgi ile sistemli düzenli bir kompozisyon kurulur.

Çizgi ile oluşturulan kompozisyonlarda renk olmasa bile açık-koyu, doluluk-boşluk, seyret-sıkı, ince-kalın gibi değerler bir arada kullanılarak tasarımın biçimli, hacimli, derinliği olması sağlanabilir. Metinde yazıya dönüşen çizgi plastik sanatlarda biçimlere ve imgelere dönüşür. Çizgi hem soyutlaştırma hem de somutlaştırma yaparak aynı biçimi farklı bir nesne olarak algılamamızı sağlar. Sanatçı kendi aklında var olan soyut bir algıyı çizgiyi kullanarak somut hale getirmiş olur.

Hangi sanat alanında kullanılırsa kullanılsın çizginin kendine ait bir anlatım dili olmuştur. Salt kalemle kağıtla oluşturulmayan çizgi ister resimde isterse heykelde isterse dokuma sanatlarında kullanılsın kendini ifade etmeye yaramıştır. Duvar resimlerinden başlayan çizginin kullanımı toplumların gösterdiği gelişmelerle birlikte kullanılan malzeme ile estetik olarak çeşitlilik göstermiştir. Çizgi hem geleneksel dokumalarımızda hem de tekstil sanatlarında sıkça kullanılmıştır.

Dokuma yüzeyinde çizgi; dokuma örgüsü farklılıklarıyla, farklı renkler veya farklı iplik çeşitleri kullanılarak çizgiler oluşturulmuştur. İnceli kalınlı çizgiler yatay ya da dikey kullanılarak çeşitli kompozisyonları meydana getirmiştir. Yüzeyleri süsleme unsuru olarak çeşitli alanlarda kullanılan çizgi Anadolu dokumalarında da sıkça kullanılmıştır. Geleneksel dokumalarda çizgi temel süsleme teknikleri arasında yer almaktadır.

Servet Senem Uğurlu; Geleneksel Anadolu Dokumalarında Çizgi ve İkonografisi adlı makalesinde çizginin dokumalarda süs ögesi olarak kullanıldığından bahsetmektedir. Makalede bu bilgi “Oğuz boylarından Yörük ve Türkmenlerin Anadolu’ya gelmesiyle, Anadolu göçebe toplum dokumalarıyla zenginleşmiştir.

Göçebe Türk dokumalarının süsleme temelinde çizgisel öğeler vardır³⁵. diye bahsedilmektedir.

Anadolu halkı dokumalarını temel dokuma örgüleri ile düz, çizgili, ekose çizgi temelli desenlerle süslemiştir. Anadolu dokumalarında çizginin süsleme unsuru olarak bu kadar sık kullanılmasının nedenlerinden biri dokumada kullanılan tezgâhların 2 çerçeveli olmasından dolayıdır. Çünkü bu basit yapıdaki tezgâhta çizgiyi oluşturmak kolaydır. Dokumada çizgiler farklı renkteki çözümlerin veya farklı örgü çeşitlerinin bir araya gelmesiyle meydana gelmektedir.

Tarihsel süreçte, geleneksel dokumalarımız içerisinde, yöresine göre, “çizgili-yollu-çubuklu-parmaklı” olarak isimlendirilen, çizgi desenli kumaşlar dokunmuştur (bkz. F. 4-5). Türk dokumalarında, çizgili ve çizgi temelinde deseni olan, çok sayıda kumaş örneği vardır. Bunlar arasında Alaca, Altıparmak, Altınoluk, Barkiti Beşme, Sopalı, Beykasam, Bursa Çekmesi, Canfes, Çitari Aşağı Çitari, Çatılı, Çökü, Çubuklu, Daliye, Diba, Donluk, Futa, Gezi, Hamma, Hâreli, Hasetli, Helâli, Hileli Bürümcük, Poplin, Kemek, Kenefi, Kitabî, Kutnu, Mantin, Altıparmak, Manusa, Meydani, Parmag, Sandal, Selimiye, Sevayi, Sopalı, Sûre, Şal, Şal Şapık, Telli Kumaş, Zerbaft yer almaktadır.

F. 4. Çizgili Kumaş Örneği
(Ayдын UĞURLU Koleksiyonu)

F. 5. Çizgili Kumaş Örneği
(Ayдын UĞURLU Koleksiyonu)

³⁵ UĞURLU Servet Senem, “Geleneksel Anadolu Dokumalarında Çizgi ve İkonografisi”, HARS Akademi, s. 255.

2.5.2. İkat Tekniği

Başlangıçta dokunan kumaşlar iplik türünün renginde ve desensiz olarak en basit şekilde dokunmaktaydı. Zamanla çeşitli bitki ve hayvanlarda elde ettikleri boyar maddeler ile kumaş yüzeylerini renklendirmeye başlamışlardır. İnsanın gittikçe gelişen algısıyla birlikte kumaş süsleme teknikleri de gelişim göstermiştir. Birçok tekniği bir arada kullanarak dokumalarını zenginleştirmeyi başarmışlardır. Bir kumaş desenlendirme tekniği olan ikat dokumalarda sıkça kullanılmış ve dokumaların vazgeçilmez süsleme unsurları arasında yer almıştır.

İkat kelimesin en basit tanımı sadece çözgü ya da hem çözgü hem atkı ipliklerinin belirli kısımlarını renklendirmek ve desenlendirmek amacıyla çözgü (atkı + çözgü) ipliklerinin gruplar halinde bağlanarak, sıkıştırarak veya kapatarak çözgü iplikleri üzerine yapılan renklendirme/desenlendirme işlemidir.

Textiles of the Islamic World adlı kaynakta ikat tekniği önceden belirlenmiş bir deseni oluşturabilmek amacıyla çözgü ipliklerine uygulanan kısmi boyama işlemi olarak tanımlanmıştır³⁶.

Tekstil sözlüklerinde “ikat” olarak geçen bu süsleme tekniği iplikler dokunmadan önce çözgü ve atkı ipliklerine uygulanan kısmi boyamadır. Boyanması istenilen iplikler açıkta bırakılır. Boyanmaması gerekli iplikler üzerine kısmi kapama tekniklerinden biri uygulanarak ipliklerinin boya tutmaması sağlanır.

İkat kelimesi araştırıldığında çeşitli coğrafyalarda farklı isimlerle anıldığı bilinmektedir. Bali adasında kumaşa Endek, Endonozyada Mengikat, Malay yarımadasında Tgindi (Tiçindi), Çindi veya Tgind (Çind), Özbekistanda Adras veya Şahi Atlas, Pakistanda Mashru, Orta Asya ülkelerinde Abr, Arabistanda Asab, Hindistanda Patola, Suriyede Tarbit veya Qutni, İranda Darayi, Türkiyede İpekşahi, İkat ve kutnu, Avrupa ülkelerinde ise ikat olarak kullanılır³⁷.

Dokumalarda ikat süsleme tekniği olarak kullanılmıştır. Dünyanın çeşitli coğrafyalarında farklı ikat teknikleri kullanılarak dokumalar süslenmiştir. İlk olarak

³⁶ GİLLow John, *Textiles of the Islamic World*, Thames&Hudson yay., s.98.

³⁷ AMANJANI Salimeh, “Bir Çözgü Boyama Desenlendirme Tekniği Olarak “İkat” Ve Çağdaş Uygulaması”, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2018, s. 3.

nerede ortaya çıktığı tam olarak bilinmemektedir. 5. – 7. yüzyıllarda Hindistan’da bulunan Ajanta mağarasındaki duvar resimleri incelendiğinde resimlerde ikat tekniğine benzeyen kumaşlar göze çarpmaktadır³⁸ (bkz F. 6).

F. 6. Ajanta Mağarası Duvar Resmi

<https://tr.weblogographic.com/what-is-historical-importance-ajanta-caves> 22 Mart 2022

Daha sonraki kayıtlar incelendiğinde ise Hoça tarihi harabesinde bulunan bir ipekli dokuma parçası 10. yüzyıla ait olduğu belirlenmiştir. Bu dokuma parçasında yer alan iki geyik figürü madalyon içerisine çizilmiş ve ikat tekniği ile desenlendirme yapıldığı izlenimi verilmiştir³⁹.

Bir grup araştırmacı İkat tekniğinin Endonezya adalar grubundan dünyaya yayıldığını söylemektedir. Bu bağlamda İkat tekniğinin kültürel önemini vurgulamak için yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar doğrultusunda tekniğin farklı kültür ve kıtalarda bağımsız olarak ortaya çıktığı konusunda düşünceler de bulunmaktadır. Bazı araştırmalar ise teknik İpekyolu ticaret yolu üzerinden tüm dünya tarafından tanındı ve ikat tekniğinin birçok ülke tarafından kullanılmaya başlanıldığı düşünülmektedir.

³⁸ YARMACI Hanife Güneş – AKPINARLI Hatice Feriha, “İkat Dokuma Sanatının İncelenmesi”, *İdil Dergisi*, sa. 74, s. 1551.

³⁹ YAĞAN Şahin Yüksel, *Türk El Dokumacılığı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1978, s. 123.

İkat en çok Hindistan, Endonezya, Japonya, Çin, Bali, Java, Kamerun, Mali, Peru, Nijerya, Meksika kullanılmaktadır. Bu merkezlerden ticaret yolları vasıtasıyla dünyanın birçok ülkesine yayılmıştır. Böylelikle ikat kıtalar arası kültür etkileşimini sağlayan dokumalar arasında yer almıştır.

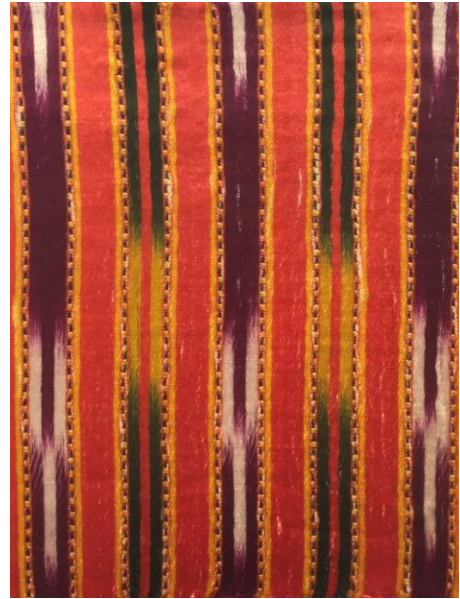
Kumaşa ikat desenini oluşturabilmek için çeşitli yöntemler kullanılır. Çözü boyamalı ikat, atkı boyamalı ikat hem atkı hem çözgü boyamalı (çift kat) ikat olmak üzere 3 grupta ikat görünümü oluşturulabilir.

Bu yöntemlerle oluşturulan ikat tekniğinin en önemli özelliği dokumada göze çarpan renk geçişleridir. Bu renk geçişlerini doğru bir biçimde sağlayabilmek için kapama işlemi çok sıkı yapılmalıdır ki kapanılan yerler boyayı emmesin. Doğru bir şekilde kapama işlemi yapılırsa renkler birbiri içine akmaz ve net bir görünüm elde edilir. Çözgü veya atkı iplikleri üzerine birkaç kez bağlama-kapama, boyama ve kurutma işlemleri yapıldığı için diğer kumaşlara göre hazırlık aşaması daha uzun vakit almaktadır.

Türkiye’de ikat görünümünü oluşturabilmek için çözgü bağlama tekniği kullanılmaktadır. Trabzon ilimizde dokunan keşan bezi ile Gaziantep ilimizde dokunan kutnu kumaşlarda çözgü bağlama tekniği kullanılarak ikat görünümü sağlanmıştır (bkz. F. 7-8).

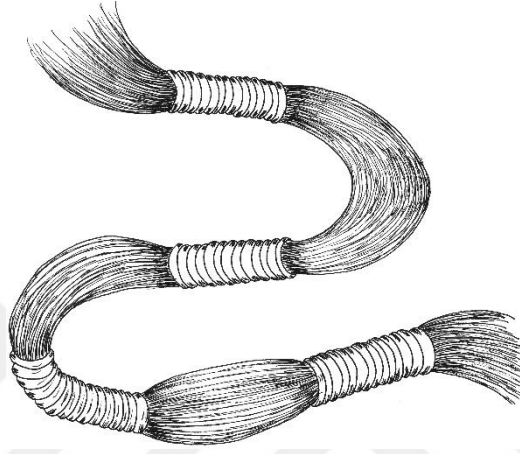

F. 7. İkat Dokuma Örneği
(Sümeyye SARUHAN Koleksiyonu)

F. 8. İkat Dokuma Örneği
(Aydın UĞURLU Koleksiyonu)

Çözü Boyamalı İkat: Bu teknikte çözgü ipliklerinin üzerine uygulanan kapatma işlemleriyle kumaş desenlendirilir (bkz. Ç. 27). Çözgü kapatma işlemi ya iplik sarma ile ya da mumlama ile yapılır. Trabzon Keşan bezinde çözgü iplikleri bir başka iplikle sarılarak kapama işlemi yapılır.

Ç. 27. İkat Tekniğinde Çözgü İpliklerinin Bağlanması
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Çözgü boyamalı ikat dokuyabilmek için ilk önce dokunacak olan kumaşın boyunun ve enin kaç metre olacağı belirlenir. Belirlenen ölçüler doğrultusunda çözgü dolabında veya çözgü hazırlama tahtasında çözgü iplikleri hazırlanır.

Hazırlanan renksiz çözgü ipliklerinin üzeri belirli aralıkta ve genişlikte iplerle sıkıca bağlanır. Bağlama iplikleri çok sıkı bir şekilde çözgü ipliklerine sarılmalıdır. Çünkü boyanacak olan çözgü ipliklerinin boya almasını engellemesi gerekir. Çözgü ipliklerinin boya almaması için ilk önce ince bir iplikle bağlama sıkıca yapılır daha sonra kalın iplikle tekrar bir bağlama işlemi daha yapılır. Tüm çözgü iplikleri boyunca bu kapama işlemine devam edilir.

Kapama işlemi bittikten sonra çözgü iplikleri boyanmak istenilen renge boyanır. Boyama işlemi bittikten sonra çözgü ipliklerinin kuruması için bir yerde asılı olarak bekletilir. Çözgü iplikleri tamamen kuruduktan sonra bağlanan iplikler sökülür. Eğer isteniliyorsa başka bir renge boyanır. Kapama işlemi tekrar çözgü ipliklerinin üzerine yapılır. Böylelikle çözgü çok renkli boyanmış olur. Eğer

dokunacak olan kumaşta çok renkli ikat görünümü isteniyorsa boyama işlemi açık renkten koyu renge göre yapılmalıdır.

Çözgü boyamalı ikat tekniği kullanılarak kaydırmaalı ikat, makaslı ikat, kaydırmaadan oluşan ikat desenleri elde edilebilir.

Atkı Boyamalı İkat: Bu teknikte ise çözgü boyamalı ikat tekniğinin tam tersi olarak atkı iplikleri kapatılarak boyama işlemi yapılır.

Çözgü iplikleri tek renkli olup atkı iplikleri renklidir. Atkı boyamalı ikatta desen enine doğru oluşmaktadır. Atkıyı oluşturacak olan iplikler yapılması planlanan desene göre kapatılır. Bu kapatma işlemi ya ip yardımıyla ya da mumlayarak yapılır. Tercih edilen kapatma işlemi bittikten sonra atkı iplikleri boyanır. Boyama burada da açık renkten koyu renge göre yapılır. Boyama işlemi bittikten sonra atkı iplikleri kurumaya bırakılır.

Atkı boyamalı ikat tekniği diğer tekniklere göre daha az tercih edilmektedir. Ülkemizde genellikle çözgü boyamalı ya da çözgü + atkı boyamalı ikat teknikleri daha çok tercih edilmektedir.

Çözgü ve Atkı Boyamalı (zg ve Atkıdan) İkat: Bu yöntemde kapama ve boyama işlemleri hem çözgü ipliklerine hem de atkı ipliklerine yapılmaktadır.

Öncelikle oluşturulmak istenen desenin planı yapılır. Plana göre çözgü iplikleri kapatılır. Atkı iplikleri de aynı şekilde plana göre kapatılır. Kapama işlemi yapılan çözgü ve atkı iplikleri boyanması gereken renklere boyanır. Boyanan zg ve atkı iplikleri kurutulur. Eğer birkaç renkte boyama işlemi yapılacaksa tekrar atkı ve çözgü iplikleri üzerine kapama işlemi yapılır.

Çözgü ve atkı ipliklerinden oluşacak desenin kapama işlemi matematiksel işlem gerektirir. Çünkü burada desen hem çözgü hem de atkı ipliklerinden meydana gelir. Deseni oluşturmak büyük bir emek gerektirir. Daha fazla vakit alır. Hazırlık aşaması çok uzun sürer.

2.6. DOKUMAYA HAZIRLIK İŞLEMLERİ

Çözü ve atkı ipliklerini dokumaya hazırlama aşamasıdır. Kaliteli bir dokuma elde edebilmek için dokumaya hazırlık aşama dikkatli bir şekilde yapılmalıdır. Bezin dokunması süreci bu aşamada başlar ve en çok zaman, emek bu süreçte harcanır. Dokuma hazırlık işlemleri bittikten sonra çözgü iplikleri dokumaya hazır hale gelmiş olur.

Bu aşamada ilk önce dokumada kullanılması planlanan çözgü ve atkı ipliklerinin kalitesi seçilir. Keşan bezinde kullanılacak olan iplik çeşidi genellikle pamuk ipliğidir. Bezin çözgü iplikleri çeşitli renklerde olup atkı ipliği tek renklidir. Bu özellik göz önünde bulundurularak iplikler seçilir. Seçilen iplikler dokuma esnasında gerilime maruz kaldıklarından ipliklerin aşınmaması ve kopmaması için ipliklere dayanıklılık ve kayganlık verilir. Bu sağlamlaştırma işlemine haşılama denir. Haşılama çözgü ipliklerinin üzerine çeşitli koruyucu maddeler sürülerek dayanıklılığın artırılmasıdır.

Dokumaya hazırlık aşamasında çözgü iplikleri sırasıyla çile haline getirilir, haşılama yapılır, boyanır, yıkanır ve kurutulur. Daha sonra ise çözgü hazırlama, tahar işlemleri ve son olarak bitiş ve terbiye işlemleri birbirini takip eder.

Çözgü Hazırlama: Dokunulması planlanan kumaşın eni ve boyu hesaplanır. Kumaşın eni genellikle tezgâh tarağının enine göre olmaktadır. Tarak kaç cm en ise kumaşta en fazla o kadar ene sahip olacaktır. İpliğin kanlığında göre 1 cm de kaç adet çözgü olduğu tespit edilir.

Çekilecek çözgü adedi ve çözgünün uzunluğu hesaplandıktan sonra çağılığa bobinler halindeki çözgü iplikleri desen raporuna göre yerleştirilir.

Bu çözgü iplikleri çözgü tahtasına veya çözgü dolabına sarılır (bkz. F. 10). Bu işleme çözgü çekme de denmektedir. Çözgü dolabı adı verilen ahşaptan yapılmış alet kendi etrafında dönen bir iskelet sistemine sahiptir. Yaklaşık olarak 1200 m. çözgü ipi çözgü dolabına aktarılır. Çözgüler birbirine dolanmaması için çaprazlama sistemi ile birbiri ardına sarılır. Daha sonra çözgüler boyama aşamasına gelir. Kumaşın renk raporuna göre tek renkte olan çözgü ipliklerinin bir kısmına ikat boyama tekniği ile, diğer çözgüler ise renk raporuna göre istenilen renklere boyanır. Kurumaya bırakılan

 zg ler sonrasında desen raporuna göre tezg ha yerleştirilmek üzere hazır hale getirilir.

Tahar İşlemleri:  zg  hazırlama işlemi bittikten sonra tahar işlemi yapılmaktadır. Tahar işlemi iki aşamalıdır. Birinci aşama gücü taharı ikinci aşama tarak taharıdır.

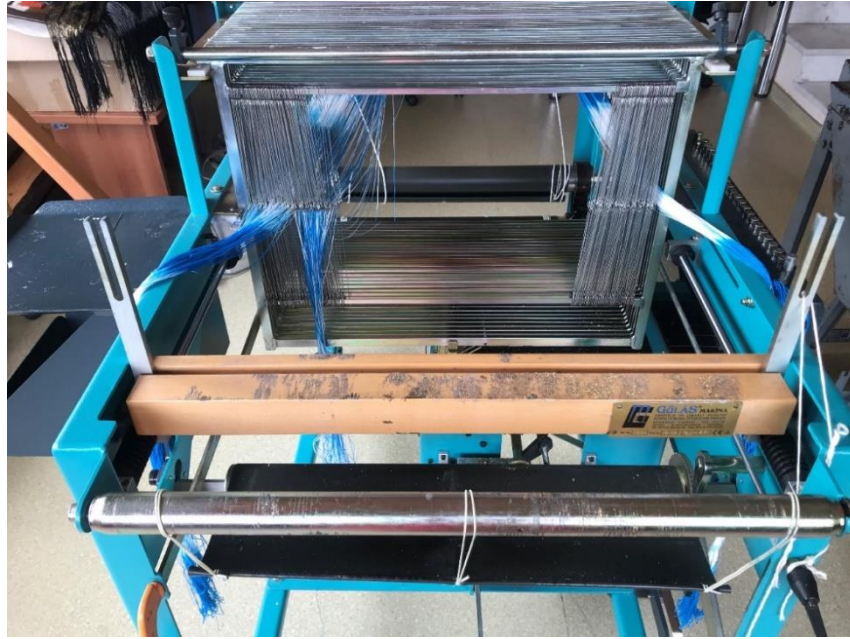
Tahar işlemleri planlanan rapora göre yapılır. İstenilen desene göre  zg ler tezgahdaki özgü levendine sarılır (bkz. F. 9).  zg  iplikleri gücü taharına hazır hale getirilir. Desen raporuna göre ilk önce dokumada kaç ereve kullanılacaksa 1. erevenin ilk gücü telinden geçirilir. Sonraki özgü ipliği 2. erevenin birinci gücü telinden geçirilerek özgü ipliği adedince bu işlem tekrar edilir. Bir gücü tığı yardımıyla özgü iplikleri gücü tellerinden geçirilir.

Geleneksel kumaş dokuma tezgahlarında genellikle iki ereve kullanılmaktadır.  zg  levendine sarılı olan özgü ipliği birinci çerçevenin birinci gücü telinden geçirilir. Sırası gelen ikinci özgü ipliği birinci çerçevenin ikinci gücü telinden daha sonra ise özgü ipliği ikinci çerçevenin birinci gücü telinden geçirilerek bu işlem özgü iplikleri bitene kadar aynı sırayı takip ederek devam edilir (bkz. F. 10).

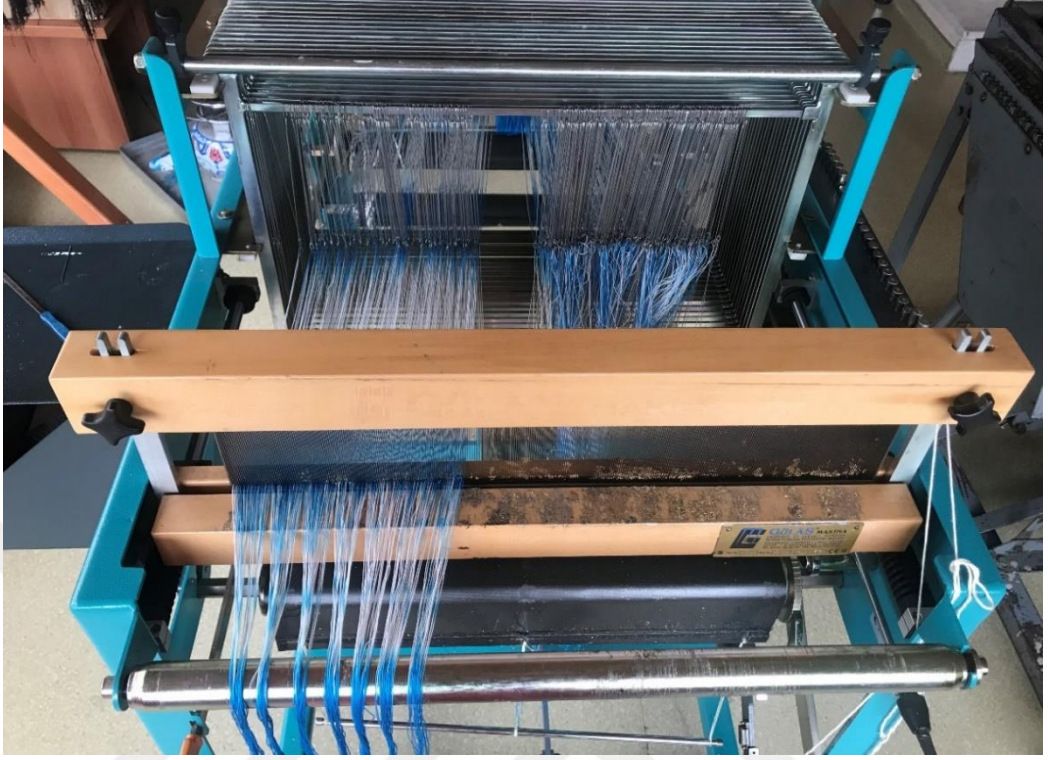
 zg  ipliklerinin gücü taharı yapıldıktan sonra sıra tarak taharına gelir (bkz. F. 11). Gücü tellerindeki özgü iplikleri tarak tığı yardımıyla tarağın dişleri arasından geçirilir. Bu işleme tarak taharı denmektedir. Tarak taharı da bittikten sonra  zg ler belirli gruplar halinde dokuma levendine sıkıca düğümlenir (bkz. F. 12-13).

F. 9. Çözümlü İpliklerinin Çözümlü Levendine Sarılması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 10. Gücü Taharî Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 11. Tarak Taharı Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 12. Gücü ve Tarak Taharı Bitimi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 13. Çözü İpliklerinin Kumaş Levendine Bağlanması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

Bitiş ve Terbiye İşlemleri: Kumaş levendine düğümlenen çözgü iplikleri dokumaya hazır hale gelmiş durumdadır. Mekiğe tek renk atkı ipliği sarılır.

Geleneksel kumaş dokumalarında iki çerçeve kullanıldığı için tezgâhta bulunan pedallar sırasıyla bastırılır. Birinci pedala basınca birinci çerçeve yukarı kalkar. Yukarı kalkan çerçevedeki çözgü iplikleri ile aşağıda kalan çözgü ipliklerinin arasına ağızlık açılır. Böylelikle mekik bu ardan geçerek bez ayağı dokuma örgüsünü başlatmış olur. Bir birinci pedala basılır bir ikinci pedala her pedal hareketinde çözgüler arasından mekik geçirilir. Çözgü ipliği boyunca bu işleme devam edilerek kumaş dokunması tamamlanır. Dokunmak istenen boya ulaşıncaya çözgüler çözgü levendinden ve dokuma levendinden çıkarılır. Böylece kumaş dokunmuş olur. Dokunmuş olan kumaş terbiye aşamasına gelir. Burada kumaş yıkanır ve ütülenir. Kumaşa uygulanacak son işlem ise saçak yapımıdır. Bu işlem için belirli adet 2 grup çözgü ipliklerinden ilk grup sağ tarafa doğru çevrilir. Diğer grup sol tarafa çevrilir daha sonra iki grup birbirine sarılarak saçaklar oluşturulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ESER TASARIM VE UYGULAMALARI

Dokuma, ait olduğu kültüre paralel olarak sürekli gelişim göstermiştir. Dünyanın çeşitli coğrafyalarında farklı hammadde, farklı teknik, farklı motif ve renkler kullanılarak yapılan dokumalar kendilerine has özellikler göstermektedir. Dokuma, her bir toplum için farklı anlam ve özellik taşımaktadır.

Anadolu'nun bölgelerine ve dönemlerine göre çeşitli özellikler gösteren Anadolu dokumaları ait olduğu yörenin coğrafi özelliklerini üzerinde taşımaktadır. Geleneksel dokumaların motif ve desenleme teknikleri incelediğinde her yöreye ait kendi duygu, düşünce, inanç, estetik değerlerini ve kimliklerini yansıtan süsleme örnekleri görülmektedir. Dokuyucu çevresinde gördüğü nesneleri, bitkileri ve hayvanları kendi algısıyla stilize ederek dokumalarına yansıtmıştır.

Sanatta Yeterlik eser çalışması kapsamında yapılan eser metninde geleneksel bez dokumaları arasında yer alan “Trabzon Keşan Bezi” üzerinde incelemeler yapılmıştır. Bezin teknik özellikleri, bezde kullanılan renkler-motifler, hammadde ve desen kompozisyonları incelenmiştir.

Geleneksel Trabzon Keşan Bezinin karakteristik özelliklerinden yararlanarak güncel ve sanatsal dokusal yüzey çalışmaları yapılmıştır. Geleneksel bezin kendine ait kimliğinin korunması göz önünde tutulmuştur. Güncel malzeme ve yeni teknikler kullanılarak Anadolu dokuma geleneğinin sürdürülmesi planlanmıştır.

Yapılan deneysel dokumalarda farklı malzeme, teknik, desen ve renkler bir arada kullanılmaya çalışılmıştır. Dokumalar genellikle ikat ve çizgi temelli desen tasarımlarından meydana gelmektedir. Çalışmaların malzemelerinde çeşitlik ön planda tutulmuştur. Hem doğal hem suni malzeme bir arada kullanılarak daha önce uygulanmamış olan altın varak uygulaması denenmiştir. Her dokumada farklı arayışlar söz konusudur.

Bir grup dokumanın desenleri tamamen Trabzon Keşan bezinde kullanılan çizgi ve ikat teknikleri kullanılarak dokunmuştur. Bazı dokumaların deseninde hem ikat hem çizgi teknikleri bir arada kullanılmıştır. Bazı dokumalarda ise sadece ikat tekniğinin özellikleri kullanılarak dokunmuştur.

Dokumaların yüzeyine çizgiler inceli-kalın yerleştirildi. Çizgilerin arası ikat efektleri ile süslendi. Kimi dokumaların desenlerinde ikat tekniği ön plana çıkarıldı kimi dokumalarda ise çizgi temelli desenler vurgulandı.

Bir gurup deneysel dokumada ise Geleneksel Anadolu dokumalarında kullanılan motifler stilize edilerek dokuma yüzeylerine yerleştirildi. Motifler dokumaya başlamadan önce çözgü iplikleri üzerine altın varak uygulaması yapılarak yerleştirildi. Böylece dokuma yüzeyinde oluşacak olan motiflerin altın varaklı ikat görünümlü olunması istendi. Bu grup deneysel dokumaların bazılarında kaydırmalı ikat tekniği kullanıldı. Bir başka dokumada motif hem atkı ipliğine hem çözgü ipliğine altın varak uygulaması yapılarak (çözgü ve atkıdan ikat tekniği) meydana getirildi. Daha önce uygulanmamış olan altın varak uygulaması bu gurup dokumada denendi.

Geleneksel Trabzon Keşan bezi üzerinde görülen den-den motifinden yola çıkılarak yeni den-den desen tasarımları dokumalar üzerinde yapıldı. Geleneksel dokumalarda genellikle küçük boyutta görülen den-den motifi deneysel dokumalarda büyük boyutlarda kullanılarak ön plana çıkarıldı. Bu çubukların arasına ise ikat desenleri yerleştirildi. Bazı dokumaların ise pano desen özelliği taşınması istendi. Çözgü bağlamalı ikat tekniği kullanılarak deneysel dokumalar yapıldı ve bu deneysel dokumalar üzerine ikat efekti verebilmek için altın rengi kumaş boyası kullanıldı.

F. 14. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 15. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözüğü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Kırmızı, Beyaz, Siyah
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 41 cm Boy : 200 cm
Yapım Yılı	:	2021

Tasarım Aşaması: Geleneksel Anadolu kumaşlarında sıkça kullanılan çizgi tekniği Trabzon Keşan Bezinin tasarım unsurları arasında yer almaktadır. Çizgi noktaların arda arda gelmesi ile oluşan geometriksel bir biçimdir. Bu geometrik unsurdan yola çıkılarak çalışmanın temel süsleme unsuru olarak çizgi tekniğinin kullanılması planlandı.

Dokuma yüzeyi çözgü yönünde çizgili kumaş temelinde tasarlandı. Tasarımda hem inceli-kalın çizgiler hem de sıcak soğuk renkler bir arada kullanılarak 3 boyutlu bir etki verilmek istendi. Siyah ince çizgilerin yanına beyaz çizgiler konularak ışık etkisi olması sağlandı. Dokumanın kalın çizgilerinin arasına ikat tekniği kullanıldı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 328 adet çözgü, çözgü tahtasına çekildi. İkat’lı olacak çözgüler belirlendi ve inceli kalın ipliklerle sıkıca kapanarak kırmızı renge boyandı. Sonra tamamen kırmızı renkte olacak olan çözgü iplikleri çözgü tahtasına sarıldı ve kırmızı renge boyandı. Daha sonra tamamen siyah renkte olacak olan çözgü iplikleri çözgü tahtasına sarıldı ve siyah renkte boyandı. Son olarak tamamen beyaz renkte olacak olan çözgü iplikleri çözgü tahtasına sarıldı.

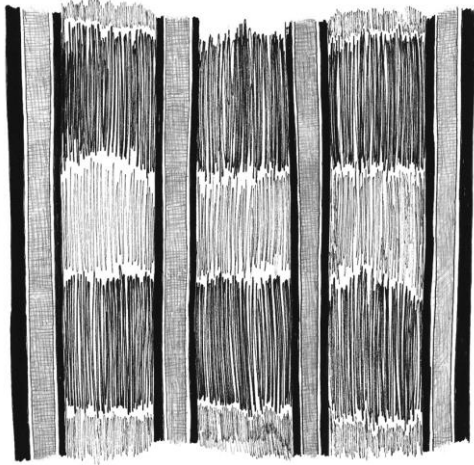
Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler dokuma raporuna göre sırasıyla 10 adet siyah çözgü ipliği, 3 adet beyaz renk çözgü ipliği, 16 adet kırmızı renk çözgü ipliği, 3 adet beyaz renk, 5 adet siyah renk çözgü ipliği, 90 adet ikatlı çözgü ipliği çözgü levendine geçirildi. Bu birim 3 kez tekrarlanarak gücü taharı tamamlandı. Gücü

taharından sonra tarak taharı yapıldı. Bu aşamadan sonra çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma siyah renk atkı kullanılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Uygulanan Dokumanın Çözgü Renk Raporu:

10K+3B+16K+3B+5S+90İ+5S+3B+16K+3B+5S+90İ+5S+3B+16K+3B+5S+90İ+5S+3B+16K+3B+10K

Ç. 28. Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 29. Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının
Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 16. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokumasının
Tezgâhta Görünümü
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 17. Çözügülerin Düzeltilmiş Hali
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 18. Çözü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 19. Çözü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 20. Çözü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Kırmızı, Beyaz, Siyah
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 7 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 44,5 cm Boy : 198 cm
Yapım Yılı	:	2021

Tasarım Aşaması: Dokumalarda çizgi görsel anlatım öğelerinin arasından en kolay meydana geldiği için hem basit hem de etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Dokumanın çubuklu kumaş özelliklerini taşıması istenmiştir.

Dokumanın enine 4 ince çizgi yerleştirilmesi planlandı. Tasarımda ince çizgilerin arasına ikat tekniği uygulaması düşünüldü. Çizginin anlatım gücünü vurgulamak için üç güçlü rengi ince-kalın çizgi değerlerinde bir arada kullanılması planlanmıştır.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 312 adet çözgü, çözgü tahtasına çekildi. İkat’lı çözgüler ayrılarak çözgü ipliklerine bağlama işlemi yapıldı. Siyah renk olacak kısımlar inceli kalınlı ipliklerle sıkıca kapandı ve boyama işlemi yapıldı. İplikler boyandıktan sonra yıkandı ve kurumaya bırakıldı. Tamamen kuruyan ipliklerin bağlı kısımları çözüldü. Kırmızı renge boyanması için siyah boyanan kısımlar tekrar inceli kalınlı ipliklerle üst üste kapandı ve kırmızı renge boyandı. Boyama işleminden sonra çözgü iplikleri yıkandı ve kurutuldu. Tek renkli çözgü ipliklerinin hazırlama aşaması ise; belirlenen adet çözgü tahtasına çekildi siyah ve kırmızı renklere boyandılar.

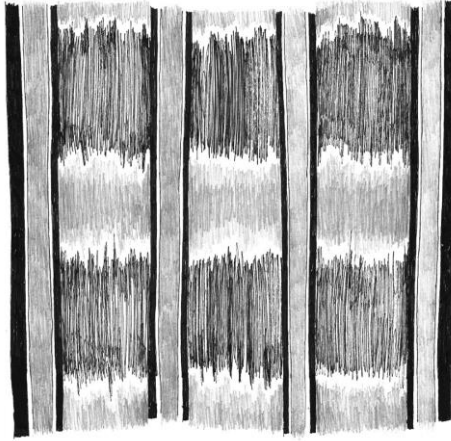
Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler desen raporuna göre sırasıyla 10 adet siyah çözgü ipliği-3 adet beyaz çözgü ipliği-16 adet kırmızı çözgü ipliği-3 adet beyaz

Çözgü ipliği 5 adet siyah çözgü ipliği-3 adet beyaz çözgü ipliği-90 adet ikat çözgü ipliği çözgü levendine 3 kez tekrarlanarak geçirildi. Bu rapora göre gücü tellerinden geçirilen çözgülerin daha sonra tarak taharı yapıldı ve çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma özgü boyunca kırmızı renk atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemleri bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Uygulanan Dokumanın özgü Renk Raporu:

10S+3B+16K+3B+5S+3B+90İ+3B+5S+3B+16K+3B+5S+3B+90İ+3B+5S+3B+16K+3B+10S

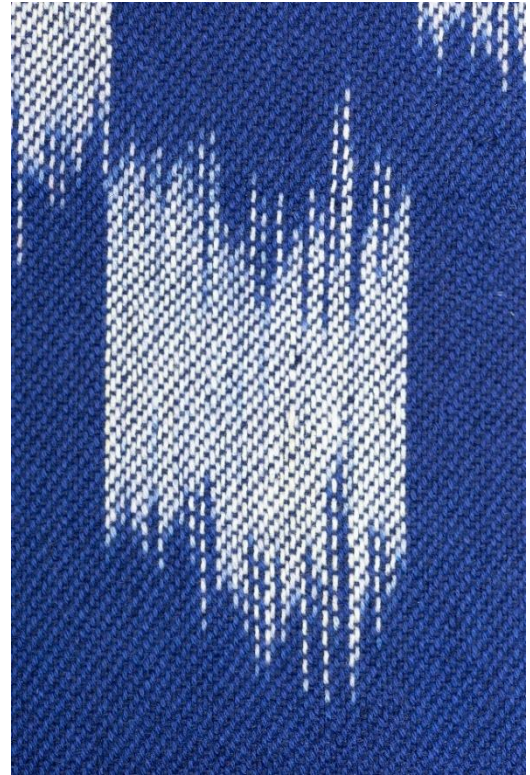
. 30. Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(izim: Sümeyye SARUHAN)

. 31. Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının
Renkli Eskizi
(izim: Sümeyye SARUHAN)

F. 21. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 22. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

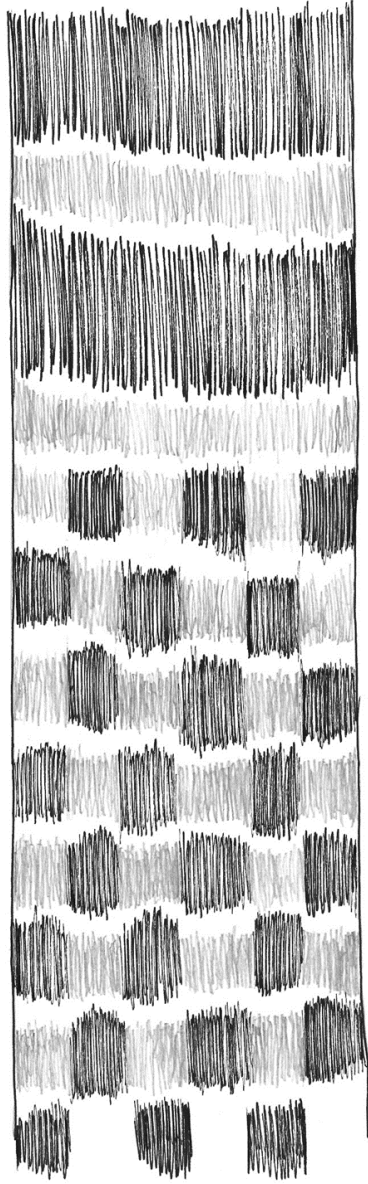
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözüğü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Mavi, Beyaz
Dokuma Örgüsü	:	Dimi
Kalitesi	:	1cm / 7 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Pamuk Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 40 cm Boy : 130 cm
Yapım Yılı	:	2021

Tasarım Aşaması: Geleneksel Trabzon Keşan bezinde kullanılmış olan ikat deseni oluşturma tekniği bu dokumada kullanılması düşünülmüştür. Trabzon Keşan bezinin sağ ve sol tarafların desenini oluşturan kaydırmalı ikat tekniği bu dokumanın tüm yüzeyinde görülmesi istenmiştir. Dokumaya belirli bir aralık düz dokuma yapıldıktan sonra kaydırma işleminin yapılması planlanmıştır. Ayrıca bu dokuma dimi dokuma örgüsü ile dokunmak istenmiştir. İkat desenin dimi dokuma örgüsüyle dokumada farklı bir dokusal yüzeyin oluşacağı düşünülmüştür.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılabileceği hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 280 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı. Çözgü bağlamalı ikat olacağı için çözgünün beyaz kalacağı kısımlar belirli aralıklarla inceli kalınlı ipliklerle kapatıldı. Kapatma işlemi bittikten sonra boya işlemine geçildi. Çözgü iplikleri mavi renge boyandı. Boyanan çözgü iplikleri yıkandı ve kurutuldu.

Tahar Aşaması: Mavi-beyaz renklerde olan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgüler iplikleri sırasıyla gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tarak taharı işlemleri bittikten sonra çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma dimi dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 3 çerçeve kullanıldı. Dokuma belirli bir uzunlukta düz dokunduktan sonra kaydırma efektini verebilmek için çözgü levendine sarılı olan çözgüler açıldı. Belirli bir grup çözgü tezgâhın başından istenilen uzunlukta çekilerek kaydırma efekti verilmeye çalışıldı. Efekti verdikten sonra dokuma lacivert renk atkı ipliği atılarak dokumaya devam edildi. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 32. Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 33. Çözgü Bağlamalı İkat Dokumasının
Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

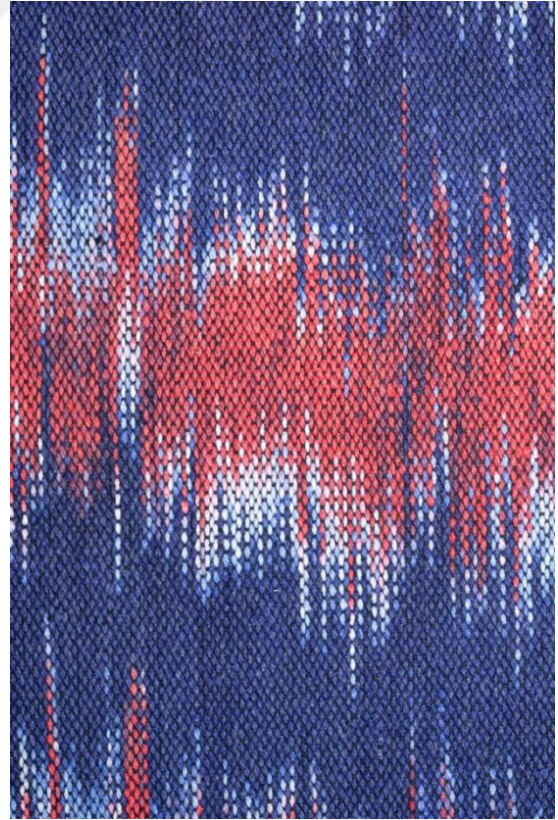
F. 23. Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Tezgâhtaki Görünümü
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 24. Çözü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 25. Çözü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

F. 26. Çözü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Çözü Bağlamalı İkat
Kullanılan Renkler	: Mavi, Kırmızı, Beyaz
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm / 6 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Pamuk Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 34 cm Boy : 214 cm
Yapım Yılı	: 2021

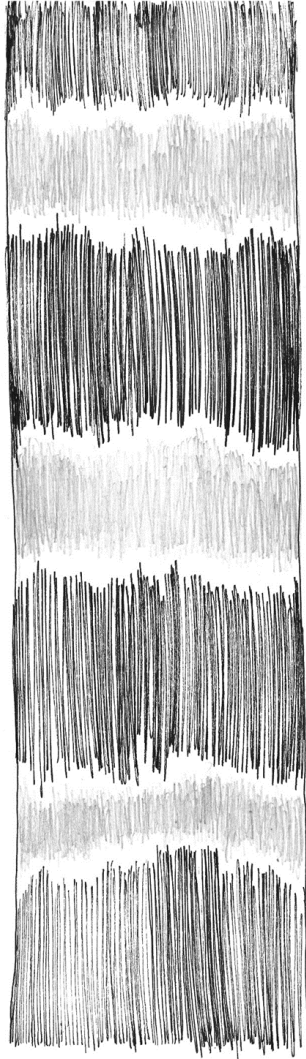
Tasarım Aşaması: Dokumanın tüm yüzeyinde mavi, kırmızı ve beyaz renkli ikat deseni olması istenmiştir. Tasarımda kullanılan desen kadar renkler de önemli bir anlatım dilidir. Bu dokumanın renkleri üzerinde renk açıcı işlemler yapılarak farklı dokusal yüzey oluşturulması planlanmıştır. Böylelikle dokumada aynı renklerin çeşitli tonları bir arada görülebileceği düşünülmüştür.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 204 adet düz renkli çözgü ipliği çözgü tahtasında çekildi. Dokumanın boyu çözgü tahtasında ayarlandı. Çözgü iplikleri üzerinde üç farklı renk olacağı için iplikler 2 kez bağlama, boyama, yıkama ve kurutma işlemleri yapıldı.

Çözgü iplikleri boyayı geçirmemesi için belirli aralıklarla inceli kalınlı ipliklerle kapatıldı ve mavi renge boyandı. Çözgü iplikleri yıkanıp kuruduktan sonra kapatılan iplikler açıldı ve mavi renge boyanan kısımlar kapatılarak kırmızı renge boyandı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgüler belirlenen dokuma raporuna göre tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından sırasıyla geçirilerek tarak taharı tamamlandı.

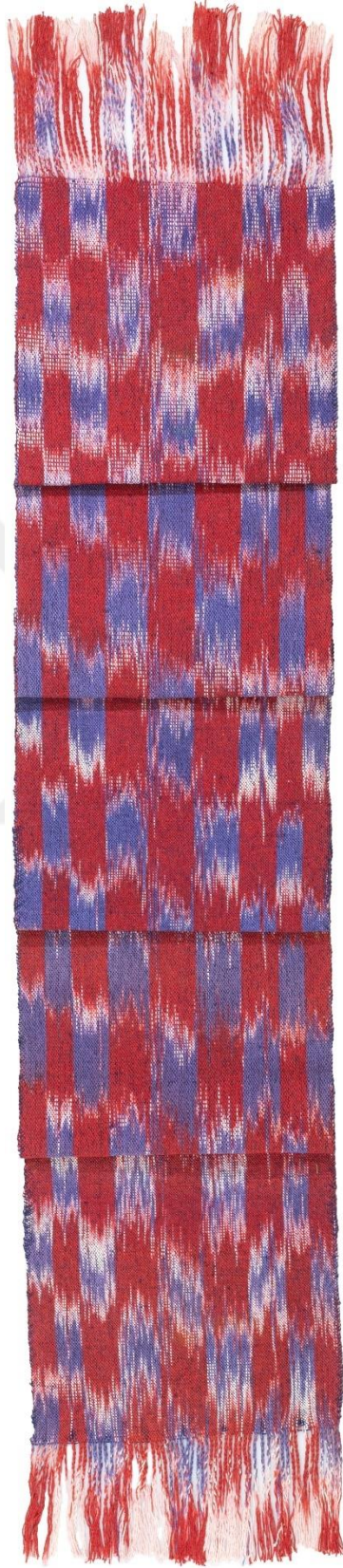
Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Siyah renk atkı ipliği atılarak dokuma tamamlandı. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

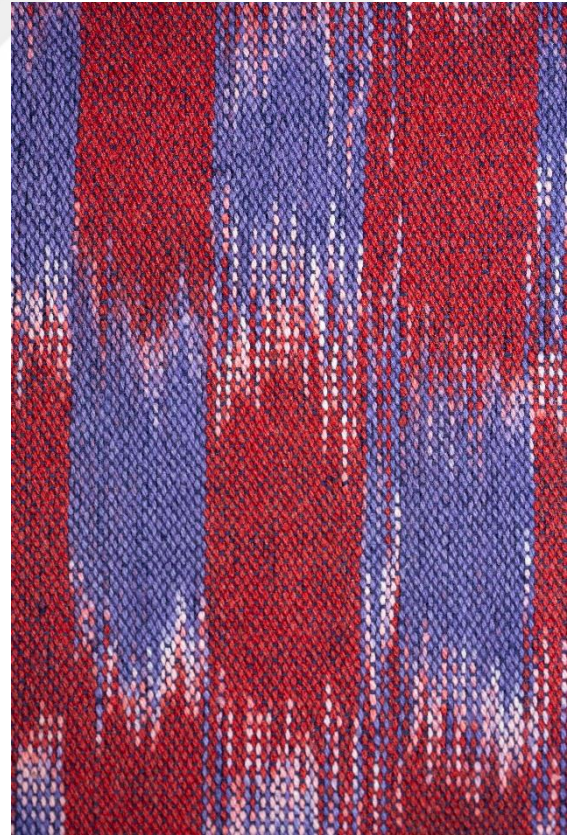
Ç. 34. Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 35. Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının
Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 27. Çözüğü Bağlamalı Kaydırmalı
İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 28. Çözüğü Bağlamalı Kaydırmalı İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

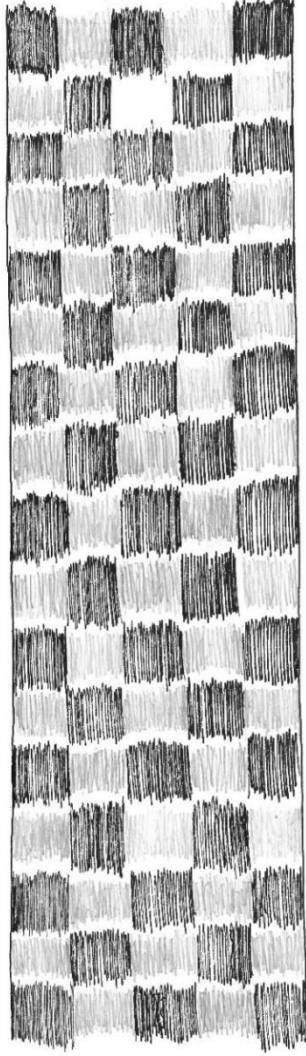
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Mavi, Kırmızı, Beyaz
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 7 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Pamuk Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 30 cm Boy : 210 cm
Yapım Yılı	:	2021

Tasarım Aşaması: Dokumada kaydırma ve çözgü bağlama ikat tekniklerinin kullanılması planlandı. Bağlama aşamasında çözgü ipliklerini belirli uzunlukta dikey dikdörtgen efekti verecek şekilde kapama işlemi yapılması istendi. Böylelikle çözgü iplikleri belirli tutamlar halinde kaydırılınca dokuma yüzeyinde çizgi efekti görünümünün oluşacağı düşünüldü.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 210 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi. Dokuma mavi, kırmızı, beyaz renkte olacağı için çözgünün bağlama aşamasına geçildi. Belirli aralıklarla çözgü iplikleri inceli kalınlı ipliklerle bağlandı. Boya aşamasında sırasıyla çözgü ilk önce mavi sonra kırmızı renklere boyandı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri belirlenen dokuma raporuna göre tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından sırasıyla geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Kaydırmalı ikat olacağı için bu aşamada çözgüler belirli gruplar halinde aşağı yukarı doğru çekilerek istenilen kaydırma efekti verildi. Kaydırma işlemi yapıldıktan sonra çözgü iplikleri belirli tutamlar halinde kumaş levendine bağlanarak dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma lacivert atkı ipliği atılarak dokundu. Dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 36. Çözüğü Bağlamalı Kaydırmalı İkat Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 37. Çözüğü Bağlamalı Kaydırmalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 29. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

F. 30. Çözüğü Bağlamalı İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözüğü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Kırmızı, Beyaz, Siyah
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 7 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği
		Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 53 cm
		Boy : 199 cm
Yapım Yılı	:	2021

Tasarım Aşaması: Bu dokumada hem den-den hem çizgi hem de ikat desenlendirme tekniklerinin bir arada kullanılması düşünüldü. Geleneksel Trabzon Keşan Bezinin bazı çeşitlerinde görülmekte olan alt alta sıralanan kare formlu desene yörede den-den veya dişli denmektedir. Dokuma yüzeyinin tamamın belirli aralıklarla bu üç desenlendirme teknikleri ile oluşturulması istenmiştir. Dokumanın yüzeyi eşit genişlikte 13 adet ikat'lı, 12 adet den-den'li, 14 adet düz siyah renkli çizgilerden oluşması planlandı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm'de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre çözgü iplikleri kırmızı, siyah renklerine boyandı. İkat desenli olacak çözgü ipliklerine bağlama işlemi yapıldı ve kırmızı renge boyandı. Son olarak den-deni oluşturabilmek için beyaz renk çözgü ipliği den den zemini için hazırlandı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri dokuma raporuna göre sırasıyla 8 adet siyah çözgü ipliği – 3 adet beyaz çözgü ipliği 3 adet beyaz çözgü ipliği 14 adet ikatlı çözgü ipliği çözgü levendine çözgüler bitene kadar tekrarlanarak geçirildi. Bu rapora göre gücü tellerinden geçirilen çözgülerin daha sonra tarak taharı bitirdikten sonra çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Burada önemli olan işlem den-den'li ikat dokuyabilmek için tezgâhın diğer çözgü levendine 78 adet siyah renkli çözgüler geçirildi. Ayrıca den-den için ek bir çerçeve daha kullanıldı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeveye ek olarak 1 çerçeve daha denden yapımı için kullanıldı. Dokuma siyah atkı ipliği atılarak dokundu. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Uygulanan Dokumanın Çözü Renk Raporu:

8S+2B+3S-3B+14İ+2B+8S+2B+3S-3B+14İ+2B X 13

Ç. 38. Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 39. Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 31. Çözü Boyamalı Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 32. Çözü Boyamalı Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

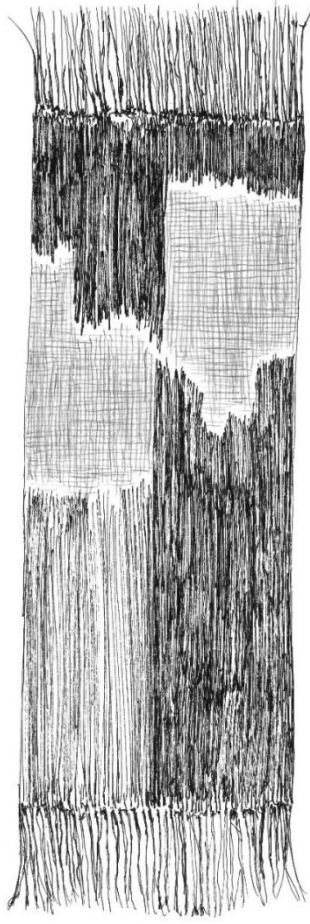
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Deneysel
Kullanılan Renkler	:	Beyaz, Lacivert
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Fantezi İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 50 cm Boy : 132 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Dokuma deneysel ikat pano desen çalışması olarak tasarlandı. Dokunacak kumaş yüzeyinde farklı ikat görümleri oluşturabilmek için geleneksel boyama yöntemlerinin dışında bir boyama işleminin yapılması istendi. Çözgü iplikleri üzerinde farklı dokusal yüzey etkileri görülebilmesi için çözgü ipliklerinin her iki ucu belirli aralıklarla lacivert boyanın içine daldırılarak boyama işleminin yapılması planlandı. Boyanan çözgü iplikleri gelişmiş güzel 2 parçaya bölünmesi ve tahar aşamasında bölünen çözgü gruplarının bir tanesi ters yöne döndürülerek taharının yapılmasına karar verildi. Ayrıca dokumaya saten görünümü verebilmek için gümüş renk atkı ipliği kullanılması planlandı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 400 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi ve tasarımda oluşması istenilen ikat efekti için çözgü iplikleri lacivert renge boyandı. Daha sonra çözgü ipliklerine yıkama ve kurutma işlemleri yapıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri dokuma raporuna göre çözgü levendine geçirildi. Gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı. Çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma gümüş renk atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 40. Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

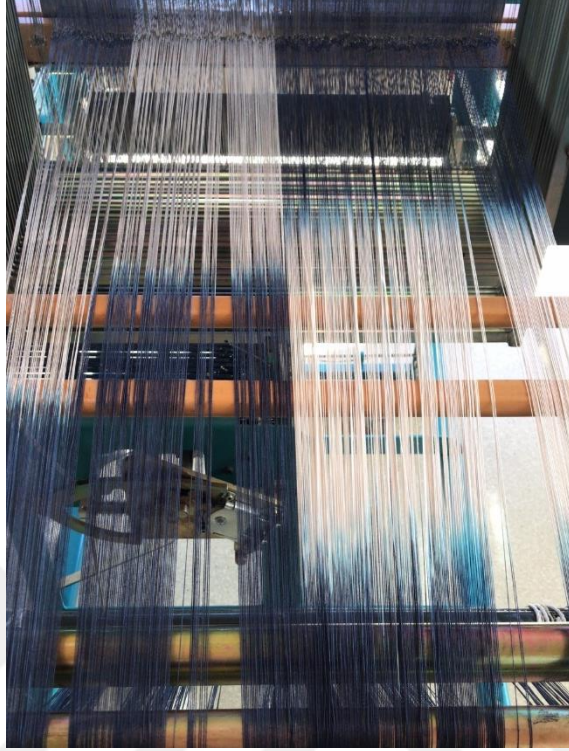
Ç. 41. Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

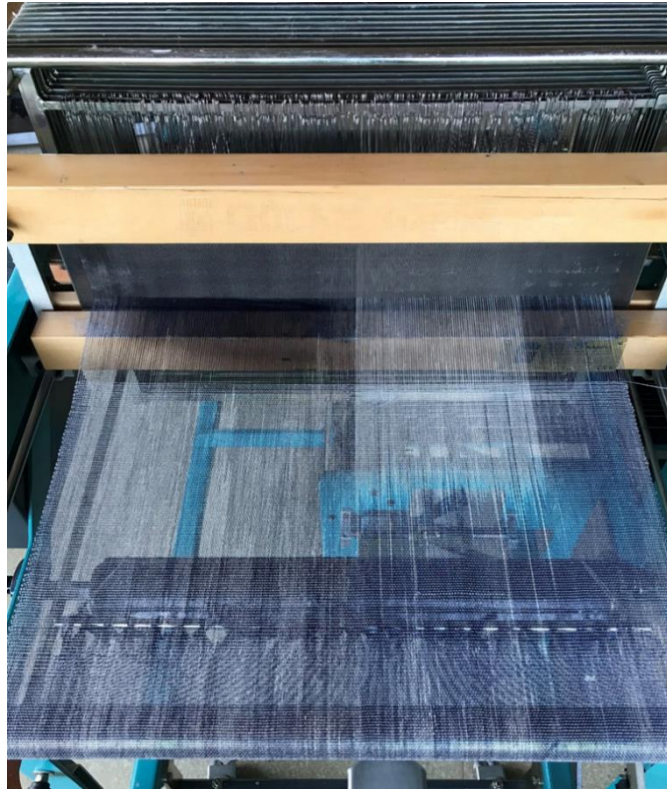
F. 33. Çözü Boyama Aşaması
(Fotoğraf: Betül SAYIN)

F. 34. Gücü Taharı
(Fotoğraf: Betül SAYIN)

F. 35. Çözümlerin Görünümü
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 36. Çözgü Boyamalı Deneysel İkat'ın Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 37. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 38. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

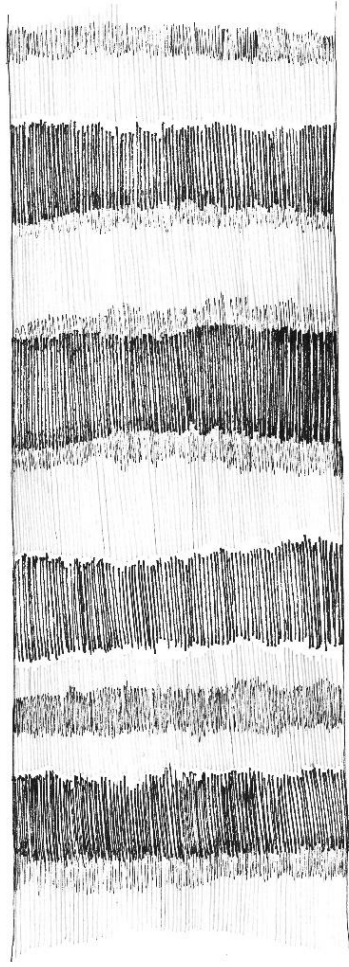
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı Deneysel
Kullanılan Renkler	:	Mavi, Beyaz, Altın Rengi
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Fantezi İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 53 cm Boy : 120 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Dokuma deneysel pano desen ikat çalışması olarak tasarlandı. Dokuma üzerindeki ikat görünümü için iki farklı tekniğin bir arada kullanılması planlandı. Mavi renkli ikat deseni bağlamalı ikat tekniği ile altın renkli ikat deseni ise fırça ile dokuma esnasında verilmesi düşünüldü. Dokumanın saten görünümlü olabilmesi için altın renk atkı ipliği kullanılması planlandı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen rapora göre 424 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi ve çözgü ipliklerine bağlama işlemi yapılarak mavi renge boyandı. Daha sonra çözgü ipliklerine yıkama ve kurutma işlemleri yapıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri dokuma raporuna göre çözgü levendine geçirildi ve gücü taharı sonrasında tarak taharı yapıldı. Çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma belirli bir aralık dokunduktan sonra tasarıma uygun bir şekilde çözgü iplikleri üzerine altın rengi ikat görünümü fırça yardımıyla verildi. Bu işleme çözgü iplikleri boyunca devam edildi. Dokuma altın renk atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 42. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 43. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

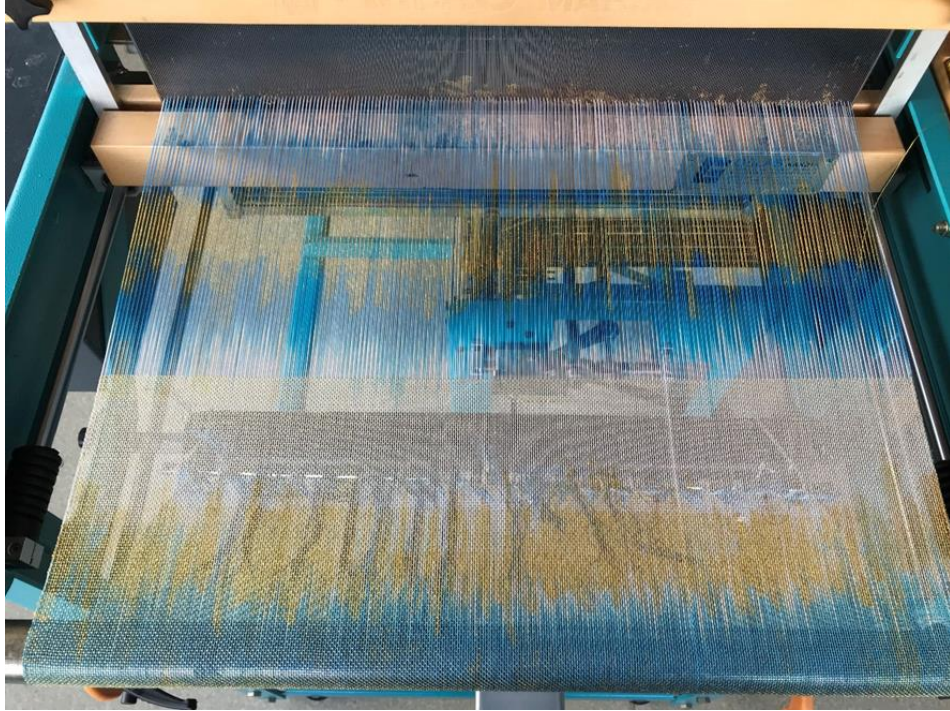
F. 39. Çözü Bağlama Aşaması
(Fotoğraf: Betül SAYIN)

F. 40. Çözü İpliklerini Kumaş Levendine Bağlanması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

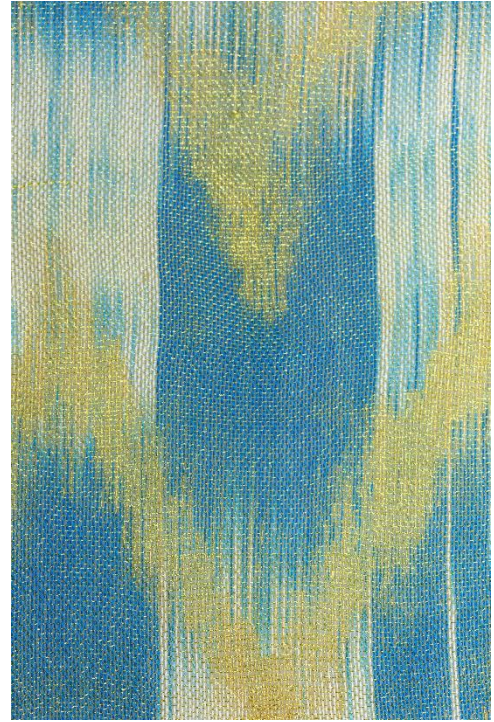
F. 41. Çözü İpliklerini Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 42. Çözü Bağlamalı İkat Dokumasının Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 43. Çözüğü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 44. Çözüğü Bağlamalı Deneyisel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

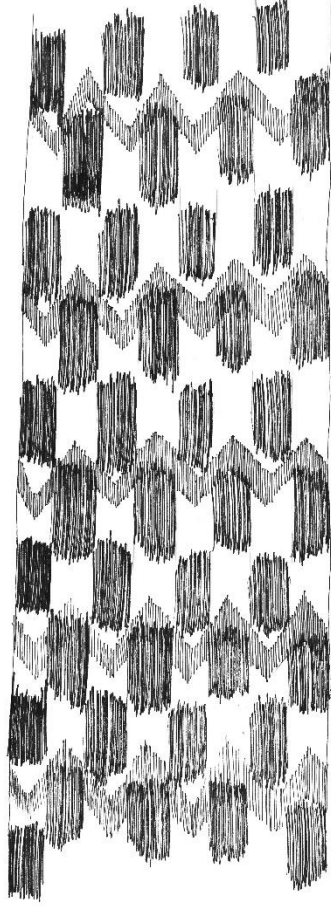
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı Deneysel
Kullanılan Renkler	:	Mavi, Beyaz, Altın Rengi
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Fantezi İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 52,5 cm Boy : 120 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Kaydırmalı denseysel ikat olarak dokunulması planlandı. Dokumada oluşturulmak istenen ikat efektleri hem geleneksel bağlama yöntemi kullanılarak hem de dokuma aşamasında çözgü iplikleri üzerine fırça yardımıyla verilmesi planlandı. Dokumanın saten dokuma görünümlü olması planlandı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen dokuma raporuna göre 420 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi ve çözgü ipliklerine bağlama işlemi yapılarak mavi renge boyandı. Daha sonra çözgü ipliklerine yıkama ve kurutma işlemleri yapıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri dokuma raporuna göre çözgü levendine geçirildi ve gücü taharı sonrasında tarak taharı yapıldı. Çözümler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma kaydırmalı ikat olacağı için tasarıma uygun bir şekilde çözgü ipliklerine eşit aralıklarda kaydırma işlemi yapıldı. Belirli bir aralık dokunduktan sonra çözgü iplikleri üzerine altın renkli zig-zag motifler fırça ile yapıldı. Dokuma altın renk atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 44. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 45. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 45. Çözüğü Bağlama
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

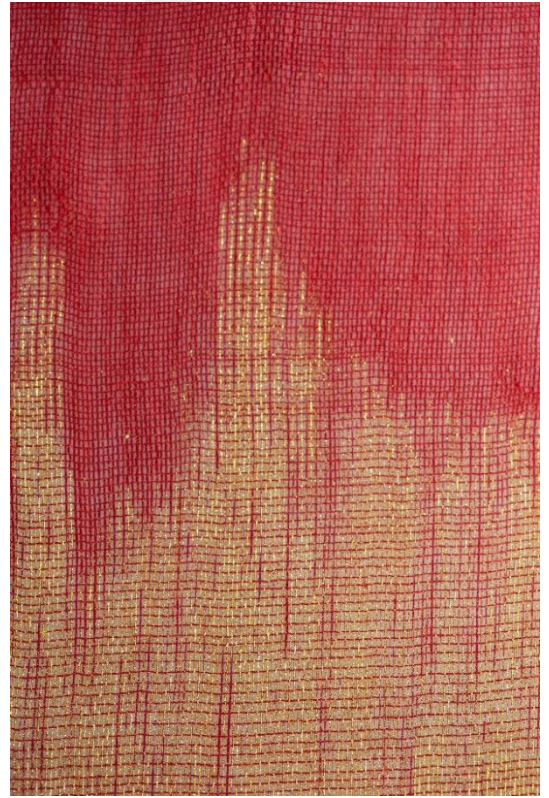
F. 46. Gücü ve Tarak Taharı
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 47. Çözümlü Boyamalı Deneysel İkat Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 48. Çözü Boyamalı Deneyisel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

F. 49. Çözü Boyamalı Deneyisel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

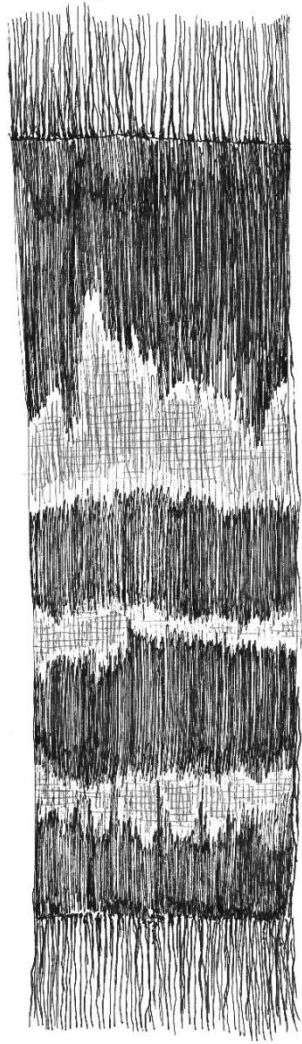
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözüğü Bağlamalı – Deneysel
Kullanılan Renkler	:	Kırmızı, Beyaz, Altın Rengi
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 8 adet çözüğü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözüğü : Pamuk
Boyutları	:	En : 46,5 cm Boy : 199 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Deneysel ikat dokuması olarak düşünülen dokumada oluşacak ikat efektini hem bağlamalı hem de fırça ile verilmesi planlandı. Dokumanın asimetrik ve pano desen olması istendi.

Çözüğü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözüğü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözüğü kullanılacağı hesabı yapıldı. Belirlenen dokuma raporuna göre 372 adet çözüğü ipliği çözüğü tahtasına çekildi ve çözüğü ipliklerine bağlama işlemi yapılarak kırmızı renge boyandı. Daha sonra çözüğü ipliklerine yıkama ve kurutma işlemleri yapıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözüğü iplikleri dokuma raporuna göre çözüğü levendine geçirildi ve gücü taharı sonrasında tarak taharı yapıldı. Çözüğüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Belirli bir aralık dokunduktan sonra dokumanın tasarımına göre çözüğü iplikleri fırça ile altın rengine boyanarak ikat efekti verildi. Dokuma kırmızı renk atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

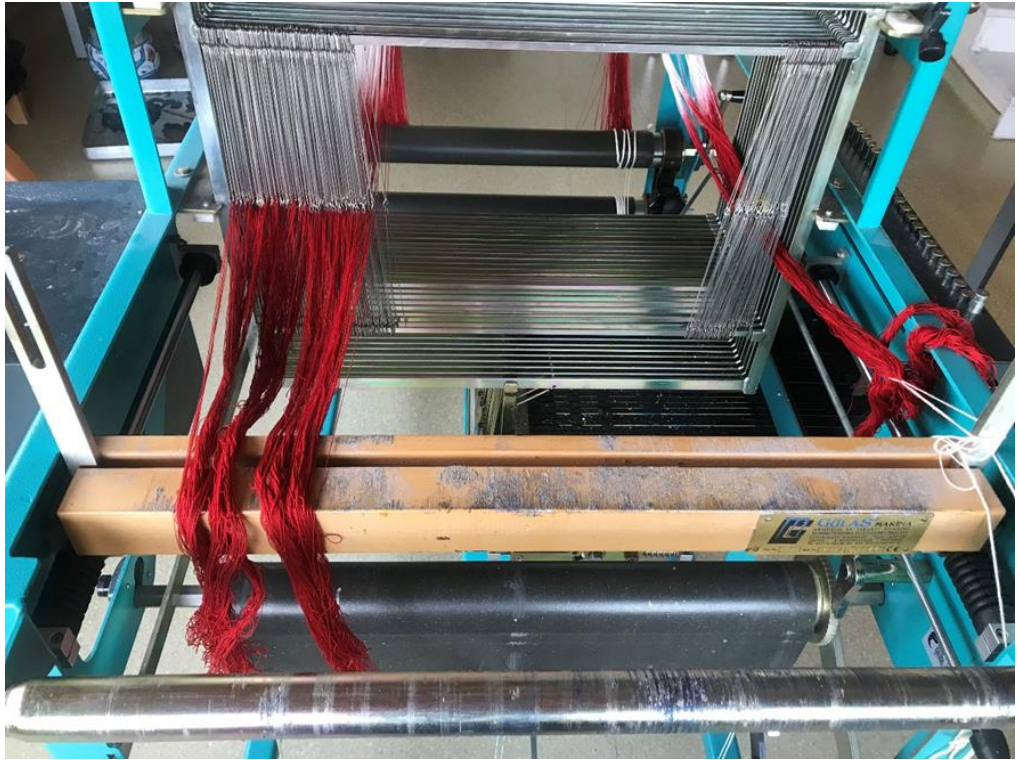
Ç. 46. Çözü Boyamalı Deneyisel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

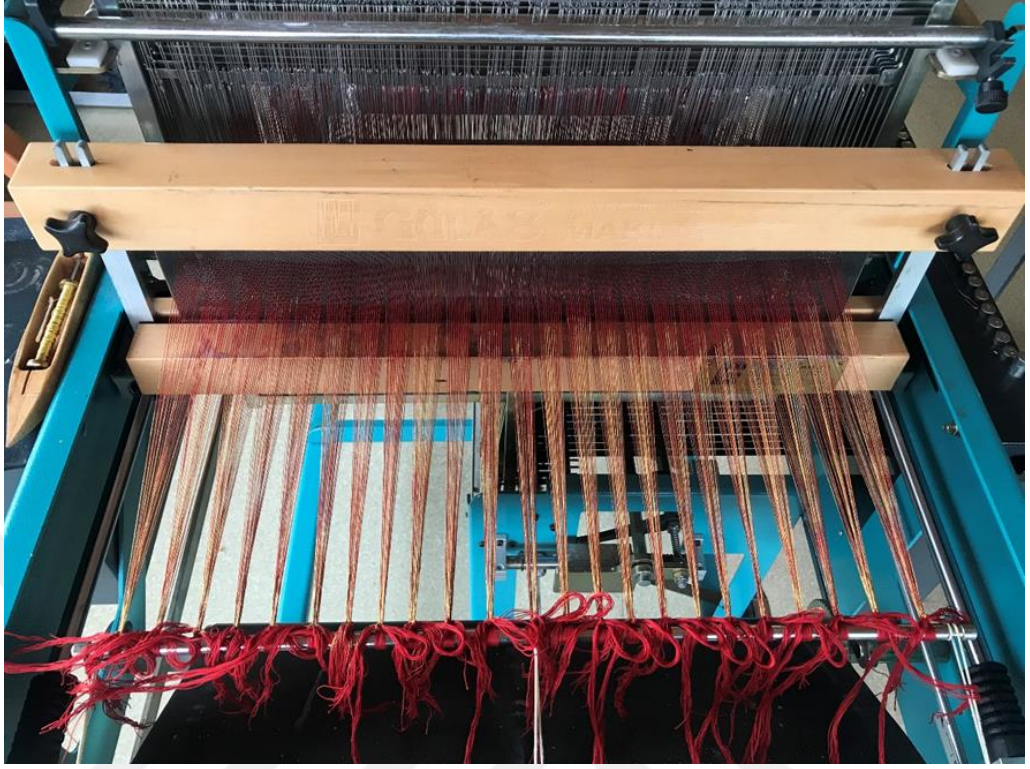
Ç. 47. Çözü Boyamalı Deneyisel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

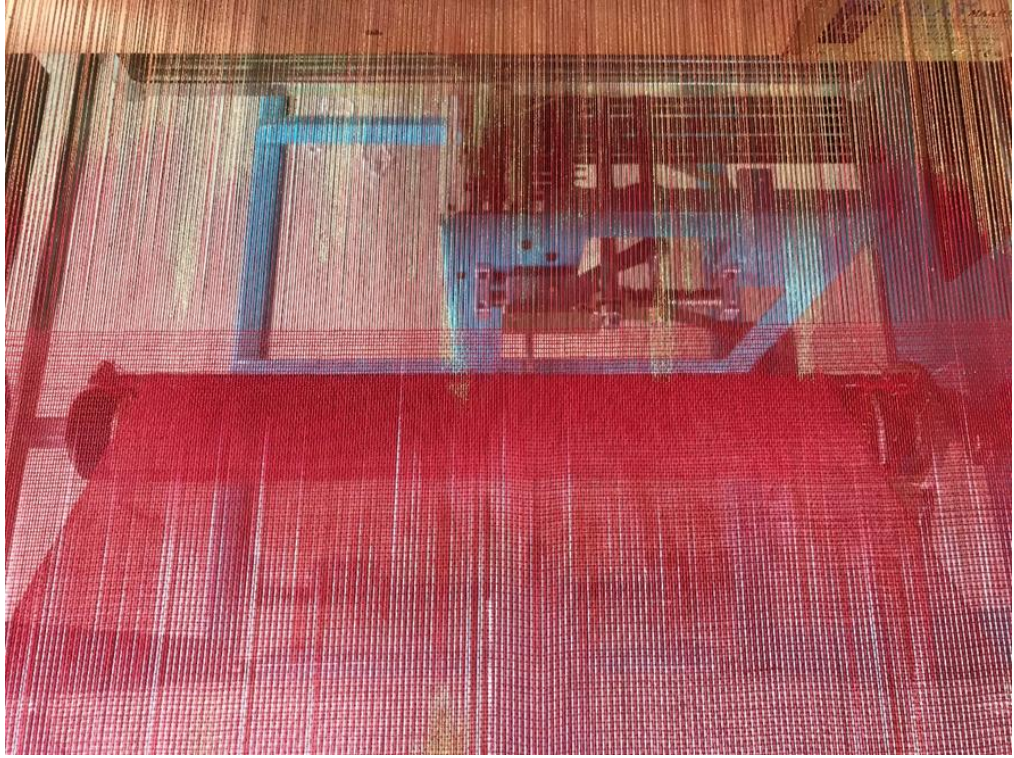
F. 50. Çözü Boyama
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 51. Gücü Taharı
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 52. Çözümlerin Kumaş Levendine Bağlanması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 53. Çözgü Boyamalı Deneyisel İkat Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 54. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 55. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Mor, Beyaz, Gri Renk
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 9 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 45 cm Boy : 101 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Dokumanın deneysel ikat dokuması olması istendi. İkat dokuması çözgü yönünde çizgili kumaş temelinde tasarlandı. Dokumanın yüzeyi 5'e bölündü. Tasarımda 3 bölüm İkat'lı 2 bölüm ekstra çözgülü gümüş efekli den-den oluşturulacak yöntemle dokunulması planlandı. Geleneksel Trabzon Keşan Bezinde küçük boyutta görülen kompozisyonun bütünlüğünü bozmayan den-den motifler bu dokumada büyük boyutta olması istendi. Den-den motifi 2 ayrı örgü çeşidiyle dokunarak dokuma yüzeyde ön plana çıkması planlandı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm'de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Renk raporuna göre ikat desenli kısım için 243 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı. Çözgü ipliklerine bağlama işlemi yapıldıktan sonra mor renge boyandı. Daha sonra çözgü iplikleri yıkandı ve kurutuldu.

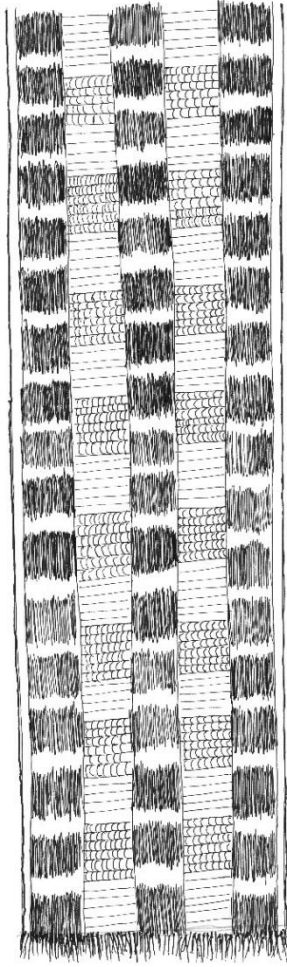
Den-den'li kısım için 162 adet gümüş renk çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı. Ayrıca bu dokumanın den-den kısmı çift kat dokuman oluşacağı için den-den zemini için ayrıca mor renk 162 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler desen raporuna göre sırasıyla çözgü levendine geçirildi. Den-den motifini dokuya bilmek için ilave çözgü levendi kullanıldı. Bu levende den-den için hazırlanan mor renkli zemin çözgü iplikleri geçirildi. Gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı. Çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokundu. Bu dokumada den-den motifi için ek çerçeve kullanıldı. Mor renk atkı ipliği atılarak dokuma tamamlandı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Uygulanan Dokumanın Çözümlü Renk Raporu:

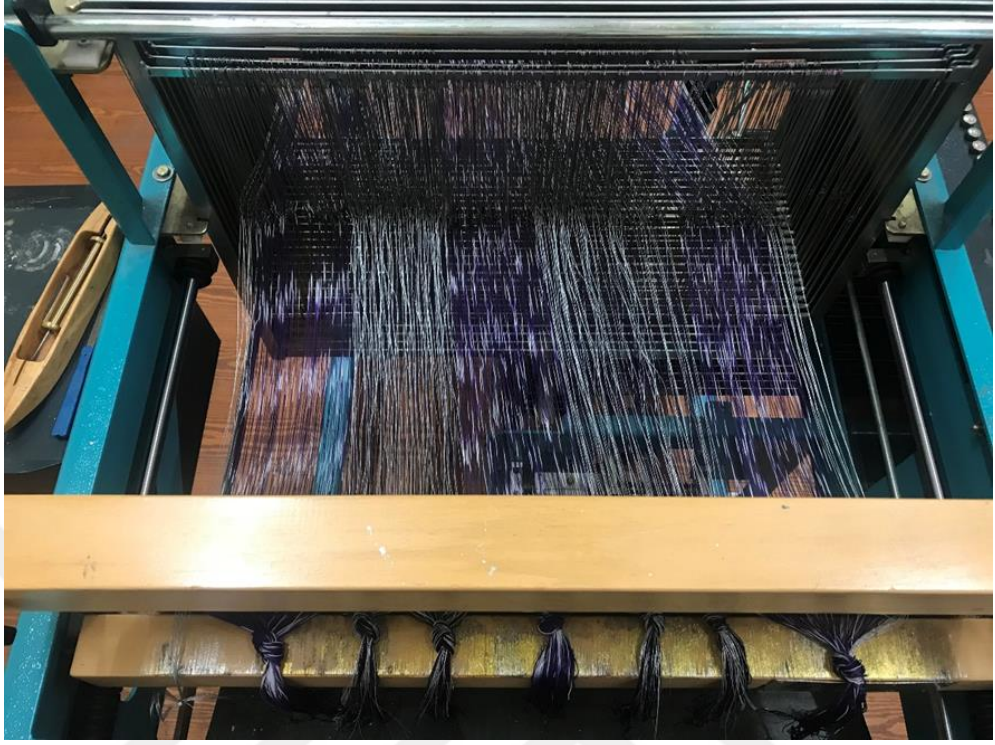
10G+76İ+76G+76M+76İ+76G+76M+76İ+10G

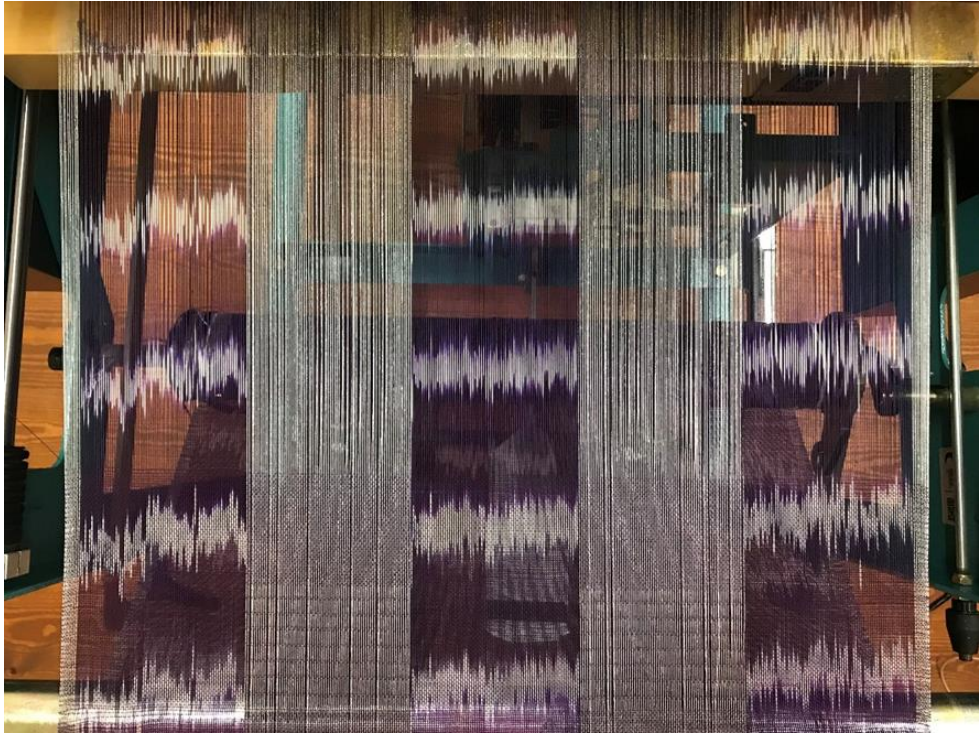
Ç. 48. Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 49. Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 56. Gücü ve Tahar Aşamaların Bitimi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 57. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 58. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 59. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Beyaz, Yeşil, Altın Rengi
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 9 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 45 cm Boy : 116 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Dokumanın deneysel ikat dokuması olması istendi. İkat dokuması çözgü yönünde çizgili kumaş temelinde tasarlandı. Dokumanın yüzeyi 5'e eşit parçaya bölündü. Tasarımda 3 bölüm İkat'lı 2 bölüm ekstra çözgülü altın renkli den-den motifi oluşturulacak yöntemle dokunulması planlandı. Den-den motifi 2 ayrı örgü çeşidiyle dokunarak yüzeyde damalı görüntüsü oluşması istenildi.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm'de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Çözgü tahtasına ikatlı kısım için 243 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi. Çözgülere bağlama işlemi yapıldıktan sonra yeşil renge boyandı. Yıkandı ve kurutuldu.

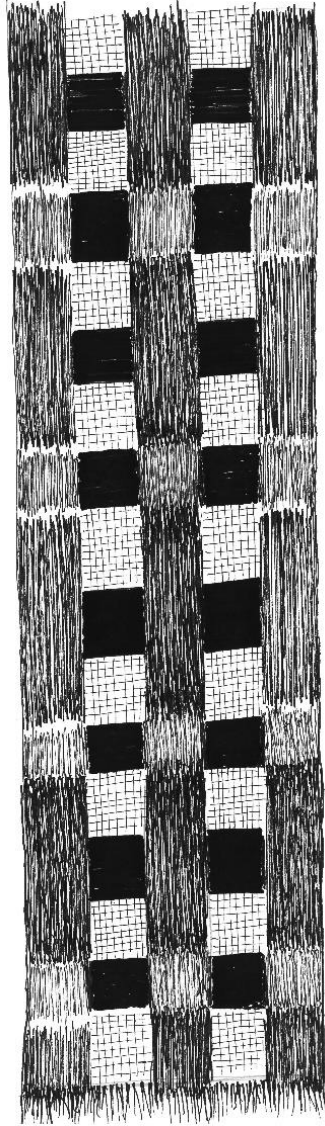
Den-den'li kısım için çözgü tahtasına 162 adet altın rengi çözgü ipliği çekildi. Ayrıca tasarımın bu kısmını çift kat dokuma olacağı için 162 adet yeşil renkli çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler desen raporuna göre çözgü levendine geçirildi. Den-den motifini dokuyabilmek için ilave çözgü levendi kullanıldı. Bu levende den-den için hazırlanan yeşil renkli çözgü iplikleri geçirildi. Gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı. Çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokundu. Bu dokumada den-den motifi için ilave çerçeve kullanıldı. Tasarımda oluşturulmak istenen damalı görünümünü verebilmek için dokumada hem yeşil renk hem de altın rengi atkı ipliği kullanıldı. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Uygulanan Dokumanın Çözü Renk Raporu:

10A+76İ+76Y+76A+76İ+76Y+76A+76İ+10A

Ç. 50. Çözü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 51. Çözü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 60. Çözgü Boyama
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 61. Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

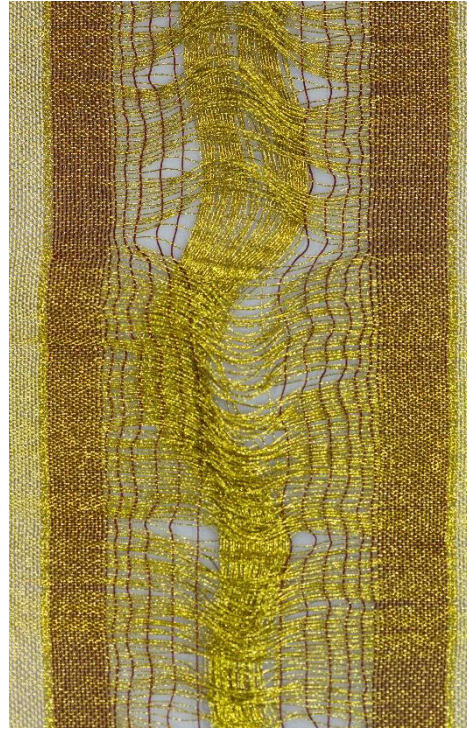
F. 62. Çözümlerin Kumaş Levendine Bağlanması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 63. Çözgü Bağlamalı Deneysel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 64. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 65. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözüğü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Kırmızı, Beyaz, Altın Rengi
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 9 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Fantezi İplik Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 51 cm Boy : 109 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: İkat dokuması çözgü yönünde çizgili kumaş temelinde tasarlandı. Dokumanın deneysel dokuma olması istendi. Dokuma 5 eşit parçaya bölündü. 2 bölüm ikat'lı 3 bölüm ise iplik şeritli olarak planlandı. Bu dokumada ikat'lı bölümlerin arasında altın renkli şerit eklenmek istendi. Bu şeritleri oluşturabilmek için den-den motifi planı yapıldı fakat burada den-deni oluşturacak zemin ipliklerine yer verilmedi. Böylece çözgü iplikler boşlukta kalacak dokumada ipliklerden şeritler oluşturulması düşünüldü.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm'de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Çözgü tahtasına ikat desenli kısım için 184 adet çözgü ipliği çekildi. Çözgü ipliklerine belirli aralıklarla bağlama işlemi yapıldı ve kırmızı renge boyandı. Tasarımda mevcut olan düz kırmızı şeritler için belirlenen adedince çözgü iplikleri tamamen kırmızı renge boyandı. Bütün çözgü ipliklerinin boyama aşması bittikten sonra iplikler yıkandı ve kurutuldu.

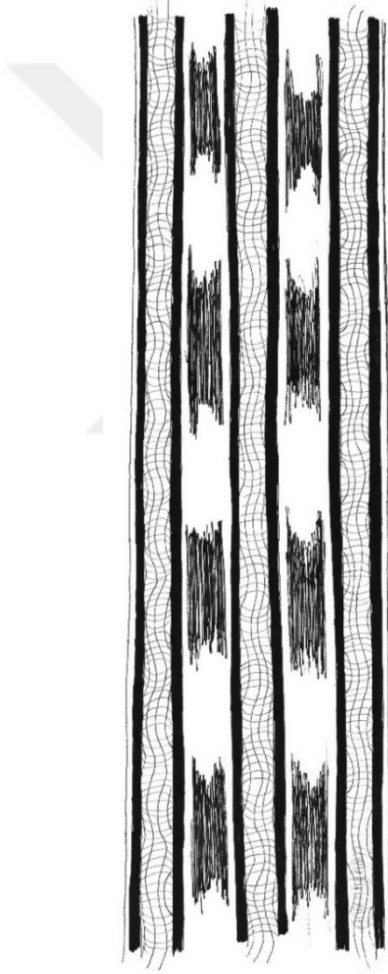
Altın şeritli kısmı yapabilmek için 276 adet altın rengi çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı. Böylece çözgü iplikleri tahar aşamasına hazır hale geldi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler desen raporuna göre çözgü levendine geçirildi. Şeridi oluşturabilmek için ilave çözgü levendi kullanıldı. Bu levende altın rengi çözgü iplikleri geçirildi. Gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı. Çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokundu. Bu dokumada den-den motifi için ilave çerçeve kullanıldı. Çözüğü uzunluğu boyunca dokuma altın rengi atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Dokuma Çözüğü Renk Raporu:

4A+20K+54A+20K+2A+54İ+2A+20K+54A+20K+2A+54İ+2A+20K+54A+20K+4
A

Ç. 52. Çözüğü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 53. Çözüğü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının
Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

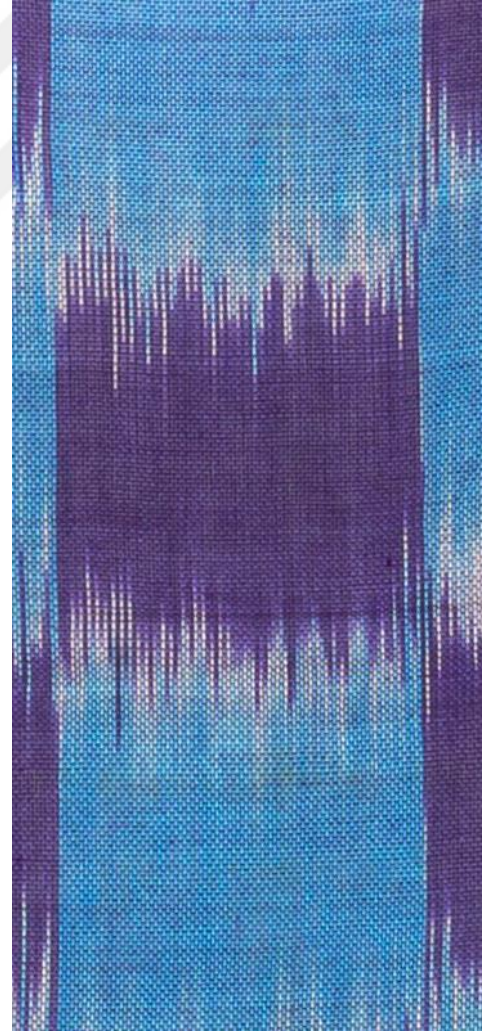
F. 66. Çözümlerin Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 67. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 68. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 69. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

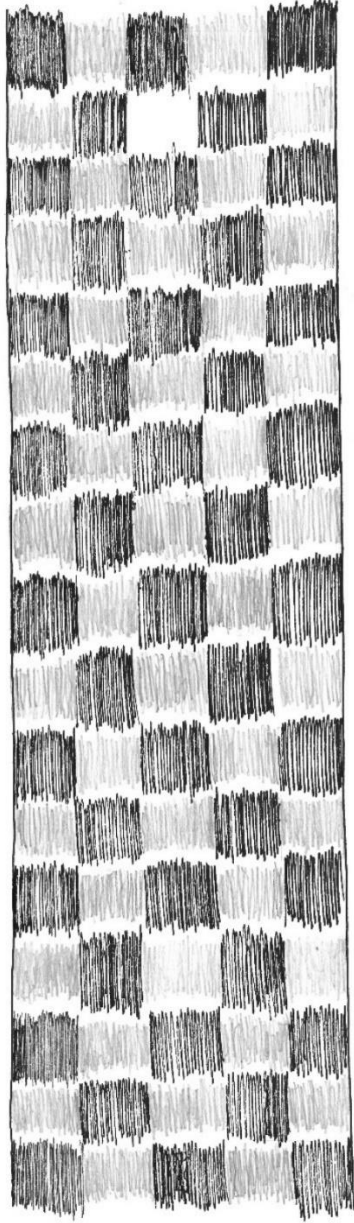
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Mor, Beyaz, Mavi
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 10 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 46 cm Boy : 180 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: Klasik ikat yöntemleri kullanılarak bir dokuma yapılması planlandı. Dokuma üzerinde damalı görüntü oluşturulmak istendi.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Çözgü tahtasına 460 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi. Çözgü iplikleri ilk önce mor renge boyanması için sırasıyla bağlama-boyama-yıkama-kurutma işlemleri yapıldı. Daha sonra mavi renge boyamak için işlemler sırasıyla tekrar edildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler desen raporuna göre çözgü levendine geçirildi ve gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı. Dokumaya hazır hale getirildi. Damalı görüntüsü bu aşamada oluşabilmesi için 90 adet çözgü x 5 grup yapıldı. Yukarı aşağı çekilerek dama görüntüsü verildi. Çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine tek tek bağlandı. Dokumaya hazır hale getirildi.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Mor renk atkı ipliği atılarak dokuma yapıldı. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 54. Çözü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 55. Çözü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 70. Çözü Boyama Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

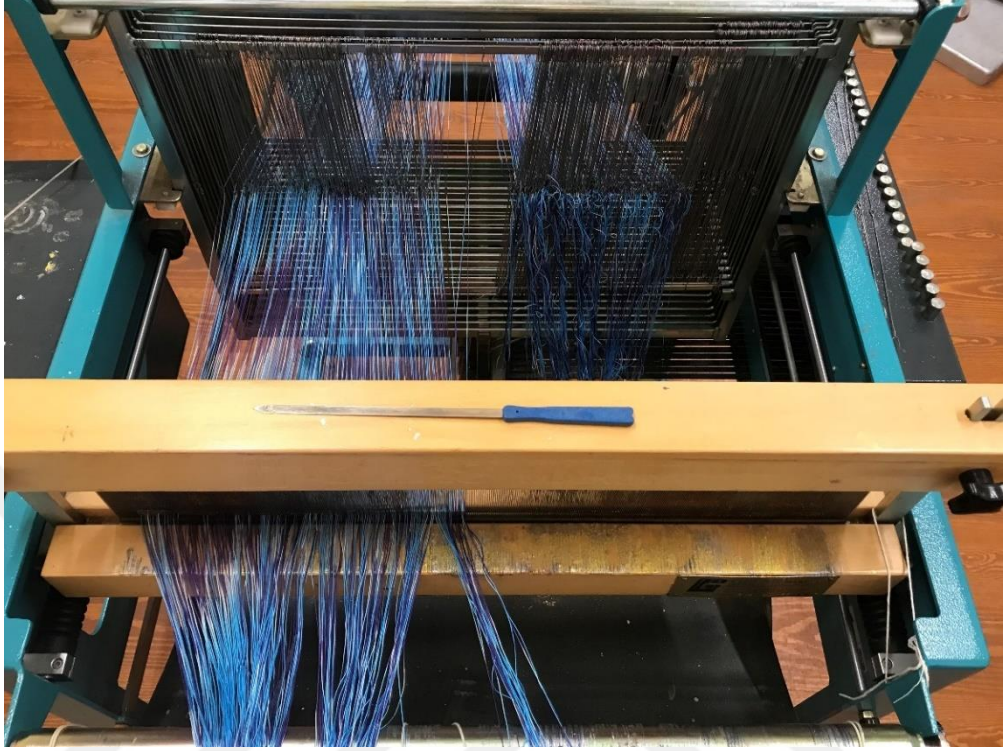
F. 71. Çözü İpliklerinin Mor Renge Boyanmış Hali
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 72. Boyama Aşamasının Bitmiş Hali
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 73. Gücü Tahar Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 74. Tarak Taharı Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 75. Tarak Taharı Bitim Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 76. Çözüğü Bağlamalı Deneysel İkâat Dokumasının Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 77. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 78. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

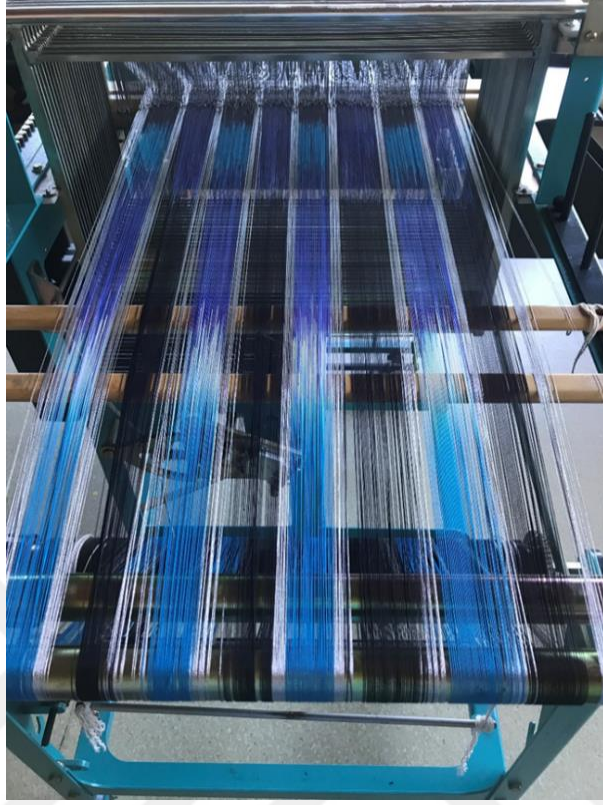
Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Siyah, Lacivert, Mor, Mavi, Beyaz
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 9 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş İpliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 47 cm Boy : 139 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: İkat dokuması çözgü yönünde çizgili kumaş temelinde tasarlandı. Anadolu geleneksel dokumalarında sıkça kullanılan çizgi bu dokuma üzerinde fantezi gümüş rengi iplikten meydana gelmesi istendi. 8 adet geniş 9 adet dar çizgiler dokuma yüzeyine yerleştirildi.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. İkat olacak çözgü ipliklerine dört kez Çözgü bağlama-boyama-yıkama-kurutma işlemleri yapılarak siyah, mavi, mor ve lacivert renklere boyandı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler desen raporuna göre önce gümüş renkli çözgü iplikleri daha sonra ikat desenli çözgü iplikleri çözgü levendine geçirildi. Gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma üzerinde mevcut olan gümüş rengi ise dokuma esnasında fırça ile boyanarak yapıldı. Lacivert renk atkı ipliği atılarak dokuma tamamlandı. Dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

F. 79. Çözümlerin Dokumaya Hazır Hale Getirilmesi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 80. Çözümlü Bağlamalı Deneyisel İkat Dokumasının Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 81. Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuması (Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

F. 82. Çözümlü Bağlamalı Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı (Fotoğraf: Ömer YEŞİLİRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Çözüğü Bağlamalı
Kullanılan Renkler	:	Mor, Beyaz, Mavi, Siyah
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 9 adet çözüğü
Hammaddesi	:	Atkı : Fantezi İpliği Çözüğü : Pamuk
Boyutları	:	En : 45 cm Boy : 107 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: İkat dokuması çözüğü yönünde çizgili kumaş temelinde tasarlandı. Anadolu geleneksel dokumalarında sıkça kullanılan çizgi bu dokuma üzerinde fantezi gümüş rengi iplikten meydana gelmesi istendi.

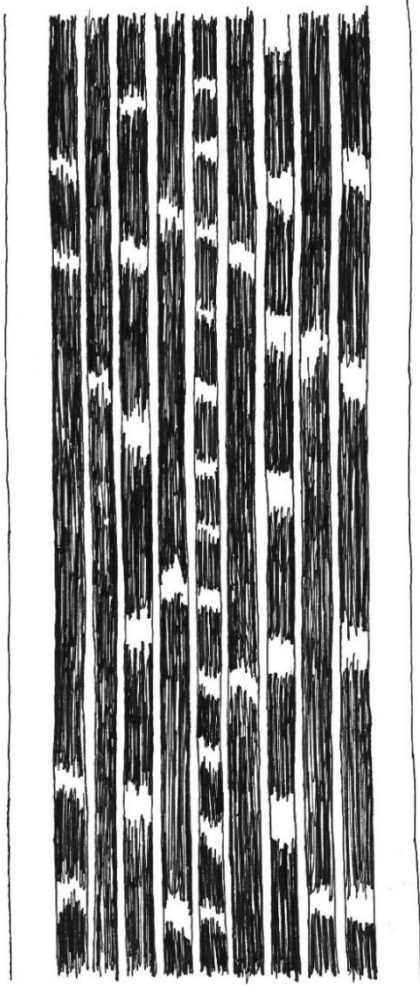
Çözüğü Hazırlama Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözüğü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözüğü kullanılacağı hesabı yapıldı. İkat olacak çözüğü ipliklerine üç kez bağlama işlemi yapılarak siyah, mavi, lacivert renklere boyandı. Çözüğü bağlama – boyama – yıkama – kurutma işlemleri bittikten sonra Tahar aşamasına gelindi.

Tahar Aşaması: Seçilen beyaz pamuk ipliği çözüğü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözüğü kullanılacağı hesabı yapıldı. Hazırlanan çözüğüler desen raporuna göre çözüğü levendine geçirildi. Gücü taharı ardından tarak taharı yapıldı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Çözüğü uzunluğu boyunca dokuma yapıldı. Dokuma üzerinde mevcut olan gümüş rengi ise dokuma esnasında fırça ile boyanarak yapıldı. Lacivert renk atkı ipliği atılarak dokuma tamamlandı. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Uygulanan Dokumanın Çözüğü Renk Raporu:

48G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+10G+27İ+48G

Ç. 58. Çözü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 59. Çözü Bağlamalı Deneysel İkat
Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 83. Çözü Tahan
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 84. Tarak Tahan
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 85. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 86. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm/ 8 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 32 cm Boy : 141 cm
Yapım Yılı	: 2022

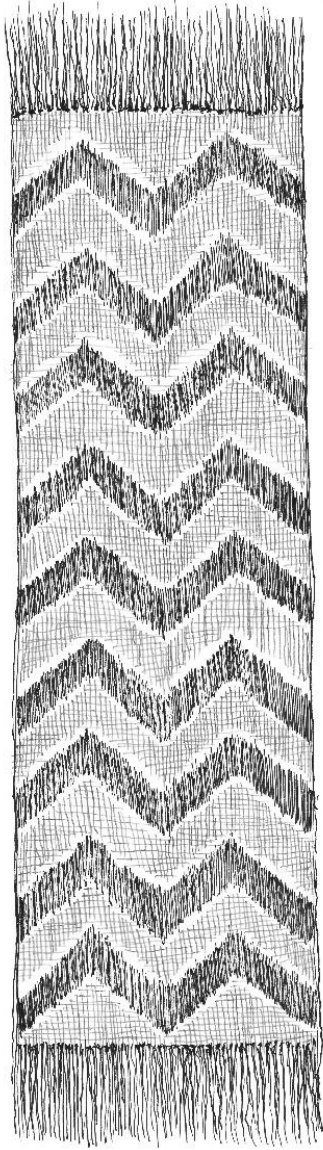
Tasarım Aşaması: Hayatı temsil eden suyolu motifi Anadolu dokumalarında sıklıkla kullanılan motifler arasında yer almaktadır. Türk toplumları tarafından kutsal sayılan Su; saflığı, temizliği, bereketi sembolize etmektedir. Suyolu motifi stilize edilerek dokumaların genellikle bordür kısmında kullanılmıştır.

Deneysel ikat dokuması olarak tasarlanan bu dokumada suyolu motifi kullanılması planlanmıştır. Geleneksel Anadolu dokumalarında kullanılan kompozisyon özelliklerinden farklı olarak motifin tüm yüzeyi kaplaması istenilmiştir. Suyolu motifi bez üzerine geleneksel ikat dokuma tekniklerinden farklı olarak altın varak uygulamasıyla yapılması planlanmıştır. İkat desenin dokuma üzerinde suyolu motifinde görülmesi istenmiştir.

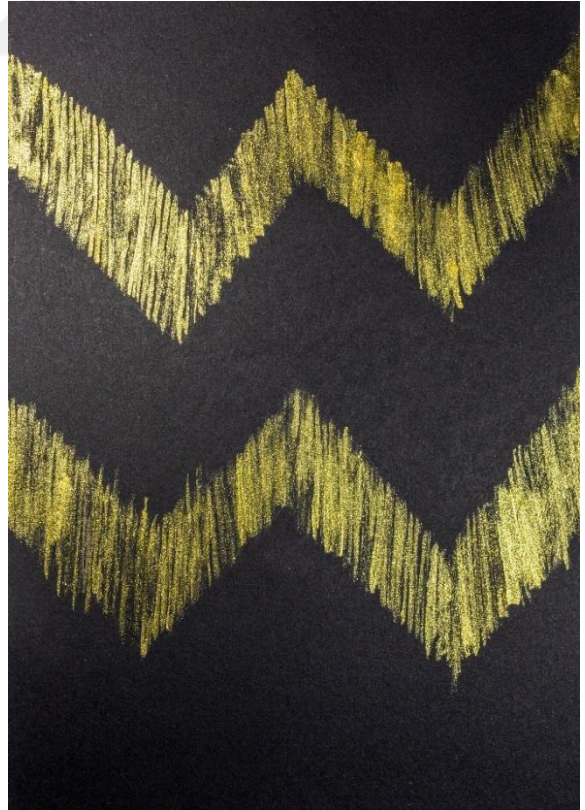
Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Planlanan dokumanın desen raporuna göre 256 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi. Dokumanın boyu bu aşamada çözgü tahtasında belirlendi.

Tahar İşlemleri Aşaması: Hazırlanan çözgüler ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgüler tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirildi ve tarak taharı da tamamlandı. Tahar taharı işlemleri bittikten sonra çözgü iplikleri belirdi tutamlarda alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Belirli bir miktar siyah zemin dokunduktan sonra su yolu motfi için bir zik-zak motif şablonu hazırlandı. Hazırlanan şablonun zik-zak motif kısmı kesilerek çıkarıldı. Çıkarılan kısım çözgü ipliklerinin üzerine yerleştirildi. Motifin içine altın varak uygulaması yapıldı. Çözgü uzunluğu boyunca bu işleme devam edildi. Motif dokumanın üzerinde arka arkaya gelmesiyle oluşturuldu. Siyah çözgü ipliklerine siyah atkı ipliği atılarak dokuma tamamlandı. Bitiş ve terbiye işlemleri yapıldı.

Ç. 60. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 61. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 87. Zig – Zag Motifin Tezgahtaki Çözümlere Şablonla Uygulanması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 88. Altın Varak Uygulaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 89. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 90. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 91. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm/ 8 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 30,5 cm Boy : 119 cm
Yapım Yılı	: 2022

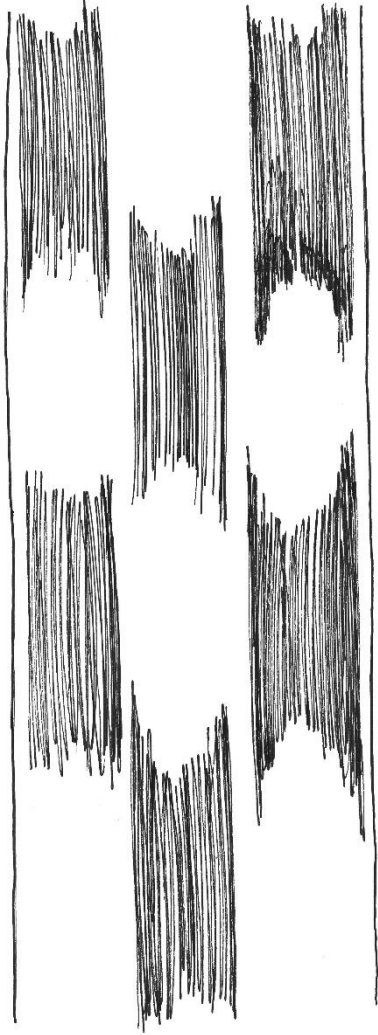
Tasarım Aşaması: Anadolu dokumalarında kullanılan motiflerin yapısı incelendiğinde motifler geometrik temellere dayanadığı görülmektedir. Düşey ve yatay eksen üzerinde çizilen motifler yan yana, üst üste getirilerek tasarlanmıştır. Dikdörtgen, üçgen, kare, daire, altıgen, beşgen gibi geometrik temelli motifler dokumaların desenlerinde hem ana motif olarak hem de dolgu motifi olarak kullanıldıkları sıkça görülmektedir.

Siyah zemin üzerine altın varak uygulaması yapılmak istenmiştir. Dokumanın yüzeyinde geometrik temelli dikdörtgen motif kullanılması ve kaydırmalı ikat görünümlü bir dokuma olması planlanmıştır.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Planlanan dokuma rapora göre 280 adet siyah çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgüler tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirildi ve tarak taharı da tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirdi tutamlar alınarak kumaş levendine bağlandı.

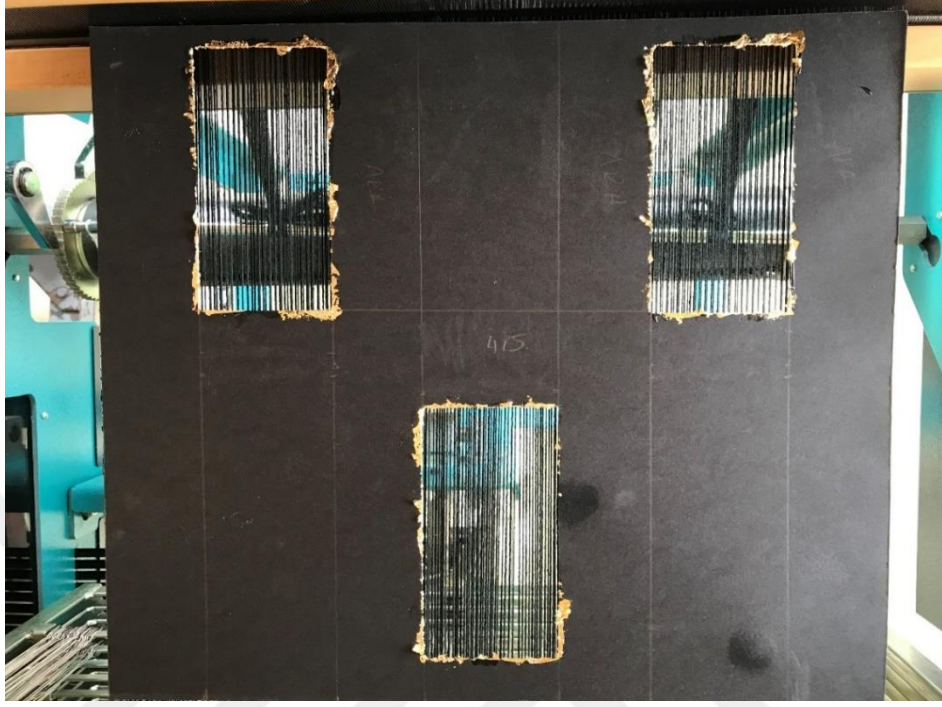
Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokumanın eni 3 eşit parçaya bölünerek dikey dikdörtgen motifler yerleştirildi. Dikdörtgen motiflere altın varak uygulaması yapılarak motif üzerine ikat efekti oluşması istendi. Sağ ve soldaki dikdörtgen motifler aynı hizada yer alırken ortadaki motif biraz daha aşağıda yer aldı. Böylece dokuma yüzeyine kaydırmalı ikat görünümü verilmiş oldu. Dokuma siyah renk atkı ipliği atılarak tamamlandı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 62. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 63. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 92. Dikdörtgen Motifinin Çözümlere Geçirilmesi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

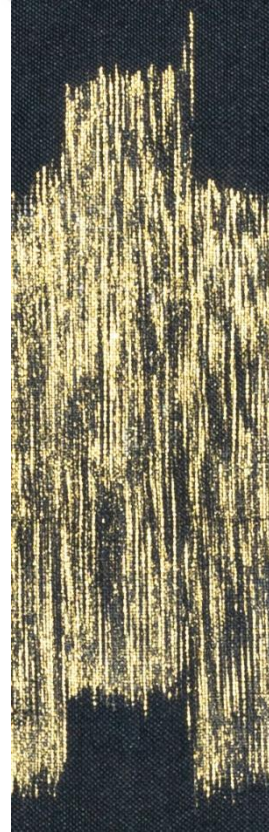
F. 93. Altın Varak Uygulaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 94. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 95. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 96. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Kaydırmalı Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm/ 7 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 35 cm Boy : 94 cm
Yapım Yılı	: 2022

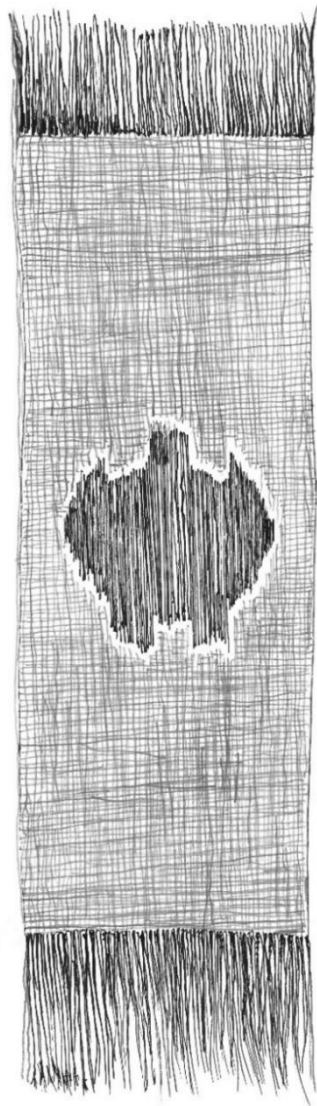
Tasarım Aşaması: Türk boylarının kendilerini temsil etmek için kullandıkları bir işareti (im) bulunmaktaydı. İmler, işaretler ve damgalar kişi yada toplumların simgesi haline gelmiştir. Her bir im ait olduğu toplumun özelliklerini yansıtacağı şekilde tasarlanıp kullanılmıştır. Anadolu insanı da mensup olduğu aşiretin veya topluluğun imi'ni dokumalarında sıkça motif olarak dokumuştur.

Bu dokumada kullanılması planlanan geometrik temelli motifler arasında yer alan daire motifi im olarak dokuma üzerinde yansıtılmak istenmiştir. Daire motifine stilize bir görünüm verebilmek için belirli aralıklarla kaydırma işlemi yapılması planlandı. Böylelikle stilize im motifi oluşturulacağı düşünüldü.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm'de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Dokuma raporuna göre 245 adet siyah renkli çözgü ipliği çözgü tahtasına sarıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler ilk önce çözgü levendine geçirildi. Daha sonra çözgü iplikleri tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgüler belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokumanın zemininde yer alacak daire motifi için şablon hazırlandı. Daire motifi çözgü ipliklerinin ortasına yerleştirildi. Daire motifinin içine altın varak uygulaması yapıldı. Belirli aralıklarla bir kısım çözgüler aşağı-yukarı doğru kaydırılarak kaydırma efekti verildi. Çözgüler kumaş levendine bağlandı ve dokumaya siyah renk atkı ipliği atılarak dokundu. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 64. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi(Çizim: Sümeyye
SARUHAN)

Ç. 65. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 97. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 98. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 99. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Kaydırmalı Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	:	Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm/ 7 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 35 cm Boy : 113,5 cm
Yapım Yılı	:	2022

Tasarım Aşaması: El (tarak, parmak, diş) motifi Anadolu dokumalarının desen kompozisyonunda sıkça görülmektedir. Geometrik temelli olan el motifi ikili, üçlü, dörtlü dişli tasarlanarak dokunmuştur. Bu motif Anadolu insanı için gücü temsil etmektedir. Ayrıca nazar, büyü, sihir gibi negatif enerjilerden korunmayı sembolize etmektedir.

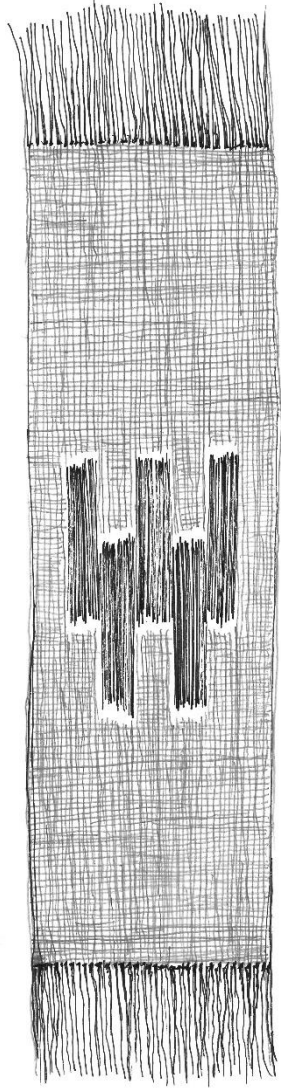
En basit şekiller arasında yer alan geometrik temelli kare motifini kaydırarak dokuma üzerinde el motifi oluşturulması planlanmıştır ve bu motifin bezin dikey düzleminde yer alması istenilmiştir.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü **ipliklerinin** kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. 245 adet siyah renkli çözgü iplikleri çözgü tahtasına sarıldı.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine geçirildi. Çözgü levendine sarılan çözgüler daha sonra tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı..

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı Dokumanın zemininde yer alacak kare motifi için şablon hazırlandı. Kare motifi şablon ile çözgü ipliklerinin üzerine altın varak uygulaması

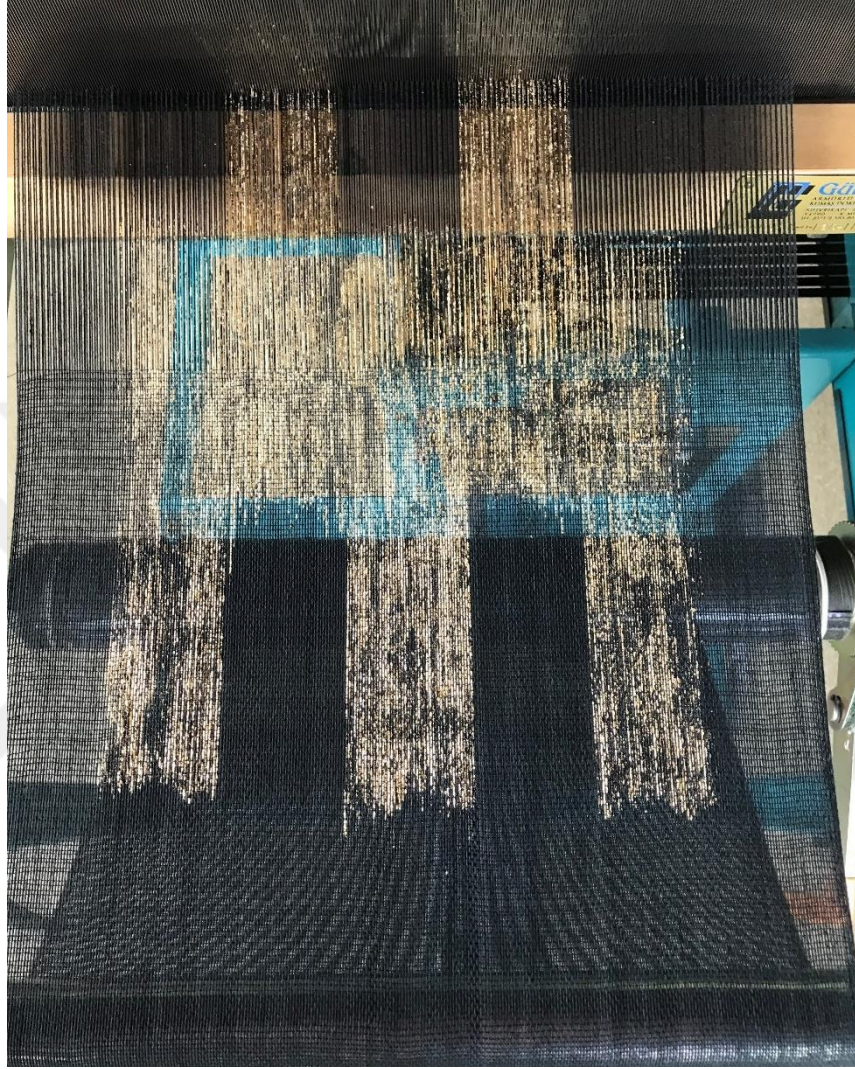
yapıldı. Çözümleri iplikleri üzerindeki Kare motifi çözgü yönünde eşit aralıklarla kaydırılarak dokumaya kaydırmalı ikat efekti verildi. Böylece tarak motifi görünümü verilmiş olundu. Dokuma siyah atkı ipliği ile dokundu. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 66. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

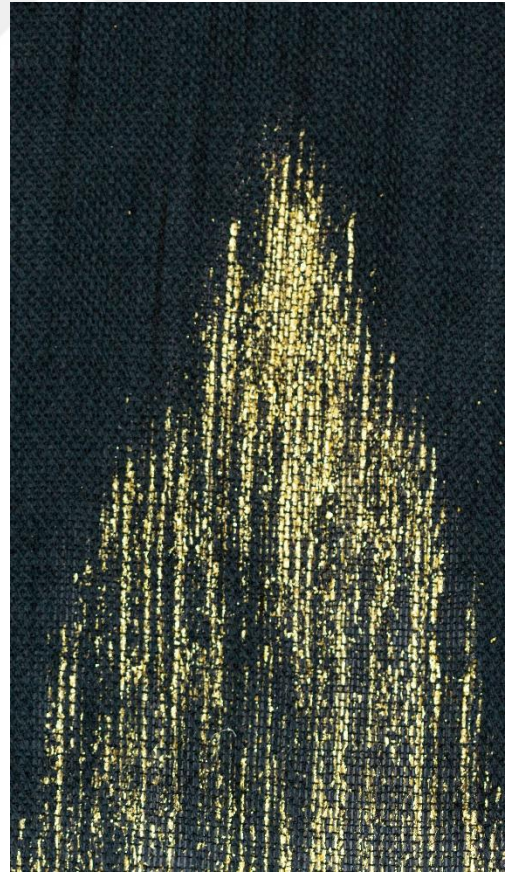
Ç. 67. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 100. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 101. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 102. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Kaydırmalı Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm/ 7 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 37 cm Boy : 88,2 cm
Yapım Yılı	: 2022

Tasarım Aşaması: Geleneksel dokumalarımızda sıklıkla kullanılan bereket motifi bolluk ve uğuru simgelemektedir. Stilize motifler arasında yer alan bu motif üçgen, eşkenar dörtgen gibi geometrik şekillerle oluşturulmuştur.

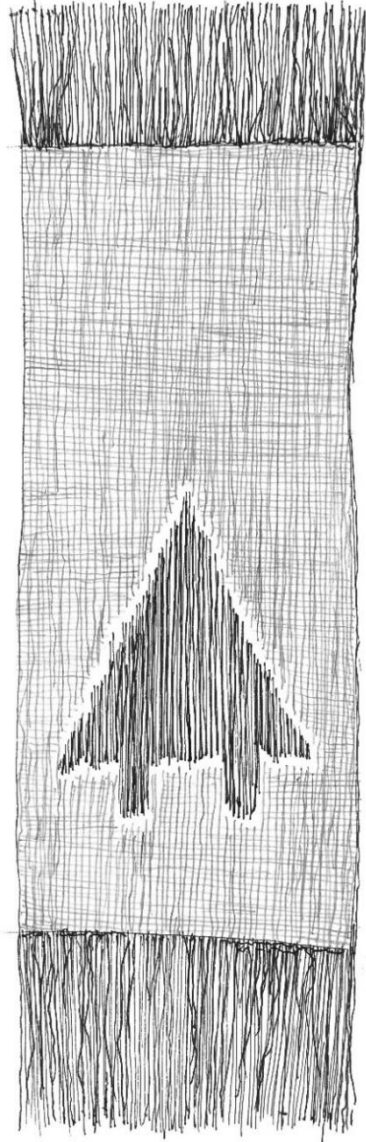
Üçgen şekli ele alınarak basit temelde oluşan bir bereket motifi dokuma üzerinde ikat efekli görülmesi istenilmiştir. Üçgen şekline kaydırma işlemi yapılarak stilize edilmiştir.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. 259 adet siyah renkli çözgü iplikleri çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Daha sonra çözgü iplikleri belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Üçgen motifi için şablon hazırlandı. Çözgü iplikleri üzerine yerleştirilen şablona altın varak uygulaması yapıldı. Stilize bereket motifi görünümü verebilmek için çözgü iplikleri üzerinde yer alan üçgen motifine kaydırma

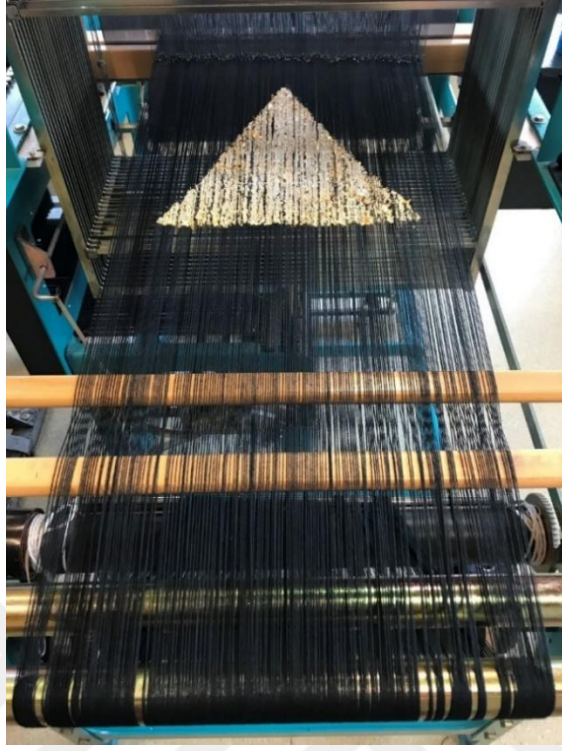
işlemi yapıldı. Dokuma siyah renk atkı ipliği atılarak dokundu. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 68. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 69. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

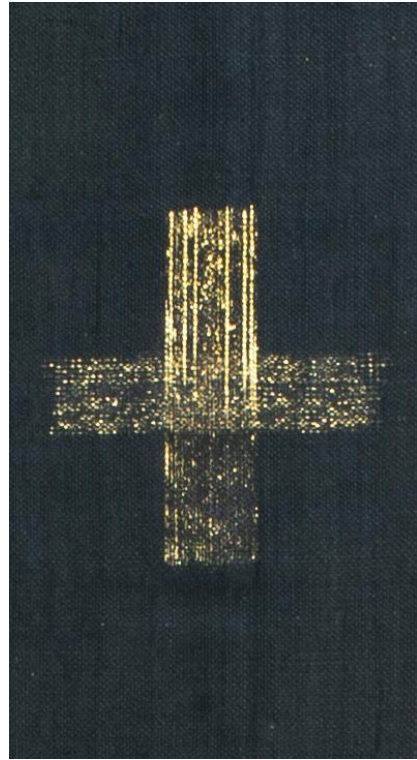
F. 103. Altın Varak Uygulaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 104. Kaydırma İşleminin Yapılması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 105. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 106. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Atkı + Çözü Boyamalı Deneyisel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm/ 8 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 33 cm Boy : 131,5 cm
Yapım Yılı	: 2022

Tasarım Aşaması: Türk dokumalarında görülen dört yön motifi kuzey-güney / doğu- batı yönlerini ve ateş, su, hava, toprak elementlerini simgelemektedir. En basit şekilde biri yatay eksen üzerinde olan biri düşey eksen üzerine olan iki dikdörtgen motifinin üst üste getirilerek oluşturulmasıdır. Evrenin sembolü olarak kabul edilir.

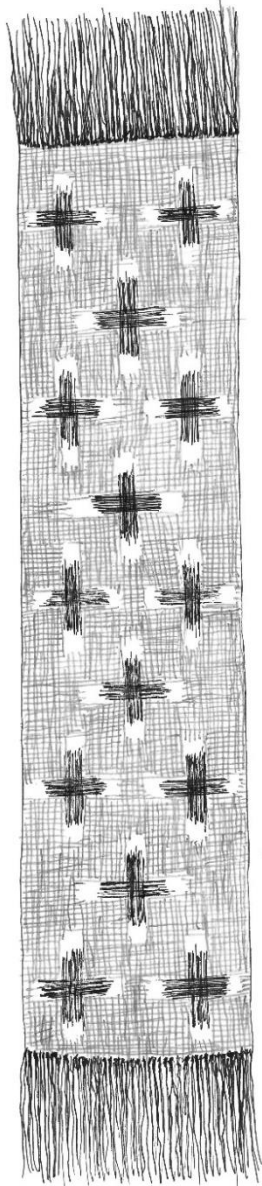
Dört yön motifinden yola çıkılarak diğer deneyisel dokumalardan farklı olarak altın varak uygulaması hem çözgü iplikleri üzerine yapılması hem de atkı ipliklerinin üzerine yapılması planlanmıştır.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. 264 siyah renkli çözgü iplikleri çözgü tahtasına çekildi.

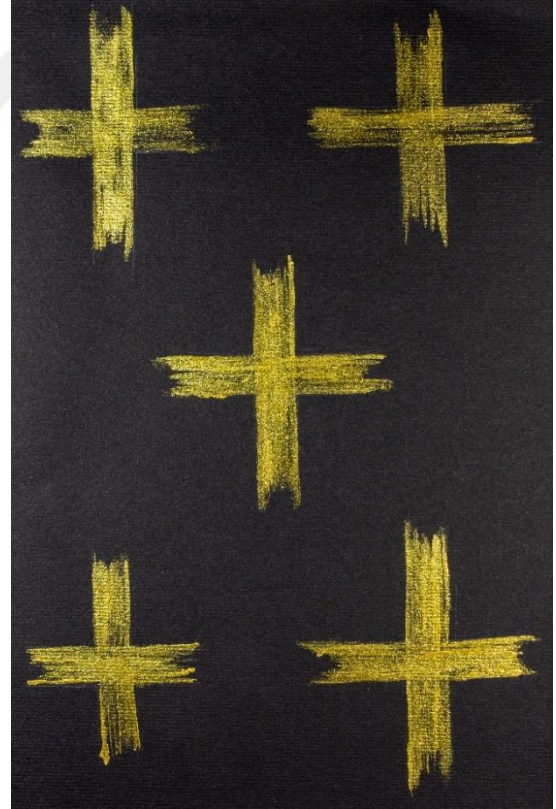
Tahar Aşaması: Hazırlanan siyah renkli çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirli tutamlar alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma belirli bir miktar bezayağı dokunduktan sonra çözgü iplikleri üzerine dikey dikdörtgen şablonu yerleştirildi altın varak uygulaması yapıldı. Atkı iplikleri dokumanın enine göre kesilen mukavvaya sarıldı ve dört yön

motifi oluşturabilmek için gerekli hesaplamalar yapıldı. Atkı ipliklerine de altın varak uygulaması yapıldı. Mukavva üzerinde olan atkı iplikleri mekiğe sarılarak dokumaya başlandı. Bu işleme çözgü boyunca devam edildi. Dokumada siyah renk atkı ipliği kullanıldı. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

. 70. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(izim: Sümeyye SARUHAN)

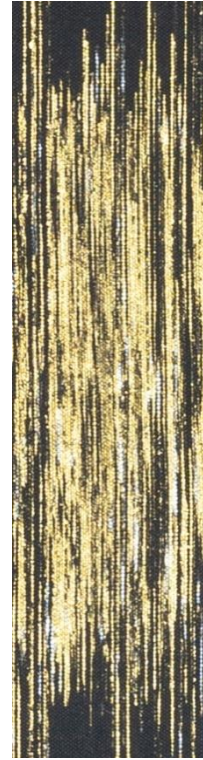
. 71. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(izim: Sümeyye SARUHAN)

F. 107. Atkı ve Çözü Boyamalı İkatın Görünümü
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 108. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 109. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

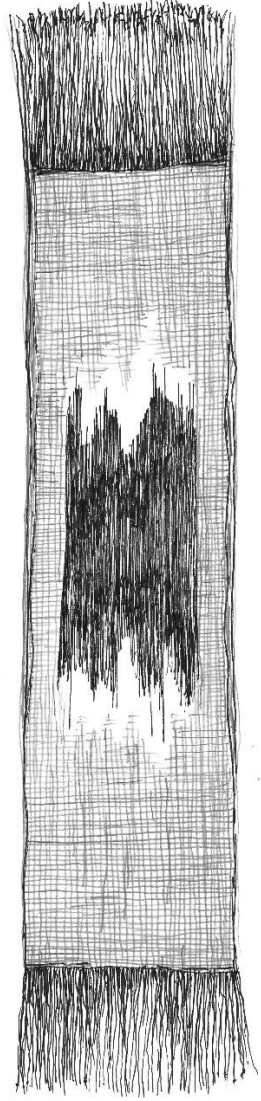
Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 42 cm Boy : 63 cm
Yapım Yılı	: 2022

Tasarım Aşaması: Uygulama deneysel ikat dokuma olarak tasarlandı. Çözgüler üzerine altın varak uygulaması yapılarak yeni yüzey ikat görünümleri oluşturulmaya çalışıldı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Siyah pamuk ipliği çözgü ipliğinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. 336 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri belirlenen rapora göre tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirli tutamlar alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma belirli bir miktar bezayağı dokunduktan sonra çözgü iplikleri üzerine rast gele altın varak uygulaması yapıldı. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 72. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 73. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 110. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 111. Deneysel İkat Dokuma
Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	:	Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	:	Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	:	Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 44 cm Boy : 57,5 cm
Yapım Yılı	:	2022

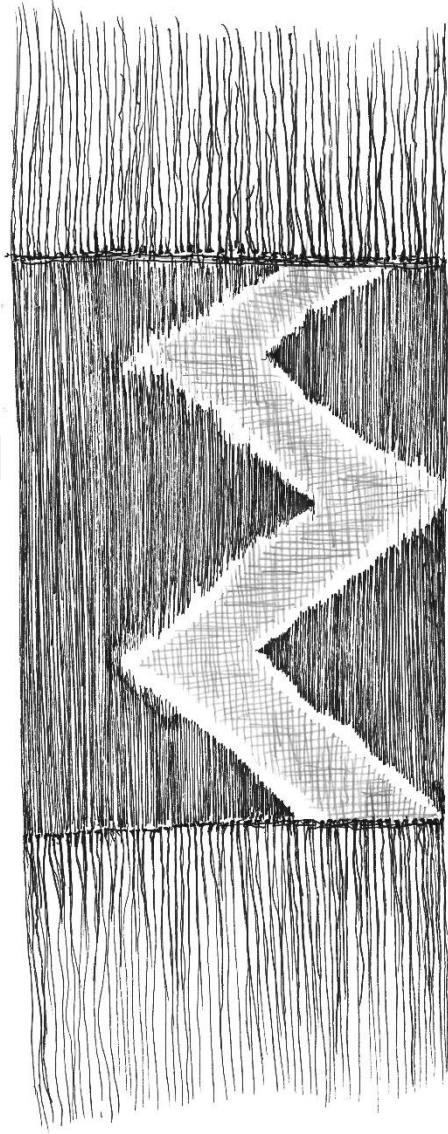
Tasarım Aşaması: Stilize hayvan motiflerinin arasında yer alan yılan motifi Anadolu dokumalarında sıkça kullanılmıştır. Yılan motifi yeniden doğuşun, ölümsüzlüğün sembolü olmuştur. Dokumalarda geometrik temellere dayandırılarak bulut, zik-zak veya ejder şeklinde dokunmuştur.

Bu deneysel dokumada da yılan motifi büyük ölçülerde tasarlanarak dokumaya pano görüntüsü verilmek istenmiştir.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Siyah pamuk ipliği çözgülerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü ipliği kullanılacağı hesabı yapıldıktan sonra planlanan dokuma raporuna göre 352 adet çözgü, çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirli tutamlar alınarak kumaş levendine bağlandı.

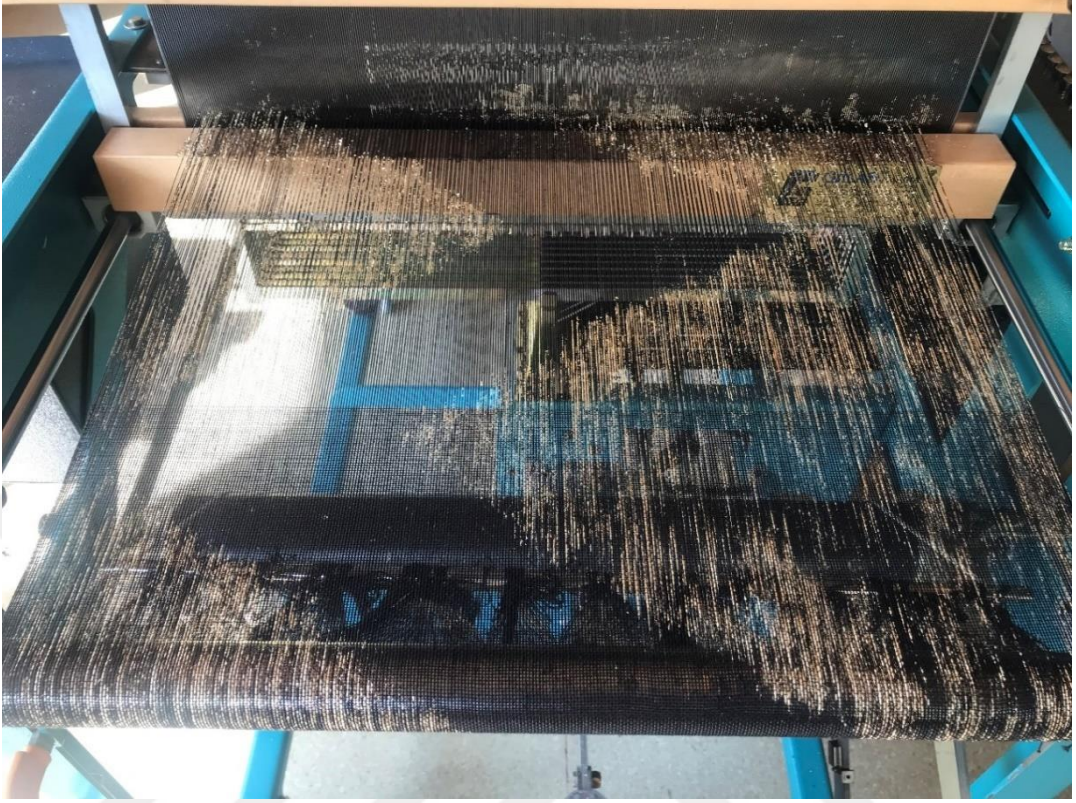
Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Çözgü ipliklerinin üzerine yılan motifi şablonu koyularak altın varak uygulaması yapıldı. Dokuma işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 74. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 75. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 112. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 113. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 114. Deneysel İkat
Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm / 8 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 42 cm Boy : 63 cm
Yapım Yılı	: 2022

Tasarım Aşaması: Çözgü iplikleri üzerinde çeşitli yüzey arayışları yapılması planlandı. Dokuma yüzeyinde oluşturulması planlanan desen altın varak uygulaması yapılarak ikat efekti görünümlü pano desen oluşturulmaya çalışıldı.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliğinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Planlanan dokuma raporuna göre 336 adet çözgü ipliği çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgüler ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Dokuma belirli bir miktar bezayağı dokunduktan sonra çözgü iplikleri üzerine rast gele altın varak uygulaması yapıldı. Dokuma işlemi bittikten sonra kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

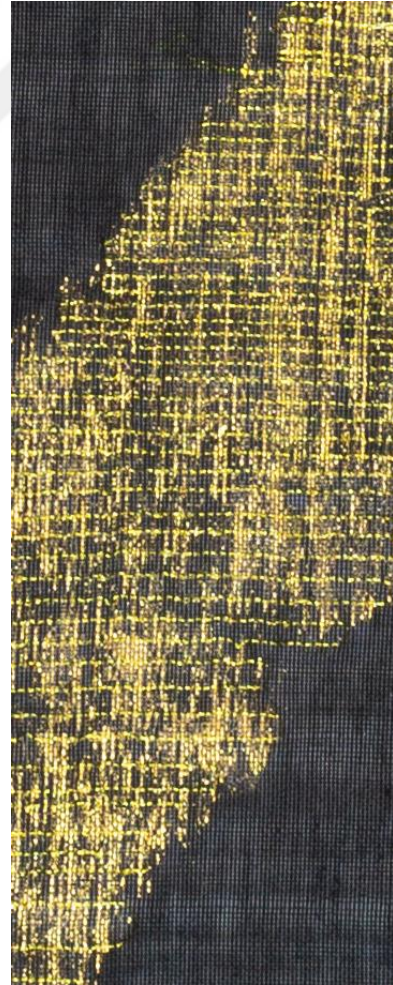
Ç. 76. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 77. Deneysel İkat Dokumasının Renkli
Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 115. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 116. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü	: Mekikli Dokuma
İkat Çeşidi	: Deneysel (Varak Uygulama)
Kullanılan Renkler	: Siyah, Altın
Dokuma Örgüsü	: Bezayağı
Kalitesi	: 1cm / 7 adet çözgü
Hammaddesi	: Atkı : Dikiş ve Fantezi altın iplikleri Çözgü : Pamuk
Boyutları	: En : 45 cm Boy : 130 cm
Yapım Yılı	: 2022

Tasarım Aşaması: Anadolu dokumalarında çengel motifi “S” harfinin geometrik temellerde stilize edilerek oluşturulmuştur. Çengel motifi kötü gözden korunmayı temsil etmektedir. Bu dokumada çengel motifi görünümü verebilmek için “S” harfi dokuma üzerinde bir düz bir ters şekilde uygulanması planlandı.

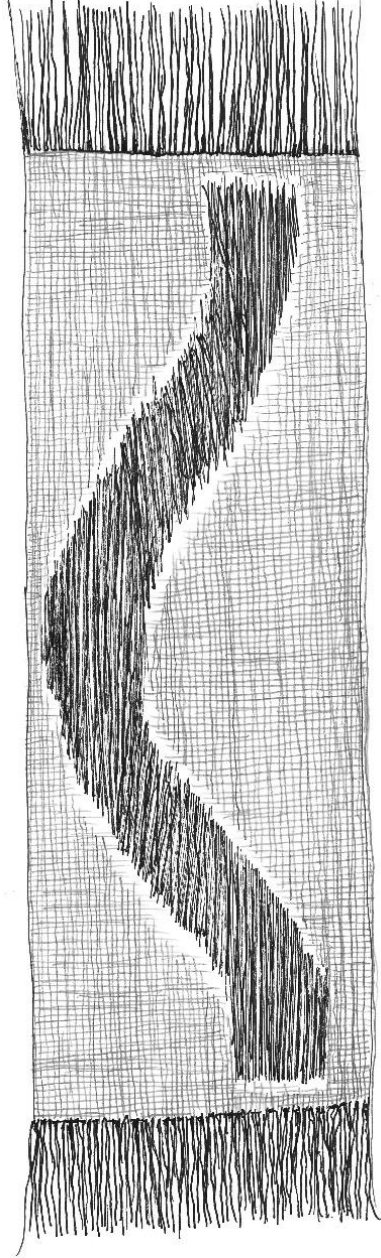
Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliğinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Planlanan rapora göre 315 adet çözgü, çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri tek tek gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü iplikleri belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

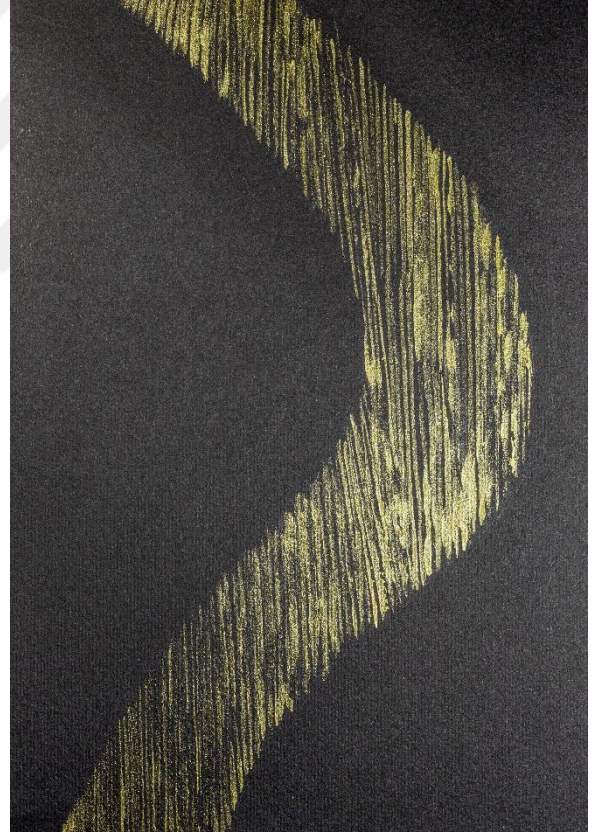
Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Çözgü ipliklerinin üzerine “S” şablon koyularak altın varak uygulaması yapıldı. Bu deneysel dokumada 2 renk atkı ipliği kullanılmıştır.

Dokumada oluşacak çengel motifi çok yoğun dan az yoğun a giden efekt verebilmek için atkı ipliği olarak fantezi altın ipliği kullanılmıştır. Motifin atkı ipliği altın varak ile dokunurken siyah zemin ise siyah dikiş ipliği ile dokunmuştur. Dokuma

işlemi bittikten sonra dokunan kumaş tezgâhtan çıkarıldı. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

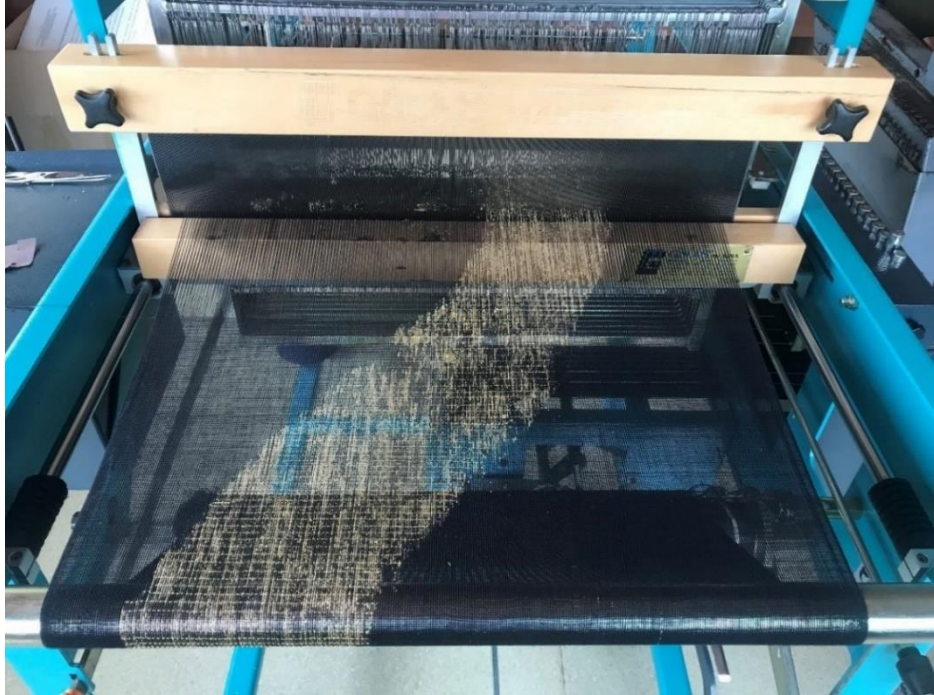
Ç. 78. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 79. Deneysel İkat Dokumasının Renkli Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

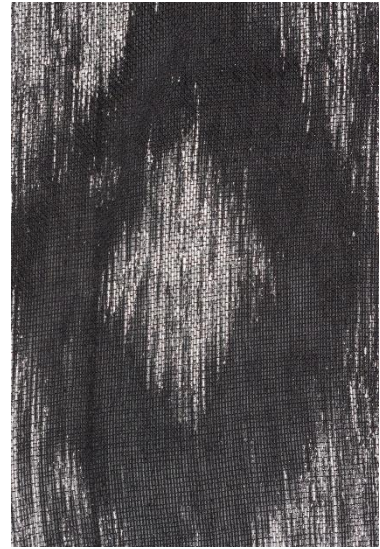
F. 117. Altın Varak Uygulaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 118. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 119. Deneysel İkat Dokuması
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

F. 120. Deneysel İkat Dokuma Ayrıntısı
(Fotoğraf: Ömer YEŞİLIRMAK)

Dokumanın Türü : Mekikli Dokuma

İkat Çeşidi	:	Deneyisel
Kullanılan Renkler	:	Siyah, Gümüş
Dokuma Örgüsü	:	Bezayağı
Kalitesi	:	1cm / 9 adet çözgü
Hammaddesi	:	Atkı : Dikiş ipliği Çözgü : Pamuk
Boyutları	:	En : 46 cm Boy : 69 cm
Yapım Yılı	:	2022

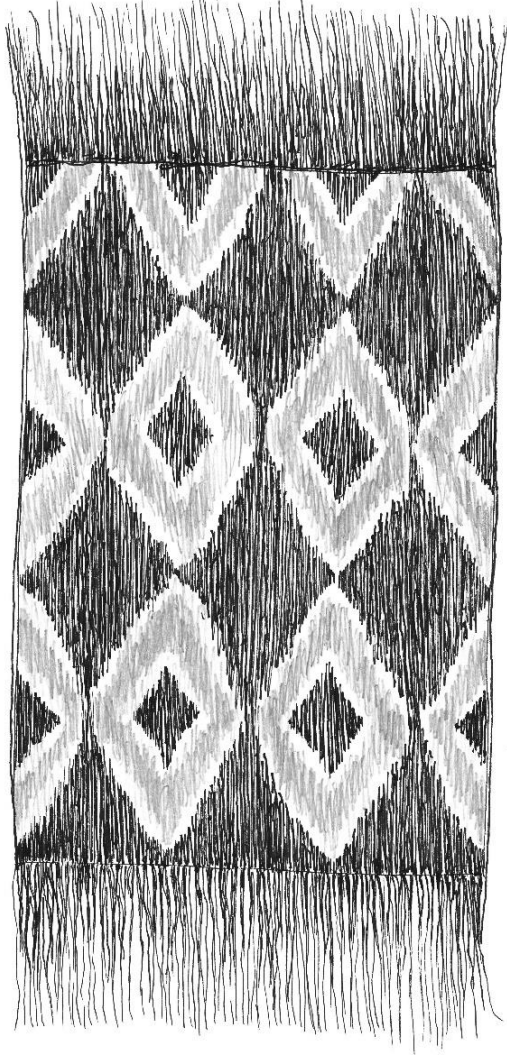
Tasarım Aşaması: Göz motifi Anadolu dokumalarında çeşitli şekillerde stilize edilerek kullanılmıştır. Geometrik temele dayalı olarak en basit üçgen, kare şeklinde tasvir edilerek dokumalara aktarılmışlardır. Türk toplumlarının gelenek, görenek ve inanışları da önemli bir yeri olan göz motifi kötülöklere, nazara karşı koruyucu anlamlar taşımaktadır.

Pano desen olarak tasarlanan bu dokumada göz motifi büyüklü küçüklü üst-üstte/ yan-yana getirilerek oluşturulmak istenmiştir. Motif tüm dokuma yüzeyinde kullanılarak deneyisel bir çalışma yapılması planlanmıştır.

Çözgü Hazırlama Aşaması: Seçilen siyah pamuk ipliği çözgü ipliklerinin kalınlığına göre tarak numarası belirlendi. 1 cm’de kaç adet çözgü kullanılacağı hesabı yapıldı. Planlanan dokuma raporuna göre 414 adet çözgü ipliği, çözgü tahtasına çekildi.

Tahar Aşaması: Hazırlanan çözgü iplikleri ilk önce çözgü levendine sarıldı. Çözgü levendine sarılan çözgü iplikleri gücü tellerinden geçirildi. Gücü taharı bittikten sonra çözgü iplikleri tarak dişleri arasından geçirilerek tarak taharı tamamlandı. Tahar işlemleri bittikten sonra çözgü ipliklerinden belirli tutam alınarak kumaş levendine bağlandı.

Dokuma Aşaması: Dokuma bezayağı dokuma örgüsü ile dokunacağı için dokumada 2 çerçeve kullanıldı. Çözgü ipliklerinin üzerine göz motifi gümüş varak uygulaması ile verildi ve dokuma siyah akı ipliği ile dokundu. Terbiye ve bitiş işlemleri yapıldı.

Ç. 80. Deneysel İkat Dokumasının
Siyah – Beyaz Eskizi
(Çizim: Sümeyye SARUHAN)

Ç. 81. Deneysel İkat Dokumasının Renkli
Eskizi (Çizim: Sümeyye SARUHAN)

F. 121. Motifin Çözgü Üzerine Çizilmesi
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

F. 122. Dokuma Aşaması
(Fotoğraf: Sümeyye SARUHAN)

SONUÇ

Dokuma başlangıçta insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan bir zanaatken zaman içerisinde sanatta dönüşmüştür. Günümüz sanatçıları için dokuma duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildikleri bir alan olmuştur. Dokuma sanatçıya sınırsız bir anlatım özgürlüğü sunmaktadır. Sanatçı duygu ve düşüncelerini dokuma üzerinde soyuttan somuta çevirerek biçim ve form kazandırır.

Dokuma sanatı, sanatçıya malzeme ve teknik zenginli bakımından sonsuz olanak tanımaktadır. Dokuma sanatı sanatçının deneysel çalışmalarını ortaya koyabileceği en uygun alanı sunmaktadır. Dokumada kullanılabilecek hammadde, teknik, renk ve desen çeşitliliği deneysel sanat çalışmaları yapmaya olanak sağlamaktadır. Dokuma sanatçının duygu ve düşüncesini istediği biçimde yansıtabileceği özgürlük alanıdır.

Dolayısıyla dokuma sanatı uygarlıkların kültürel özelliklerini üzerinde taşıyan, ait olduğu toplumun sosyo-kültürel yaşantısı hakkında bilgi veren somut belgelerdir. Anadolu topraklarının kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturan dokuma bir sanat dalıdır. Anadolu dokumacılık sanatı, Türk kültür ve sanatının önemli bir parçasıdır. Göçebe hayat tarzı ile yaşanan Türklerde ise dokumacılığın ayrı bir yeri ve önemi vardır. Anadolu dokumalarında kullanılan teknikler, zengin motifler, renkler ve çeşitli hammaddeler dokumaları sanat eseri değerine taşımaktadır.

Anadolu'nun her yöresinde yapılan dokumacılık, Karadeniz bölgesinde de yaygın olarak yapılmaktadır. Uzak doğu ülkelerinden Anadolu'ya getirilen, kumaş yüzey desenleme tekniklerinden, ikat yöntemi, ülkemizde Gaziantep'te dokunan Kutnu ve Trabzon'da dokunan Keşan bezi yüzeylerinde görülmektedir. Her iki yörede de ikat tekniği farklı sanat anlayışıyla yorumlanarak yöresel kumaş dokumalarında yerini bulmuştur.

Trabzon Keşan bezi ülkemizin kültürel mirasları arasında yer almakta ve mahreç işareti almış Anadolu dokumalarındandır. Yöresel kimlik haline gelen Trabzon Keşan bezi teknik, malzeme ve dokuma özellikleri açısından diğer Anadolu dokumalarıyla benzer özellikler gösterse de kumaş desenleme unsuru olarak kendini diğer dokumalardan ayırmaktadır. Bezin tasarım özellikleri incelendiğinde desen simetrik kompozisyonunda meydana gelmiştir. Yöresel Anadolu el dokumalarında çizgi etkili kumaş örnekleri çoktur. Çizgili kumaş temelinde yüzeyi desenlenmiş olan Trabzon Keşan bezinde ikat kullanımı incelendiğinde bazı çizgilerde kaydırmalı ikat yöntemi şeklinde görülmektedir. Kumaşın yüzeyi desenlendirilmesi, kumaş eninde oluşturulan ikat'lı ve düz renk inceli-kalın çizgilerle meydana gelmiştir.

Bezi diğer Anadolu dokumalarından ayıran bir başka özellik ise bezde zemin ve desenin birbiri içine girmiş olmasıdır. Bezin neresinin zemin neresinin desen olduğu anlaşılmamaktadır. Bu tasarım olgusu bezi diğer bezlerden ayıran en büyük özellikler arasında yer almaktadır.

Trabzon Keşan bezi geçmişten günümüze kadar gelen süreçte önemini koruyan dokumalar arasında yer almaktadır. Yöre halkı Trabzon Keşan bezini hayatının her alanında sıkça kullanmaktadır. Günlük yaşamdan geleneksel yaşama ve özel günlerine kadar bezi her alanda kullanıp devamlılığını sağlamıştır. Ayrıca bez hem Trabzon'da hem de çevre illerde giyim, aksesuar ve ev tekstilinde de kullanılmaktadır. Son zamanlarda ulusal ve uluslararası dünyaca modacılar tarafından tasarımlarında kullanıldığı bilinmektedir.

Geleneksel Anadolu dokuma sanatı bizim kültür miraslarımız arasında yer almaktadır. Anadolu dokuma sanatını evrenselleştirmek, dokuma kültürümüzün yok olmasını engellemek için evrensel sanat anlayışı düşüncesi doğrultusunda yeniden yorumlamak gerekmektedir.

Hem mekikli hem kirkitli dokumalarımız sanat eğitimi alan kişiler tarafından araştırılıp incelenmesi günümüz ihtiyaçları doğrultusunda üniversiteler ve ulusal yönetimlerle ortak çalışmalar yapılarak sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Eser metin olarak yapılan bu tezde Trabzon Keşan bezinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilmek için bezin desen, kompozisyon, tasarım, renk ve malzemelerinden yola çıkılarak yeni deneysel çağdaş dokumalar yapıldı.

Yapılan deneysel dokumalarda yüzey araştırmaları yapılarak farklı dokusal yüzeyler elde edilmeye çalışıldı. Hammadde kullanımının sınırsızlığından yararlanarak farklı iplik türleri (inceli-kalın), anlatım teknikleri (çizgi-nokta), kompozisyonlar (simetrik-asimetrik), renkler (açık-koyu-zıt), tasarım öğeleri (büyük-küçük), örgüler, teknikler ve motifler aynı dokuma yerini alarak Geleneksel Anadolu dokumalarının çağdaş dokuma sanatına katkısı vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- ACUN Fatma**, “Tarih Boyunca Pontus”, Millî Mücadele de Giresun Sempozyumu (6-7 Mart 1999), İstanbul 1999, s. 22-24.
- ALBAYRAK Hüseyin**, *Trabzon Kültür Tarihine Bir Bakış*, Yaylacık Matbaası, Trabzon 1989.
- ARLI Mustafa & KAYABAŞI Nuran & ILGAZ Feryal**, “El Dokuması Halıcılıkta Bitkisel Boya Kullanımının Önemi”, *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, Tekstil Mühendisleri Odası Yay., 1993, sa. 38, s. 91.
- ARSEVEN Celal Esad**, Sanat Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi.
- AYDIN Nazmiye**, “Trabzon’da Yok olan Dokuma Sanatı: Ketan”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, sa. 26, s. 579.
- AYVERDİ İlhan**, *Kubbealtı Lugatı Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, MAS Matbaacılık A.Ş., İstanbul 2008.
- BAŞER İnci**, Elyaf Bilgisi, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul 1992.
- DAĞLI Yücel &KAHRAMAN Seyit Ali**, *Evliya Çelebi- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolul-Trabzon-Erzurum-Azerbayzan-Kafkasya-Kırım-Girit*, 2., İstanbul 2014, c. 1, s. 65.
- DAĞLI Yücel**, “Evliya Çelebi Seyahatnâmesi’nde Trabzon”, *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım 1998)*, Trabzon Belediyesi Yay., Trabzon 1999, s.259.
- ENEZ Nevin**, *Doğal Boyamacılık*, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul 1987.
- ERGİN Muharrem**, *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara 2004.
- EROL ÇALIŞKAN Şerife Seher & KABAK Turgay**, Hayvancılık Etrafında Gelişen Silifke Yöresi Dokuma Kültürü, Gece Akademi, Ankara 2019, s. 41.
- EYÜBOĞLU Bedri Rahmi**, *Resme Başlarken*, Cem Yayınevi, İstanbul 1977.
- GILLOW John**, *Textiles of the Islamic World*, Thames&Hudson yay.
- GÜNEŞ YARMACI Hanife & Hatice Feriha Akpınarlı**, “İkat Dokuma Sanatının İncelenmesi”, *İdil Dergisi*, sa. 74, s. 1551.
- KABAAĞAÇLI Cevat Şakir**, *Halikarnas Balıkcısı Anadolu Efsaneleri*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2017.

KARADENİZLİ Kemal, *Trabzon Tarihi*, Ankara 1954.

KARPUZ Haşim, *Trabzon*, Mas Matbaacılık, Ankara 1990.

KEÇİŞ Murat, *Trabzon Rum İmparatorluğunun Kuruluşunda Çevreyle Olan İlişkileri, The Empire Of Trebizond Relationships With Its Vicinity in The Foundation Period*, Ankara 2014, s. 144.

ÖKSÜZ Melek, *1746 – 1789 Tarihleri Arasında Trabzon’da Sosyal ve Ekonomik Hayat*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2004, s. 15.

ÖNDER Mehmet, “Anadolu Şehir adları Üzerine Efsanelerin Oluşumu”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1984, s. 72.

ÖNDER Mehmet, “Konuşan Türk Halıları”, *Türk Kültürü Dergisi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1965, sa. 29, s. 340.

SÖZEN Metin & TANYELİ Uğur, *Sanat Kavramı ve Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitapevi yay., İstanbul 2010.

ŞANLI Hürrem Sinem & ARLI Mustafa, “Bazı Boya Teknikleriyle İpekli Tekstil Ürünlerinin Boyanması ve Elde Edilen Renklerin Belirlenmesi”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara 2007, sa. 21, s. 56.

ŞEVKET Şakir, *Trabzon Tarihi*, Atlas Yay., Ankara 2001.

TEKER Menekşe Suzan, “Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı-Kilim ve Kumaş Desenleri Anasanat Dallarında Eğitim Amaçlı Doğal Boya Laboratuvarı Kurmanın Gerekliliği”, *Arış Dergisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2011, sa. 5, s. 112.

TEZCAN Hülya & Nurhan Atasoy & Walter B. Denny & Louise W. Mackie, *İpek Osmanlı Dokuma Sanatı*, TEB İletişim ve Yay., İstanbul 2001.

TURAN Şerafettin, *Türkiye İtalya İlişkileri I, Selçuklulardan Bizans’ın Sona Erişine*, Metis Yay. İstanbul 1990, s. 149.

UĞURLU Aydın & UĞURLU S. Senem, “Anadolu Kirkitli Halk Dokumalarında Felsefi Yorumları Açık Bazı Motifler”, *II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*, Mayıs 2017, s. 1469.

UĞURLU Aydın, “Dokusal Değerler II”, *Sanat Çevresi*, s.47, sa. 24.

UĞURLU Aydın, “Dokusal Yüzeylerde Motif Desen Biçimleri”, *Sanat Çevresi*, sa. 88, s. 38.

UĞURLU Aydın, “Dokusal Yüzeylerde Motif ve Desen Biçimleri”, *Sanat Çevresi*, s. 88, sa. 38.

UĞURLU Servet Senem, “Geleneksel Anadolu Dokumalarında Çizgi ve İkonografisi”, *HARS Akademi*, s. 255.

UĞURLU Servet Senem, “Geleneksel Tekstil Teknikleriyle Yeni Sanatsal Çalışmalar”, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul 2018, s. 37.

YAĞAN Şahin Yüksel, *Türk El Dokumacılığı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1978.

YILMAZ Murat, “Trabzon’un Fethi ve Fethinin Tarihi Meselesi”, *Mavisel Dergisi*, İstanbul 2007, sa. 2, s. 48.

YÜCEAYA Hüsnü, “Trabzon Şeriy’ye Sicillerindeki Dokuma Ürünleri”, *Turkish Studies History*, Ankara 2018, s. 313.

https://2.bp.blogspot.com/sGndofDrArs/WOu2ryaoFrI/AAAAAAAAAks0/V5eqIjIXukoTxog4WZmVZ3uZ_VfZ9aXOACLcB/s1600/trabzon_ili_ilceleri.jpg

<https://tr.weblogographic.com/what-is-historical-importance-ajanta-caves>

https://www.google.com/search?q=the+ancient+silk+road+map&tbm=isch&ved=2ahUKEwic2YOHqqf0AhVMh_0HHS6EDp0Q2-cCegQIABAA&oq=the+an+silk+road+map&gs_lcp=CgNpbWcQARgAMgYIABAHEB4yCAGAEAgQBxAeMggIABAIEAcQHjIICAAQCBAHEB46BAGAEBM6BggAEAgQHIDPF1iOH2DML2gAcAB4AIABgAGIAfoCkgEDMC4zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&sclient=img&ei=7B2ZYZyzOsyO9u8Proi66Ak&bih=600&biw=1349&hl=tr